

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Josef Jílek

**Uplatnění Integrovaného knihovního systému Aleph 500 v
provozu vysokoškolských knihoven v České republice**

**Application of Integrated Library System Aleph 500 in
academic libraries in Czech Republic**

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Anna Stöcklová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. května 2012

.....

Bc. Josef Jílek

Identifikační záznam

JÍLEK, Josef. *Uplatnění integrovaného knihovního systému Aleph 500 v prostředí vysokoškolských knihoven v České republice [Application of integrated library system Aleph 500 in academic libraries in Czech Republic]*. Praha, 2012-05-02. 117 s., 22 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce Anna Stöcklová.

Abstrakt

Diplomová práce popisuje a hodnotí uplatnění Integrovaného knihovního systému Aleph 500 (*dále IKS Aleph*) v prostředí vysokoškolských knihoven v České republice. První kapitola vymezuje obecné požadavky kladené na automatizovaný knihovní systém pro vysokoškolské knihovny. Součástí kapitoly je definice současných trendů ovlivňujících požadavky na automatizaci knihoven především fenomén Web 2.0. Druhá kapitola popisuje IKS Aleph, kdy jsou uvedeny jeho charakteristiky a typické vlastnosti v rámci základní modulové řady. Třetí kapitola je zaměřena na implementace IKS Aleph v rámci vysokoškolských knihoven. Základem analýzy je stručná charakteristika knihovny, následují hlavní specifika implementace a zevrubná analýza veřejných katalogů (*OPAC*). Nejrozsáhlejší čtvrtá kapitola je věnována empirickému výzkumu, který na třech úrovních uživatelů (*uživatelé knihoven, knihovníci, systémoví správci*) analyzuje uplatnění IKS Aleph na vysokých školách v ČR. Výzkum byl proveden v rámci pražských vysokoškolských knihoven, které implementovaly IKS Aleph.

Klíčová slova

automatizované knihovnické systémy, Aleph (*knihovnický software*), automatizace, vysokoškolské knihovny

Abstract

The master thesis describes and evaluates application of Integrated Library System Aleph 500 (*in following text ILS Aleph*) in academic libraries in Czech Republic. First chapter describes theoretical requirements at automated library systems for academic libraries. Apart of general requirements are described new technical trends as tools of Web 2.0. Second chapter brings full description of ILS Aleph with specification of each system's module. Third chapter is dedicated to implementation of ILS Aleph in Czech academic libraries. Characteristic of each institutional implementation contains three parts: characteristic of institution, describing of implementation and description of institutional OPACs. Last chapter is dedicated to empiric study of application of ILS Aleph in academic libraries in Czech Republic. ILS Aleph users are examined at three levels (*library users, librarians, system administrators*). Empiric study was made at group of Prague academic libraries that implemented ILS Aleph.

Keywords

automated library systems, Aleph (*library software*), automation, academic libraries

Obsah

PŘEDMLUVA	8
ÚVOD	10
1 POŽADAVKY NA AUTOMATIZOVANÝ KNIHOVNÍ SYSTÉM	12
1.1 OBECNÁ KRITÉRIA	12
1.2 FUNKČNÍ KRITÉRIA A POŽADAVKY NA MODULY	13
1.2.1 <i>Akvizice</i>	13
1.2.2 <i>Správa seriálů</i>	13
1.2.3 <i>Katalogizace</i>	14
1.2.4 <i>Výpůjční modul</i>	14
1.2.5 <i>OPAC (Online Public Access Catalogue)</i>	14
1.2.6 <i>MVS</i>	15
1.3 NOVÉ TRENDY V ICT	15
1.3.1 <i>Web 2.0</i>	15
1.3.2 <i>Library 2.0</i>	16
2 INTEGROVANÝ KNIHOVNÍ SYSTÉM ALEPH 500	18
2.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	18
2.2 HISTORIE	18
2.3 ARCHITEKTURA SYSTÉMU	19
2.3.1 <i>Klienti</i>	20
2.3.2 <i>Programová/Aplikační vrstva</i>	20
2.3.3 <i>Databázová vrstva</i>	20
2.3.4 <i>Databáze</i>	21
2.4 ČÍSLOVÁNÍ SYSTÉMU.....	21
2.5 POUŽITÉ STANDARDY.....	22
2.6 MODULY A JEJICH APLIKACE	22
2.6.1 <i>Společné rysy</i>	22
2.6.2 <i>Společné funkce</i>	23
2.7 MODUL ALEPH ADM.....	24
2.8 MODUL AKVIZICE / SERIÁLY.....	24
2.8.1 <i>Zadání objednávky</i>	25
2.8.2 <i>Faktura</i>	25
2.8.3 <i>Rozpočty</i>	25
2.8.4 <i>Přehled objednávek</i>	26
2.8.5 <i>Seriály</i>	26
2.9 MODUL KATALOGIZACE	26
2.9.1 <i>Katalogizace</i>	27
2.9.2 <i>Jednotka</i>	28
2.10 VÝPŮJČNÍ MODUL	28
2.10.1 <i>Výpůjčka</i>	29
2.10.2 <i>Vrácení</i>	29
2.10.3 <i>Uživatel</i>	30
2.10.4 <i>Jednotka</i>	30
2.11 MODUL OPAC	31
2.11.1 <i>Menu a navigace</i>	31
2.11.2 <i>Nápověda a FAQ</i>	32
2.11.3 <i>Vyhledávání</i>	32
2.11.4 <i>Zpřesňování rešerše</i>	33
2.11.5 <i>Prohlížení rejstříků</i>	33
2.11.6 <i>Zobrazení záznamů</i>	34
2.11.7 <i>Čtenář</i>	35

2.12	MODUL MVS.....	35
2.12.1	ADAM.....	36
2.12.2	ARC.....	36
2.13	PRODUCENTI IKS ALEPH.....	37
2.13.1	Ex Libris.....	37
2.13.2	UVT UK/Multidata Praha s.r.o.....	37
2.14	UŽIVATELSKÁ SDRUŽENÍ.....	38
3	UŽIVATELÉ IKS ALEPH V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	39
3.1	IMPLEMENTACE IKS ALEPH NA VŠ KNIHOVNÁCH V ČR.....	39
3.1.1	České vysoké učení technické v Praze – Ústřední knihovna ČVUT.....	40
3.1.2	Česká zemědělská univerzita v Praze – Studijní informační centrum.....	42
3.1.3	Janáčkova akademie múzických umění v Brně – Knihovna JAMU.....	44
3.1.4	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Akademická knihovna.....	46
3.1.5	Masarykova univerzita v Brně.....	48
3.1.6	Ostravská univerzita v Ostravě – Univerzitní knihovna.....	51
3.1.7	Univerzita Karlova v Praze – systém knihoven UK.....	53
3.1.8	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně – Knihovna.....	55
3.1.9	Vysoká škola ekonomická Praha – Centrum informačních a knihovnických služeb.....	57
3.1.10	Vysoká škola chemicko-technologická Praha – Ústřední knihovna.....	60
3.1.11	Vysoké učení technické v Brně – Ústřední knihovna.....	61
3.1.12	Západočeská univerzita v Plzni – Univerzitní knihovna.....	64
4	VÝZKUM UPLATNĚNÍ IKS ALEPH NA VŠ KNIHOVNÁCH.....	67
4.1	CÍLE VÝZKUMU.....	67
4.1.1	Uživatelé veřejných knihovnických katalogů.....	67
4.1.2	Uživatelé služebních modulů.....	67
4.1.3	Systémoví knihovníci.....	67
4.2	METODIKA.....	68
4.2.1	Vymezení základního souboru.....	68
4.2.2	Metoda sběru dat.....	69
4.2.3	Vyhodnocování výsledků.....	70
4.2.4	Čas realizace a etapy realizace.....	70
4.3	UŽIVATELÉ VEŘEJNÝCH KNIHOVNICKÝCH KATALOGŮ.....	72
4.3.1	Struktura dotazníku.....	72
4.4	VYHODNOCENÍ – DOTAZNÍKU UŽIVATELŮ.....	77
4.5	DOTAZNÍK UŽIVATELÉ SLUŽEBNÍCH MODULŮ (GUI KLIENTŮ).....	86
4.5.1	Struktura dotazníku.....	86
4.5.2	Výsledky dotazníku.....	88
4.6	SYSTÉMOVÍ KNIHOVNÍCI.....	93
4.6.1	Struktura dotazníku.....	93
4.6.2	Verifikační část.....	94
4.6.3	Hodnocení IKS Aleph.....	94
4.6.4	Strukturovaný rozhovor.....	95
4.6.5	Výsledky dotazníku.....	95
4.7	ZÁVĚRY VÝZKUMU.....	101
4.7.1	Uživatelé veřejných knihovnických katalogů.....	101
4.7.2	Uživatelé služebních modulů (GUI klientů).....	102
4.7.3	Systémoví knihovníci.....	103
	ZÁVĚR.....	104
	POUŽITÁ LITERATURA.....	106
	SEZNAM GRAFŮ.....	115
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	116
	SEZNAM TABULEK.....	117
	PŘÍLOHY.....	I - XXII

Seznam zkratek

- AK: Automatizovaná knihovna (*knihovní systém vytvořený na ČVUT v 80. letech 20. st.*)
- AKJU: Akademická knihovna Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
- AKS: automatizovaný knihovní systém
- AKVŠ: Asociace knihoven vysokých škol ČR
- ARI: adresné rozšiřování informací (*informační služba*)
- AV ČR: Akademie věd České republiky
- CKIS: Centrální knihovnicko informační systém (*Univerzita Karlova*)
- CSS: Kaskádové styly (*Cascading Style Sheet*)
- FAQ: často kladené dotazy (*z angličtiny Frequently Asked Question*)
- fce.: funkce
- GUI: grafické rozhraní (*z Aj. Graphical User Interface*)
- HTML: Hypertextový značkovací jazyk (*Hypertext Markup Language*)
- IGELU: Mezinárodní skupina uživatelů produktů Ex libris (*International group of ExLibris product users*)
- IKS: integrovaný knihovní systém
- IS: informační systém
- JAMU: Janáčkova akademie múzických umění v Brně
- JIB: Jednotná informační brána
- KS: knihovní systém
- MARC: Strojově čitelná katalogizace (*z Aj. MACHin Readable Cataloging*)
- MU: Masarykova univerzita v Brně
- MVS: Meziknihovní výpůjční služba
- NKP: Národní knihovna Praha
- NTK: Národní technická knihovna
- OPAC: open public access catalogue (*veřejný katalog knihovny*)
- OU: Ostravská univerzita
- RFID: rádio frekvenční identifikace (*zkratka z Aj. Radio Frequency Identification*)
- RSS: elektronický odběr novinek postavený na bázi XML (*z Aj. RDF Site Summary*)
- SKIP: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
- SU Aleph: Sdružení uživatelů Aleph (*národní organizace sdružující uživatele IKS Aleph*)
- SÚ: Selekční údaj
- SÚ: Selekční údaje
- TDKIV: Terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (*Národní knihovna Praha*)
- ÚISK: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK
- ÚK ČVUT: Ústřední knihovny Českého vysokého učení Technického v Praze
- UK OU: Univerzitní knihovna Ostravské Univerzity v Ostravě
- UK ZČU: Univerzitní knihovna Západočeské univerzity v Plzni
- ÚK VUT: Ústřední knihovna Vysokého učení technického v Brně
- UK: Univerzita Karlova
- ÚVT UK: Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy
- VŠ knihovna: vysokoškolská knihovna
- VŠ: vysoká škola
- VUT: Vysoké učení technické v Brně
- ZČU: Západočeská univerzita v Plzni

Předmluva

Automatizace knihoven českých vysokých škol, podle Programového prohlášení Asociace knihoven vysokých škol České republiky, zlepšuje přístup společnosti k informacím, znalostem i vzdělávacím technologiím, a to jak pro realizaci akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, tak pro vědecké, výzkumné, umělecké a další tvůrčí činnosti [ASOCIACE, 2001].

Cílem práce je zhodnocení implementace Integrovaného knihovního systému Aleph 500 (*dále IKS Aleph*) na vysokoškolských knihovnách v České republice.

Diplomová práce částečně navazuje na bakalářskou práci Integrovaný knihovní systém Aleph v knihovnách ČVUT v Praze (*obhájena na ÚISK v ar. 2007/2008*). Text práce je strukturován do šesti dílčích kapitol. Teoretická část práce se věnuje vymezení obecné problematiky na základě studia odborných pramenů, kdy jsou definovány termíny vysokoškolská knihovna, požadavky na automatizovaný knihovní software pro vysokoškolské knihovny a obecná charakteristika IKS Aleph. V závěru teoretické části jsou podrobně popsány instalace IKS Aleph na vysokoškolských knihovnách v České republice, kdy byl sledován proces implementace a provozní specifika jednotlivých instalací. Analýze byly podrobeny také veřejné katalogy (*OPACy*), kdy byly sledovány změny v OPAC provedené proti základní verzi systému.

V rámci praktické části byli zkoumáni uživatelé IKS Aleph na vymezeném vzorku uživatelů v rámci pražských vysokých škol. Cílem výzkumu bylo zjistit míru využitelnosti IKS Aleph a hodnocení uživatelů z řad personálu knihoven.

Diplomová práce má rozsah 97 stran a k textu je připojena příloha o rozsahu 22 stran. Citace v textu jsou zapsány metodou označovanou jako tzv. Harvardský systém – pomocí prvního údaje záznamu a data vydání. Na prvním místě je verzáčkami uvedené příjmení autora, popř. název korporace, na místě druhém pak rok vydání dokumentu. Údaje jsou, z důvodu přehlednosti v textu, uvedeny v hranatých závorkách. V případě, že je citovaný dokument dílem více autorů, je citován dle příjmení prvního z nich.

Bibliografické záznamy citovaných zdrojů na konci textu jsou řazeny abecedně a jsou citovány podle normy ČSN ISO 690.

Na závěr bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce PhDr. Anně Stöcklové za podnětnou a věcnou spolupráci při zpracování tématu diplomové práce. Rovněž děkuji

kolegyním z ÚK ČVUT za spolupráci při zpracování výzkumné části práce, mé rodině a blízkým za vytvoření vhodných studijních podmínek a za podporu při studiu.

Úvod

Vysokoškolská knihovna (*dále VŠ knihovna*) je databází TDKIV definována jako: „*speciální odborná knihovna vysoké školy, která slouží ke studijní a vědecké práci jejich posluchačů a pedagogů*“ [SODOMKOVÁ, 2003]. Analogickými termíny jsou akademická knihovna, univerzitní knihovna atp. VŠ knihovny jsou z řady hledisek specifickými pracovišti fungujícími na základě odlišných principů a na odlišné filozofii.

Zřízení vysokoškolské knihovny

Zřizovatelem VŠ knihovny je obvykle veřejná nebo soukromá vysoká škola, resp. součást vysoké školy (*fakulta nebo ústav*), kdy knihovnu zřizuje rektor VŠ na základě schválení Akademického senátu. Celá procedura je definována Statutem VŠ a zákonnou úpravou vymezenou zákonem č. 111/1998 Sb.

Hlavním provozním dokumentem VŠ knihovny je zpravidla organizační řád knihovny, který vymezuje povinnosti a úlohy pracoviště, postavení pracoviště v rámci organizační struktury univerzity a jeho přímé nadřízené (*rektor, děkan, atp.*), způsoby financování a schvalování finančních prostředků (*zajišťuje obvykle Akademický senát*), vyjmenovává statutární orgány pracoviště (*např. knihovní radu, kolegium ředitele knihovny*). Vedením knihovny je pověřen ředitel, resp. vedoucí knihovny, který je obvykle podřízen rektorovi (*resp. děkanovi, řediteli ústavu atp.*) v závislosti na typu knihovny je ředitel knihovny členem širšího vedení VŠ nebo fakulty (*grémia nebo kolegia rektora*). [Zákon č. 257, 2001]

Evidence VŠ knihoven

Vysokoškolské knihovny jsou dle tzv. Knihovnického zákona č. 275/2001 Sb. paragrafu 13 v kategorii Specializovaných knihoven součástí systému knihoven v ČR a jako takovým jim plyne povinnost být registrované v evidenci Ministerstva kultury ČR a zajišťovat poskytování informačních a knihovnických služeb dle výše uvedeného znění zákona. [Zákon č. 111, 1998]

Financování VŠ knihovny

Financování VŠ knihoven je zajišťováno z rozpočtu univerzity, kdy je tvořen a schvalován vlastní rozpočet VŠ knihovny nebo je knihovně přidělen rozpočet v rámci rozpočtu dílčí součásti univerzity. Alternativními finančními zdroji při financování knihoven jsou projekty a granty vypisované např. na rozvojové projekty z dílčích tuzemských nebo zahraničních zdrojů.

Uživatelé VŠ knihoven a jejich specifické požadavky

Vymezení skupiny uživatel je v případě VŠ knihoven nasnadě. Primárně se jedná o tři hlavní skupiny, kdy každé dílčí skupině přísluší různé uživatelské potřeby.

- Studenti vysoké školy – Největší skupina uživatelů, knihovna zajišťuje informační prameny (*monografické dokumenty, seriálové publikace, elektronické zdroje*). Jedná se o uživatelskou skupinu s větší mírou samostatnosti uživatelů. Role VŠ knihovny se v průběhu studia mění, z role přímého poskytovatele na rovinu prostředníka k získání informací.
- Zaměstnanci – Do skupiny zaměstnanců řadíme pedagogické a nepedagogické pracovníky. Obě skupiny mají obdobná práva. Informační požadavky ze strany pedagogických pracovníků se mimo výpůjčních služeb profilují především k podpoře vědecké a výzkumné činnosti. Knihovna poskytuje – rešeršní služby, referenční služby a zprostředkovává přístup k zahraničním titulům (*MVS*).
- Externí uživatelé (*odborná veřejnost*) – nejmenší skupina uživatelů, která využívá zejména odborné klasické (*papírové*) fondy knihovny. K dalším službám mají tito uživatelé přístup, ale pouze v částečném režimu.

V současné době je existence vysokoškolské knihovny nepředstavitelná bez zázemí v podobě automatizovaného knihovního systému. Jedním z hlavních představitelů automatizovaných knihovních systémů je v prostředí VŠ knihoven IKS Aleph, který je implementován na 12 z celkového počtu 26 veřejných vysokých škol ČR [Statistická ročenka..., 2011]

1 Požadavky na automatizovaný knihovní systém

1.1 Obecná kritéria

Okruh obecných kritérií nahlíží Automatizovaný knihovní systém (*dále AKS*) jako celek, stanovuje základní vlastnosti, společné všem typům AKS, resp. funkční požadavky kladené na všechny dílčí moduly knihovního systému bez rozdílu. Autor Kimlička uvádí obecné požadavky následovně:

- Komunikace s okolím – vnější komunikační schopnosti systému
 - Síťové - protokoly internetu (*TCP/IP, HTTP, HTTPS*).
 - Bibliografické - sdílení a komunikaci bibliografických standardy MARC, výměnné formáty (*Z39.50, ISO 2709*)
 - Provozní
- Komunikace se systémem
 - program v českém jazyce v alternativě s angličtinou případně jiným světovým jazykem
 - grafické rozhraní (*GUI*) – ovládání programu více zastupitelnými způsoby pomocí standardních ovládacích prvků počítače
 - datové vstupy na úrovni čárových kódů a RFID
- Otevřenost systému
 - možnost provádění systémových úprav spojených s funkcemi systému, rozložením menu a nabídek
 - nastavením vzhledu systému
 - nastavením tiskových a vizuálních výstupů
- Znakové sady/Jazyk - akceptování domácího jazyka
 - aplikace znakové sady UNICODE
 - správná aplikace normy ČSN 97 6030 Abecední řazení
- Přístupová práva a ochrana systému - nastavení pravomocí a omezení přístupů

[KIMLIČKA, 1997, s. 24]

Samostatnou oblastí je ochrana zpracovávaných dat před ztrátou a schopnost systému vypořádat se s mezními situacemi, jako je např. ztráta spojení se serverem, resp. jiný nepříznivý stav.

1.2 Funkční kritéria a požadavky na moduly

1.2.1 Akvizice

Hlavním posláním modul akvizice je zajištění a zefektivnění procesu rozšiřování fondu. Požadovanými funkcemi jsou dle autora Kimličky tyto:

- evidence deziderat – evidence akvizičních požadavků, kontrola duplicit
- tvorba objednávky – evidence (*čísla objednávek, nakladatelů, dodavatelů, pracovišť pro umístění*), tvorba, tisk odpovídajících dokumentů, správa rozpočtů a případné urgency dodání
- zpracování přírůstků - evidence a kontrola prvních evidenčních údajů zadaných při adjustaci, verifikaci a přírůstkování dokumentu, tvorba jednoduchého katalogizačního záznamu.
- evidence jednotek – práce s dílčími vícečetnými exempláři
- správa a tisk přírůstkových seznamů [KIMLIČKA, 1997, s. 18-19]

1.2.2 Správa seriálů

Modul seriály může být u automatizovaných knihovních systémů dostupný samostatně nebo včleněný do modulu akvizice. Požadavky na modul pro správu seriálů se shodují s požadavky na předešlý modul, budou tudíž zmíněny jen specifika správy seriálů.

1.2.2.1 Denní evidence

Tento funkční celek je orientován na příjem jednotlivých čísel seriálů na jedné straně a umístěním jednotlivých dokumentů k užívání na koncových pracovištích.

Hlavními požadavky jsou:

- evidence jednotlivých čísel dokumentů do souboru objednaných periodik
- upozorňování na očekávaný příjem dokumentu - podle nastavené periodicity a přání knihovny.
- generování urgencí – pro nedodané dokumenty
- tvorba přehledů a kontrola cirkulačních seznamů atp.;
- přístup do katalogu seriálů přímo z modulu.
- kompletace úplných ročníků
- tvorba průvodních listů k vázání ročníků apod. [KIMLIČKA, 1997, s. 20]

1.2.3 Katalogizace

Modul katalogizace patří do skupiny základních modulů. Úvodní podmínkou je možnost přesunu a vyhledávání údajů vytvořených v průběhu akvizice. Dalšími obecnými požadavky jsou:

- tvorba šablon/formulářů pro různé typy dokumentů a katalogizačních záznamů
- tvorba a správa rejstříků a tezurů – soubory autorit (*jmenných, předmětových*), rejstříky nakladatelů atp.
- možnost vkládání externích odkazů
- generování tiskových výstupů

Pro větší knihovní celky, jakými jsou zejména vysokoškolské knihovny, je definovaný požadavek na organizování souborného katalogu. [KIMLIČKA, 1997, s. 19]

1.2.4 Výpůjční modul

Základním požadavkem na automatizovaný výpůjční protokol je přesná a snadná evidence pohybu knihovního fondu. Z toho plynou následující požadavky:

- parametrizace výpůjčních režimů – úpravy výpůjčních lhůt podle typu dokumentu a skupiny uživatelů
- podpora elektronických datových vstupů – čárové kódy, RFID (*nutná zastupitelnost klasickými datovými vstupy*)
- evidenci uživatelů – tvorba, editace nebo přejímání záznamů o užívatelích z externích zdrojů; uživatelské záznamy na individuální nebo kolektivní úrovni
- ochranu uložených dat, aniž by knihovníkům odepíral část pravomocí
- přístup ke knihovním kontům uživatelů, aby mohli provádět kontrolu nad stavem uživatelského konta s možností provádět na kontě změny dle uživatelské úrovně
- evidence rezervací, požadavků na výpůjčku/tisk atp.
- tvorba statistických výstupů [KIMLIČKA, 1997, s. 19 -20]

1.2.5 OPAC (*Online Public Access Catalogue*)

OPAC automatizovaného knihovního systému je specifický modul sloužící zejména uživatelům knihovny. Jedná s o rešeršní rozhraní pracující s katalogem knihovny, jehož úkolem je na základě rešeršního dotazu vybrat odpovídající bibliografické záznamy, prezentovat je uživateli a poskytnout informaci o umístění hledaného dokumentu. Stěžejními požadavky jsou provozuschopnost v rámci uživatelsky běžně dostupných aplikací (*zejména*

webových prohlížečů), jednoduchost ovládání a aktuálnost ve vztahu ke stavu knihovního fondu.

- vyhledávání záznamů minimálně dvěma způsoby - přesným vyhledáváním (*exact match*) s možností kombinace rešeršních dotazů operátory booleovského typu nebo alternativní (*fuzzy, proximitní*)
- zpřesnění výsledků rešerši - dostupné filtry podle roku vydání, jazyka dokumentu, druhu dokumentu případně preference knihovny.
- prohlížení rejstříků – alternativa přesnému vyhledávání, samostatný způsob vyhledávání
- zobrazení záznamu podle volby uživatele – možnost přepínání
- jasný údaj o umístění a dostupnosti dokumentu
- tisk záznamu
- rezervace – evidence a správa rezervací uživatele [KIMLIČKA, 1997, s. 19]

1.2.6 MVS

Modul MVS slouží jako platforma pro zajištění Meziknihovní výpůjční služby s těmito požadavky:

- vlastní databáze uživatelů
- evidence aktivních i pasivních výpůjček
- tvorba statistických výstupů [KIMLIČKA, 1997, s. 20]

1.3 Nové trendy v ICT

Nové trendy v oblasti ICT (*Informační a komunikační techniky*) přímo i nepřímo ovlivnily způsob poskytování informačních služeb. Nositelem těchto změn je především síť internet jako globální informační a komunikační médium. Jedná se o fenomén rozšířeného vlivu uživatelů při tvorbě informačního obsahu a je souhrnně označován termínem Web 2.0.

1.3.1 Web 2.0

Termín Web 2.0 byl uveden v roce 2004 a je spojován s osobou Tima O'Reillyho, který jej použil pro pojmenování konference věnované informačním technologiím. Z pohledu Internetu se nejedná o změnu formálních a strukturálních pravidel při vytváření internetového obsahu nedochází ke změnám v programovacích jazycích. Mění se však způsob pohledu na Internet

od média ryze informačního k médiu komunitnímu, kdy hlavními termíny jsou Sdílení, komunikace a kooperace. [MARVANOVÁ, 2008]

Ústřední myšlenky a změny přinesené webem 2.0 lze shrnout do následujících bodů:

- Koncentrace dat: Informace a údaje jsou soustřeďována do velkých a tematicky nesourodých celků obvykle pod jedno webové sídlo. Změna komunikačního formátu: Dříve běžnější komunikace one-to-one přechází ke komunikačnímu modelu one-to-many.
- Smazání hranice producent vs. konzument: Hranice mezi těmito rolmi v rámci sítě Internet se ztrácí, konzument informace může být stejným způsobem jejich producent a opačně.
- Váha informace: Podstatnou roli v pojetí Webu 2.0 tvoří váha informací, která se stanovuje buď výpočtem, pomocí speciálních algoritmů a funkcí (*sledování návštěvnosti webového sídla, atp.*) nebo je tato váha informacím přidělována samotnými uživateli, kteří informaci konfrontují se svými znalostmi a posléze informace přímo hodnotí.

Nositeli idejí webu 2.0 jsou v dnešní době dobře známé internetové aplikace jako např.:

- blogy: pro snadnou publikační/publicistickou aktivitu v prostředí Internetu
- wiki: pro kooperativní spolupráci při tvorbě internetového obsahu
- RSS: čtečky pro sledování obsahu publikovaného v prostředí Internetu

1.3.2 Library 2.0

Principy, které reagují na vznik fenoménu webu 2.0 a aplikují jeho hlavní myšlenky do prostředí knihoven a informačního průmyslu. Hlavním hybatelem těchto snah se stala otázka, z jakého důvodu uživatelé upřednostňují získávání informací z komerčních, volně dostupných vyhledávačů (*Google, Yahoo*) i při hledání informací odborného charakteru, když by mohli použít lépe vybavených fondů knihoven. Odpověď byla nasnadě. Knihovny neposkytují svým uživatelům dostatečně silné a atraktivní rešeršní rozhraní, které by i neškoleným uživatelům umožnilo efektivně vyhledat a získat požadovanou informaci.

Odpověď na tyto nedostatky se snažil formulovat Michael Casey v rámci svých úvah o library 2.0. Casey se stal inspirací pro řady následovníků. Z toho důvodu podobně jako u webu 2.0 nejde o jednotný ideový proud, ale o více rozdílných směrů. Cesta k library 2.0 je především cestou analýz, pečlivého sebehodnocení a následného zlepšování služeb v intencích webu 2.0 tak, aby se služby poskytované knihovnami otevřeli uživatelům a staly se konkurenceschopné komerčním informačním produktům.

Hlavní uplatnění nových prvků ICT lze spatřovat především v OPAC a jeho rozšířených funkcích. Inspirovat se lze u producentů komerčních databází (*např. Ebsco*), kteří koncentrují veškerou svou pozornost na požadavky a pohodlí uživatele. Připojení grafických informací do bibliografického záznamu, dynamické způsoby vyhledávání.

Současné knihovní systémy by měly poskytovat možnost tvorby a správy tohoto typu efektivního a efektního rozhraní.

2 Integrovaný knihovní systém Aleph 500

2.1 Obecná charakteristika

Integrovaný knihovní systém Aleph 500 (*dále IKS Aleph*) produkovaný izraelskou společností Ex Libris je celosvětově hojně rozšířeným automatizovaným knihovním systémem. V rámci produktů Ex Libris spadá spolu s druhým softwarem Voyager (*dříve fa. Endeavor Information Systems*) k portfoliu řešení pro tradiční (*papírové*) fondy knihoven.

IKS Aleph je robustní knihovní systém pracující na vícevrstvé architektuře Klient-Server, určený především pro provoz ve velkých knihovních institucích s rozsáhlými sbírkami, v České republice je používán ve 24 knihovnách (*kompletní seznam uživatelů v ČR v příloze práce*). Hlavními atributy jsou komplexnost a integrovanost, reprezentující pokrytí všech provozních potřeb knihovny za použití jednotných datových a funkčních celků. Výhodami systému jsou konvertibilita dat a vysoká kapacita bibliografické databáze (*až 100 000 000 záznamů*) a robustnost, která umožňuje zapojení až 200 dílčích knihoven. Knihovní systém podporuje sdílení informačních zdrojů, které je zajištěno spoluprací s vnějšími nealephovskými systémy. Majiteli licence je umožněna volitelná kombinace komponent, stejně jako dílčí rozšiřování hardware i software. Významnou výhodou na trhu je podpora více než dvaceti světových jazyků.[Multidata, c2010a]

Obrázek 1 - Logo IKS Aleph

2.2 Historie

IKS Aleph vznikl na počátku 80. let 20. století na jeruzalémské Hebrejské univerzitě. Jeho plný název zněl AUTOMATED EXPANDABLE PROGRAM a byl projektován jako centralizovaný knihovní systém, jehož posláním bylo zjednodušit rutinní pracovní úkony, zrychlit a usnadnit práci knihovníkům [CUOMO, 1993, s. 7].

Druhá generace systému byla uvedena v druhé polovině 80. let 20. století na platformě VAX/VMS. „V této verzi se projevila především snaha parametrizovat nastavení systému prostřednictvím řady tabulek“ [VOJNAR, 1999].

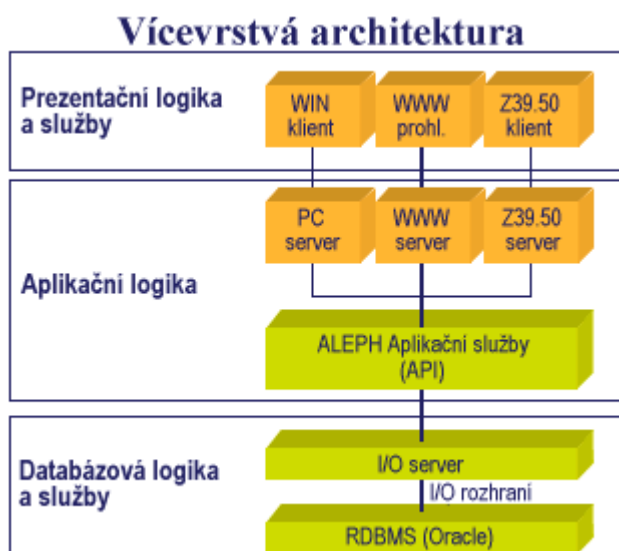
Třetí verze systému, označená Aleph 300, přinesla změny v několika rovinách. V první řadě došlo k přenesení systému na UNIXové platformy (*IBM/AIX, SOLARIS atd.*). Funkčnost systému byla pozměněna rozdělením na jednotlivé moduly s vlastní možností parametrizace.

Čtvrtá verze systému označená jako Aleph 500 byla uvedena koncem 90. let 20. století, přinesla nejvíce novinek a znamenala tak výrazný posun. Na systémové úrovni byly uplatněny prvky architektury Klient-Server, kdy byl klient v podobě lokálního programu transformován do podoby GUI (*Graphical User Interface*). Změnou prošel také databázový systém – původní alephovský byl nahrazen komerčním systémem ORACLE. Do aplikační vrstvy systému byly implementovány principy síťové komunikace, protokoly TCP/IP, HTTP, WWW. Pro potřeby výměny bibliografických záznamů došlo k implementaci standardu Z39.50.

2.3 Architektura systému

Charakteristickým rysem IKS Aleph je třívrstvá architektura klient-server (*viz Obrázek 2*). Tato architektura spočívá v rozdělení jednotlivých systémových procesů do více vrstev, propojených prostřednictvím komunikačních protokolů. Komunikace mezi jednotlivými vrstvami probíhá bezstavovým způsobem, kdy není udržováno nepřetržité spojení. Jednotlivé servery čekají na požadavky od klienta, resp. od nadřazeného serveru. Přínos toho typu architektury shrnuje J. Zendulka v následujících bodech:

- pružnější rozdělení práce
- lze použít horizontální (*více serverů*) i vertikální (*výkonnější server*) škálování aplikace mohou běžet na levnějších zařízeních
- na klientských stanicích lze použít oblíbený prezentační software
- standardizovaný přístup umožňuje zpřístupnit další zdroje
- centralizace dat podporuje účinnější ochranu
- u třívrstvé architektury centralizace údržby aplikace, možnost využití sdílených objektů několika aplikacemi [ZENDULKA, 2003, s. 5]

Obrázek 2 - Architektura systému (Aleph, 2011-5.1.)

2.3.1 Klienti

Prezentační vrstva systému reprezentovaná PC klientem (*GUI Aleph - dílčí programy*), Z39.50 klientem (*součást modulu katalogizace a modulu OPAC*), WWW klientem (*OPAC*) reprezentuje samostatné aplikace provozované na oddělených počítačových stanicích. Jejím primárním úkolem je sloužit jako komunikační rozhraní mezi systémem (*aplikačním serverem*) a uživateli systému (*knihovníky, čtenáři*). Klienti se serverem komunikují prostřednictvím sítě internet.

2.3.2 Programová/Aplikační vrstva

Programová část systému, která přijímá požadavky od jednotlivých klientů (*GUI, WWW, Z39.50*) a transformuje je do komunikačního formátu vyžadovaného aplikační vrstvou (*API*). Na této programové vrstvě dochází k parametrizaci systémových tabulek.

2.3.3 Databázová vrstva

Databázová vrstva pracuje na bázi komerčního systému ORACLE a slouží jako centrální úložiště informací celého systém. Díky síťovému připojení není vázaná přímo na instituci provozující koncové klienty systému. Běžně může dojít k horizontálnímu propojení

databázové vrstvy, kdy je použito více dílčích databázových serverů vzdálených od sebe i mnoho tisíc kilometrů, resp. úložiště umístěné v sídle producenta systému nebo alternativní.

2.3.4 Databáze

Databázová úložiště IKS Aleph jsou strukturována do šesti dílčích bází označených dle konvence kombinací tří písmen. Běžně se používá označení dle názvu instituce (*CTU=Czech Technical University*) a dvěma numerickými znaky, které slouží k rozlišení druhu báze.

Systém pracuje s následujícími bázemi:

Tabulka 1 - Přehled bází IKS Aleph

Báze	Číslo báze	Charakteristika
Bibliografická (<i>BIB</i>)	01-09	Slouží pro ukládání bibliografických dat.
Autoritní (<i>AUT</i>)	10-19	Obsahuje záznamy s preferovanými formami záhlaví a jejich propojením.
MVS	20-29	Báze určená výhradně pro GUI MVS. Slouží pro ukládání dat pro daný modul
Administrativní (<i>ADM</i>)	50-59	Primárně slouží k uložení všech administrativních dat. Lze ukládat data o jednotkách, uživatelská data, data akviziční (adresáře nakladatelů, atp.)
Holdingová (<i>HOL</i>)/ knihovních jednotek	60-69	Slouží výhradně pro záznam informací o jednotkách. Obsahuje vlastní definici knihovní jednotky.

2.4 Číslování systému

Z důvodu zachování jedinečnosti datových operací jsou systému definovány identifikátory. Neopakovatelnost těchto identifikátorů je zajištěna prostřednictvím funkce „Last doc number“, která pracuje ve všech bázích systému. Sleduje generování identifikačních čísel objednávek, čísel bibliografických záznamů, čísel faktur, daňových dokladů atp. Pro potřeby jednotlivých modulů je systém schopen samostatně generovat jednotlivé identifikátory, jako čárový kód jednotky, čárový kód čtenáře, ID čtenáře (*automaticky generováno systémem - nelze změnit*). Identifikační údaje lze pro IKS Aleph získávat také z externích aplikací. Čárové kódy je možné načítat dle požadavků instituce i z externích zdrojů (*komerčně předtištěných štítků, identifikačních karet, atp.*).

2.5 Použité standardy

Producent systému Ex Libris deklaruje pro knihovní systém Aleph podporu hlavních národních a mezinárodních standardů. Úplný seznam podporovaných standardů je dostupný v příloze práce. Zde uvádím pouze implementace hlavních standardů, jako katalogizačních formátů (*MARC21*, *UNIMARC*), *Z39.50* pro výměnu bibliografických záznamů nebo zmiňovaný standard ISO 10646 UNICODE, který systému umožňuje zobrazovat různé znakové sady. V souvislosti s ním nesmíme opomenout implementaci české národní normy ČSN 97 6037 pro Abecední řazení, která spolu se standardem UNICOD umožňuje správné použití českého jazyka. [Multidata, c2010b]

2.6 Moduly a jejich aplikace

Moduly IKS Aleph lze dělit podle typu klienta do dvou základních skupin: GUI klient a WWW klient.

Označení GUI Aleph znamená způsob zobrazení (*tj. Graphical User Interface*). Klient funguje jako samostatný počítačový program pracující na platformě Windows. Minimální systémový požadavek pro libovolného GUI klienta systému Aleph 500 aktuální verze 20 jsou počítačové stanice na bázi procesorů INTEL s operačním programem Windows XP-Professional (*podobně jako pro předchozí verze 16 a 18*).

Jednotlivé moduly jsou vzájemně integrovány, tj. propojeny a kopírují provoz knihovní linky. Moduly knihovního systému (*GUI klienti*) jsou: Akvizice, Katalogizace, Výpůjční modul, OPAC, MVS, ADM a doplňkové moduly ADAM a ARC.

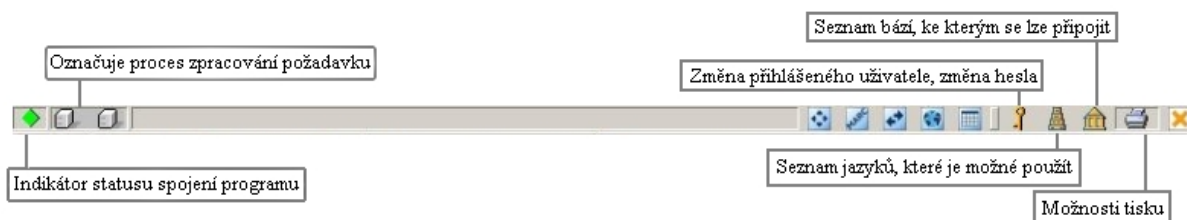
2.6.1 Společné rysy

Dílčí moduly IKS Aleph se vyznačují univerzálním vzhledem, který uživateli umožňuje snadnou orientaci a jednoduché přecházení mezi moduly. Pracovní rozhraní postavené na operačním systému Windows dovoluje provádět pracovní úkony několika nezávislými způsoby (*pomocí ikon, pomocí menu, pomocí předdefinovaných klávesových zkratk*). Společným prvkem každého modulu je hlavní lišta, pod hlavní lištou se nachází lišta menu, obsahující položky dle druhu modulu. Takřka všechny moduly obsahují položku Aleph, jež zajišťuje základní provozní funkce (*výstupy ze systému, parametrizace*) a položku Nápověda

(viz Obrázek 3). Dalším společným prvkem je operační lišta, obsahující indikátor připojení, aplikační tlačítka pro spuštění ostatních modulů a zejména ikony nastavení, přihlášení uživatele (*ikona klíče*), nastavení jazyka (*ikona babylonské věže*), poslední ikona umožňuje volbu báze (viz Obrázek 4).

Obrázek 3 - Hlavní lišta, lišta menu a pole vstupních dat (ilustrační obrázek - verze 16)

Obrázek 4 - Operační lišta (ilustrační obrázek – verze 16)

Jednotná koncepce provozních modulů je patrná ze vstupu dat umístěného na levé straně obrazovky. Zde se v horizontálním uspořádání nachází pole pro zápis dat s odpovídajícím návěštím. V prostoru vedle vstupních polí se zobrazují informace podle prováděné činnosti (viz Obrázek 4). Vlevo pod okny pro vstup dat je obvykle umístěno menu modulu, kde se nachází provozní menu v podobě záložek reprezentující dílčí činnosti. V rámci příslušné záložky jsou umístěny funkce vázané s danou knihovní činností. Pracovní plocha okna je pomocí rámu rozdělena na dílčí části pro zobrazování informací, kartu menu nebo zobrazování funkčních tlačítek.

2.6.2 Společné funkce

Jednotnou funkcí všech služebních modulů (*Akvizice, Katalogizace, Výpůjčka a MVS*) je přístup ke služebnímu katalogu. Volba vyhledávání je obvykle umístěna jako poslední záložka menu. Aplikace je rozdělena do tří dílčích podfunkcí, jejichž první variantou je vyhledávání prostřednictvím zadávaných selekčních údajů. Dostupné jsou tři varianty - pokročilé vyhledávání (*volitelné selekční údaje, využití booleovských operátorů, zástupných*

znaků atp.), vyhledávání z více bází pomocí jazyka CCL a vyhledávání z více polí (*spojování dílčích údajů pomocí operátoru AND*). Výsledkem vyhledávání je výpis rešerše, který informuje o pořadí rešerše, použitých selekčních údajích a množství odpovídajících záznamů. Počet výsledků lze v tomto stádiu upravovat zpřesňováním rešeršního dotazu jemným laděním. Druhým způsobem vyhledávání je prohlížení rejstříků, kdy jsou zobrazeny seznamy blízkých termínů. Výsledkem všech druhů vyhledávání je zobrazení bibliografického záznamu v odpovídající podobě. Tuto úlohu zajišťuje poslední aplikace „Prohlížení“, která zobrazuje bibliografické záznamy s vazbami na ostatní aplikace.

Druhou společnou funkcí je fce. Správce úloh, který slouží jako přehled a úložiště transakcí probíhajících mezi jednotlivými klienty a aplikační vrstvou software. Tato funkce byla v rámci posledních aktualizací přemístěna právě do hlavních ovládacích prvků KS.

2.7 Modul Aleph ADM

Modul ADM (*Administration*) je součástí základního instalačního balíku knihovního systému Aleph. Primární úlohou tohoto modulu je správa a parametrizace koncového klienta, tedy editace parametrizačních tabulek, práce s bázemi, práce s definičními soubory, práce s jazyky dialogu, chybovými zprávami, konfigurace tisků a zobrazení. Úpravy probíhají v rozhraní OS Windows, kde jsou dílčí parametry zobrazeny formou tabulek. Změny v systému mohou provádět pouze uživatelé s odpovídajícími přístupovými právy, zaznamenávají se do lokální paměti a všechny odlišnosti od výchozího nastavení jsou evidovány pro možnost návratu.

ALEPH
Administration

Obrázek 5 - Ikona - Aleph ADM

2.8 Modul Akvizice / Seriály

Modul Akvizice (*Acquisition Serials*) spojuje dva funkční okruhy - akvizici a správu seriálů (*pravých periodik*) s akvizicí a správou ostatních typů dokumentů. Tímto sloučením došlo ke vzniku jednoho multifunkčního modulu, jehož hierarchicky roztříděné funkce umožňují podporu všech akvizičních činností pod jednotným rozhraním. Data modulu jsou zpravidla ukládána do příslušné administrativní báze (ADM). Dílčí aplikace jsou v nabídce menu

vedeny v pořadí: objednávka, faktura, správa-rozpočty, objednávky, seriály a služební katalog. Přístup k jednotlivým funkcím je řešen prostřednictvím autorizovaných přístupů.

Obrázek 6 - Ikona - Akvizice-Seriály

2.8.1 Zadání objednávky

Úvodním krokem při práci s modulem akvizice je zadání požadavku, které začíná vytvořením krátkého záznamu o požadovaném dokumentu. Po jeho vytvoření a zaevidování dochází ke tvorbě samotné objednávky, u které se primárně určí typ (*monografická - jeden dokument, více svazků; seriálová - bez předem stanoveného počtu čísel*). Objednávku je možné vytvořit a správně odeslat pouze za předpokladu, že je vytvořen seznam měn, seznam dodavatelů a seznam rozpočtů.

2.8.2 Faktura

Registrace a správa faktur je dalším funkčním blokem. Navazuje na předešlý krok a tvoří soubor všech faktur, evidovaných za stanovené účetní období. Platí pravidlo, že základní faktura může obsahovat více objednávek, ale dílčí položka faktury je vytvořena pro jednu objednávku. Je-li faktura registrovaná, sečtená částka se automaticky připisuje k tíži rozpočtu.

2.8.3 Rozpočty

Tato funkce je věnovaná správě a sledování rozpočtů knihovny. Počet otevřených rozpočtů není nijak omezen. Knihovní systém dovoluje sledování jednoho rozpočtu stejně jako více dílčích. Rozpočty jsou vedeny pro jednotlivá pracoviště, která si prostřednictvím knihovny objednávají dokumenty.

2.8.4 Přehled objednávek

Podobně jako ekvivalent v případě faktur a rozpočtů, tak i tato funkce tvoří centralizovaný soubor obsahující všechny zadané objednávky. V objednávkách lze vyhledávat dle jedinečného čísla objednávky, resp. dle bibliografických údajů požadovaného dokumentu. Soubor objednávek lze upravovat a k jeho aktualizaci dochází okamžitě po provedení změny.

2.8.5 Seriály

Aplikace Seriály je plně integrována s moduly Akvizice a OPAC. Stěžejní úlohou aplikace je zpřístupnění bibliografických a holdingových údajů, informací o objednávkách, finančních údajích, dodavatelích a dalších datech spojených se správou sbírek periodik.

Knihovní systém zcela podporuje MARCOvský standard pro očekávané periodicity seriálů. Kontrola čísel časopisů může probíhat v centralizovaném i decentralizovaném režimu. Na základě nastavené periodicity systém dokáže generovat urgencye, které jsou v podobě přednastaveného formuláře, resp. ručně zadané zprávy. Informace uložené do záznamu seriálu jsou okamžitě uloženy do centrální databáze a projeví se při vyhledávání v OPAC.

Funkčním prvkem aplikace je současně tvorba cirkulačních seznamů, která je propojena s dalšími moduly IKS (*Výpůjčka*, *OPAC*). Přípustné je i vytvoření více seznamů pro jeden konkrétní titul. Spojenou funkcí je sledování titulů v oběhu.

Posledním funkčním prvkem aplikace seriály je správa vazeb, která probíhá také automaticky. Na základě zadané informace, že byl ročník časopisů svázán, dojde k aktualizaci záznamu do odpovídající podoby.

2.9 Modul Katalogizace

Katalogizace (*Cataloging*) IKS Aleph navazuje na předešlý modul akvizice. Hlavním posláním tohoto modulu je tvorba nových, editování a mazání existujících záznamů ze systémovýchází, resp. správa dat o popisné jednotce. Tyto funkce jsou rozděleny do dvou dílčích aplikací - katalogizace a správy jednotky. Modul pracuje především s bázemi pro ukládání bibliografických (*BIB*) a autoritních (*AUT*) dat, které je možné strukturovat podle potřeb knihovny.

Cataloging

Obrázek 7 - Ikona - Katalogizace

2.9.1 Katalogizace

Zpracování dokumentů v automatizovaném systému probíhá ve dvou základních systémových bodech. Odpovídající pracovní formulář je načten z lokální paměti, do které se v průběhu celé katalogizace ukládají zaznamenané údaje. Po dokončení zápisu je spuštěna validace záznamu, na kterou navazuje uložení bibliografického záznamu na server. V případě přerušení práce nebo výpadku serveru jsou data uložena do lokálního úložiště.

Zápis dat ze vstupního zpracování probíhá do jednotného formuláře ve formátu MARC21. Jednotlivá pole jsou označena příslušným identifikátorem doplněným o návěští v nastaveném provozním jazyce. Počet indikátorů odpovídá katalogizačnímu formátu, délky polí hlavních a vedlejších záhlaví stejně jako popisných údajů nejsou omezeny. Počty znaků jsou obvykle stanoveny jen u kódovaných polí (*Leader, 008*), pro zápis dat není omezena délka pole, interpunkci systém nedoplňuje a je zcela v kompetenci zpracovatele.

Návěští	LDR	—	—	0000cam^a2200385^a^4500
Kontrolní čí	001	—	—	000665921
ID kontrol.č.	003	—	—	CZ-PrCVU
Datum posl.zpr.	005	—	—	20071001140153.0
Fyz.pop.pev.dél	007	—	—	tu
Údaje pev.dél	008	—	—	960716s1996^^^^xr^^^^erp^^^ 00 ^0^cze^^
ISBN	020	—	a	80-7184-163-3 (brož.)
Zdroj katalog.	040	—	a	ABA001
			b	cze
			d	ABD100
Kód geograf.ob	043	—	a	e-xr---
Časové obdob	045	—	a	a0x3
MDT	080	—	a	02
			Z	MRF
MDT	080	—	a	002
			Z	MRF
HZ-Osobní jm.	100	1	a	Cejpek, Jiří,
			d	1928-2005
			7	jk01020592
			4	aut
Údaje o názvu	245	10	a	Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin /
			c	Jiří Cejpek, Ivan Hlaváček, Pravoslav Kneidl.
Vydání	250	—	a	1. vyd.
Naklad.údaje	260	—	a	Praha :
			b	Karolinum,
			c	1996.
Fyzický popis	300	—	a	192 s.
Pozn.-bibliogr.	504	—	a	Odkazy na lit.
Pozn.-bibliogr.	504	—	a	Bibliogr.
Pozn.-uživ.ur	521	—	a	Skripta pro posl. Filoz. fak. Univerzity Karlovy
VVZ PSH	650	7	a	historie

Obrázek 8 - Formulář katalogizace

Bibliografické zpracování všech typů dokumentů probíhá ve stejném knihovním modulu, typy bibliografických záznamů jsou odlišeny již před otevřením nového formuláře. Knihovní systém Aleph registruje různé šablony s přednastavenými poli dle typu dokumentu. U

vybraných polí záznamu lze vytvářet rejstříky evidující zápis hesla a četnost jeho užití (*např. u věcného zpracování nebo popisných údajů typu místo vydání, nakladatel atp.*).

Data autoritních záznamů jsou vedena v samostatné bázi značené dle konvence. Soubory autorit mohou být jmenné (*osobní jména, jména korporací, jména akcí*) a věcné (*druh díla, geografická jména, věcná témata*). Tvorba autoritních záznamů probíhá do vlastní šablony. Charakter a užití autority je definován v návěští. Zejména u jmenných autorit se používají preferované formy záhlaví, nepreferované formy a asociované formy slouží k odkazu na preferovaný tvar. Pro případ ztráty vazby mezi záznamy a autoritami jsou v Aleph definovány dvě specifická pole - UPD a COR. Pole UPD slouží k nastavení automatické aktualizace autority v propojených záznamech, pole COR se automaticky generuje při změně preferované formy záhlaví tak, aby nedošlo ke ztrátě vazby mezi původním preferovaným záhlavím a bibliografickým záznamem. Stahování autorit do bibliografických záznamů probíhá pomocí rejstříků.

Pro potřeby sdílené katalogizace je dostupná funkce lokalizace a stahování záznamů, jež využívá přenosový protokol Z39.50. Z databáze kooperujících institucí dojde k vyhledání bibliografického záznamu odpovídající kvality. Záznam je stažen do lokální databáze, upraven podle zvyklostí a potřeb instituce a uložen na server systému.

2.9.2 Jednotka

Aplikace jednotka pracuje s bází administrativní (*ADM*), alternativně se samostatnou bází pro knihovní jednotky (*HOL*). Hlavním posláním aplikace je správa údajů o knihovní jednotce. Na základě seznamu knihovních jednotek přiřazených k odpovídající popisné jednotce jsou v této aplikaci přidělovány specifické údaje (*přidělení přírůstků, doplnění čárových kódů, určení statutu jednotky, sbírky, možnost přidělení dvou typů signatur apod.*), bez nutnosti přepínat mezi jednotlivými moduly systému.

2.10 Výpůjční modul

Výpůjční modul (*Circulation*) pracuje především s administrativní (*ADM*) bází, nebo s bází jednotky (*HOL*), je-li implementována. Modul je členěn do pěti samostatných aplikací – výpůjčka, vrácení, čtenář, jednotka a společným prvkem je služební katalog. Úlohou modulu

je zajištění evidenční funkce výpůjček a vrácení, a komplexní podpora činností výpůjčního protokolu.

Circulation

Obrázek 9 - Ikona- Výpůjční modul

2.10.1 Výpůjčka

Výpůjčku dokumentů lze realizovat pro všechny registrované uživatele (*fyzické i kolektivní*), na základě požadovaných vstupních dat (*čárového kódu čtenářského průkazu a čárového kódu jednotky*). Ochrana údajů a čtenářského konta proti zneužití se realizuje dvěma způsoby, zobrazováním fotografie uživatele uložené v Aleph nebo volitelnou funkcí verifikace pomocí přednastaveného PIN uživatele.

Délka výpůjční lhůty je automaticky stanovena systémem podle definovaných pravidel. Knihovnik může výpůjční lhůtu upravit v plošném režimu, anebo jednotlivě pro každou výpůjčku zvlášť. Volitelnou funkcí je tisk o stavu konta, kde jsou uvedeny údaje zvolené knihovnou.

Pro případ přerušení spojení se systémovým serverem je dostupná off-line výpůjčka, která je evidována do lokální paměti a po navázání spojení odeslána na server. Požadované údaje jsou shodné s klasickou výpůjčkou, s výjimkou použití PIN. Nevýhodou této varianty je nemožnost kontroly evidovaných transakcí, kontrolní výpis je dostupný až po odeslání celého souboru. Alternativou off-line výpůjčce jsou funkce rychlé výpůjčky.

Pro kontrolu transakcí výpůjčního pultu je přímo v rámci záložky Výpůjčka dostupná funkce historie, která eviduje všechny.

2.10.2 Vrácení

Činnost vrácení probíhá samostatně v odděleném prostředí modulu v rámci samostatné funkční záložky. Požadovaným údajem je pouze čárový kód jednotky. Po zadání vstupního údaje systém zobrazuje kontaktní údaje uživatele s možností přepnutí do účtu uživatele, poplatků uživatele a generuje upozornění, resp. chybové hlášky (*překročení výpůjční lhůty*,

požadavek na výpůjčku atd.). Volitelnou funkcí je tisk potvrzení o vrácení, které je generováno podle formálních a obsahových požadavků knihovny.

Off-line vrácení probíhá podobným způsobem jako výpůjčka, její nevýhodou je nezobrazování upozornění a chybových hlášek (*rezervace dokumentů, překročení výpůjční lhůty*).

Alternativou klasickému vrácení je rychlé vrácení, kdy se ale nezobrazují běžné informace dostupné pro klasickou funkci.

2.10.3 Uživatel

Záložka uživatel zajišťuje komplexní správu čtenářů, tj. registraci a správu uživatelů. Uživatelské údaje jsou ukládány do systému, k jejich získávání slouží dvě cesty: vytvořením záznamu v modulu nebo stažením záznamu z externích zdrojů (*personálních informačních systémů*). Součástí uživatelského účtu je přehled registrací, který je určen větším knihovním celkům, kdy je možné definovat práva uživatele i jednotlivě v rámci každé dílčí knihovny. Stupeň ochrany dat se parametrizuje centrálním nastavením systému.

Součástí aplikace je přehled konta, které má uživatel k dispozici, tj. konto výpůjček, upomínky a poplatky za ně, rezervace, požadavky na kopii a prezenční výpůjčku do studovny. V kontech je personálu umožněno provádět dílčí změny, zejména prolongace, které jsou dostupné ve dvou režimech, klasickém (*dostupný přímo z účtu uživatele*) a rychlém (*probíhá pouze na základě zadání čárového kódu, bez otevírání konta*). Evidence poplatků a upomínek podporuje jejich komplexní správu (*hrazení, stornování*) a tvorbu nezbytných dokladů v podobě tištěných potvrzení.

2.10.4 Jednotka

Funkční blok umožňuje kontrolu záznamů o jednotce přímo v rámci výpůjčního modulu, bezprostřední správu knihovních jednotek, pro provádění základních editačních úkonů a zobrazuje přehled o jejich dostupnosti a umístění. Do aplikace jednotka se lze přepnout přímo ze služebního katalogu nebo z konta čtenáře. Kromě správy dat o jednotkách slouží k zadávání všech typů požadavků na dokument.

2.11 Modul OPAC

Veřejný online katalog (*OPAC*) je svou koncepcí odlišným modulem. Jedná se o webového klienta, který pracuje v prostředí sítě internet a jeho výstupy jsou zobrazovány v prostředí WWW (*pomocí kódů HTML a CSS*) a k práci s ním slouží běžný webový prohlížeč. Základní funkcí tohoto rozhraní je vyhledávání nad knihovním katalogem sestávající se z prohlížení rejstříků a přesného vyhledávání. Neméně podstatnou funkcí je správa uživatelských účtů, neboť modul OPAC je určený zejména čtenářům.

2.11.1 Menu a navigace

Standardní konfigurace OPAC, jak je patrné u řady knihoven v ČR, sestává z funkčních bloků. Hlavním z nich je horizontální dvouřádková navigace. V 1. úrovni, resp. v prvním řádku jsou umístěné globální funkce OPAC obvykle 8 funkcí (*konkrétně tlačítka pro Přihlášení a Odhlášení z katalogu, položku Uživatel, Nastavení pro uživatelskou parametrizaci OPAC, Databáze pro výběr databáze pro vyhledávání, Otázky- komunikační rozhraní pro zasílání dotazů knihovníkům, posledními obvyklými položkami jsou Náповěda a FAQ-často kladené dotazy*). Druhý řádek menu sestává z pěti funkcí určených pro vyhledávání a práci s vyhledanými záznamy (*Prohlížení, Vyhledávání, Výsledky dotazu, Předchozí dotazy, Schránka*). Obě výše popsané části navigace slouží jako statické menu.

Na třetí úrovni se vyskytuje funkční pás, který se mění v závislosti na stupni práce (*vyhledávání*). Na primární úrovni obsahuje obvykle 5 údajů - typů vyhledávání (*Jednoduché, Z více polí, Z víceází, Pokročilé, CCL*).

Na druhé úrovni je toto dynamické menu reprezentováno dvěma okruhy funkcí Vybrané soubory: (*funkce Zobrazit vybrané, Uložit/Odeslat, Vytvořit podmnožinu, Přidat do schránky, Uložit na server*), Celý soubor vyhledaných záznamů: (*funkce Vybrat vše, Zrušit označení, Ohodnotit, Zpřesnit, Filtrovat*).

Na třetí úrovni tj. na úrovni detailního záznamu obsahuje OPAC 6 funkcí (*Přidat do trvalé schránky, Přidat do schránky, Lokalizovat, Požadavky MVS, Uložit/odeslat, Uložit na server*).

2.11.2 Náповěda a FAQ

Společným prvkem většiny veřejných katalogů pod systémem Aleph jsou Náповěda a Často kladené dotazy (FAQ). Obojí je dodáváno ve standardní podobě od dodavatele, nicméně v obou případech se vyskytují drobné úpravy ve zdrojovém kódu, kdy si knihovny můžou obě funkce přizpůsobit svým potřebám (*doplnit text doprovodnými obrázky, grafické úpravy, atp.*)

2.11.3 Vyhledávání

Hlavním nástrojem vyhledávání jsou selekční údaje interpretované uživatelem do podoby rešeršního dotazu. Vyhledávání je možné provádět následujícími způsoby:

- základní - zadává se pouze jeden selekční údaj
- z více polí - shodné s vyhledáváním ve služebním katalogu, kdy se vyplní uvedené selekční údaje (*předmět, autor, název, atp.*) a systém mezi nimi automaticky doplní operátor AND
- z více bází - jedná se o rozšířenou variantu jednoduchého vyhledávání, kdy se jako přídatný údaj volí prohledávaná báze. Způsob volby báze je možný způsobem zaškrtávacích polí. Typy bází pro vyhledávání se liší v závislosti na nastavení dané instituce. Obecně lze rozdělit nabízené báze na lokální (*např. dle typu dokumentu, podle dílčích knihoven, atp.*) a na báze vzdálené, které fungují pomocí služby Z39.50 (*např. přístup do báze NKP, MZ, VKOL, CASLIN, Nár. Autorit, atp.*).
- pokročilé - umožňuje vyhledávání za použití více typů selekčních údajů, jako výsledek je veden jejich logický součin. Prohlížet však lze i shody dílčích selekčních údajů
- CCL - vyhledávání probíhá prostřednictvím příkazového jazyka CCL a to způsobem vyhledávání slov v několika indexech najednou

Selekční údaje lze zadávat ve tvaru fráze nebo libovolného slova z pole. Pro kombinaci údajů je možné využít operátorů booleovské logiky a speciální znaky (*viz Tabulka 2 a*

Tabulka 3).

Tabulka 2 - Booleovské operátory

Operátory	Symbol
AND	+ / &
OR	
NOT	~

Tabulka 3 - Speciální znaky

Speciální znaky	symbol	Význam
Znaky zkracování	*	Zástupné znaky, oboustranného zkracování vyhledávaných údajů. (př. <i>matemat*</i> - vyhledá výrazy <i>matematika, matematický, matematická ...</i>)
	?	
Znaky blízkosti	%	V kombinaci s číselnou hodnotou slouží k vyhledávání blízkých slov bez ohledu na jejich pořadí. (<i>fyzika %2 mechanika</i>)
	!	Ekvivalent předchozího operátoru, při vyhledávání záleží na pořadí slov v zápisu.

2.11.4 Zpřesňování rešerše

Společnými prvky všech typů vyhledávání jsou omezení, která slouží k zpřesňování rešerše podle preferencí uživatele. Toto doladování rešeršního dotazu je dostupné podle kritérií zvolených knihovnou. Obvykle jsou dostupné filtry:

- knihovna (*ve smyslu pobočky, resp. knihovní sbírky*)
- rok vydání od
- rok vydání do
- typ dokumentu
- jazyk dokumentu

Panel omezení je navržen do podoby tabulky s výběrovými, resp. textovými poli pro zadávání požadovaných údajů. (*viz Obrázek 10*).

Omezení vyhledávání na:			
Knihovna:	<input type="text" value="všechny"/>	Rok od:	<input type="text"/>
		Rok do:	<input type="text" value="RRRR (Použijte ? pro pravostranné zkrácení, pokud nechcete použít rozmezí od/do.)"/>
Typ dokumentu:	<input type="text" value="všechny"/>	Jazyk:	<input type="text" value="všechny"/>

Obrázek 10 - Omezení vyhledávání

2.11.5 Prohlížení rejstříků

Alternativou pro vyhledávání je prohlížení rejstříků katalogu. Tato funkce může být v závislosti na zvyklostech knihovny umístěna v rámci vlastní položky v menu, nebo bývá vnořena do dílčích výše popsaných způsobů vyhledávání. Systému umožňuje přeměrovat neúspěšnou rešerši do funkce prohlížení rejstříků.

Prováděné rešerše jsou průběžně ukládány do mezi-paměti systému, kdy je i pro nepřihlášeného uživatele dostupný kompletní přehled prováděných vyhledávání. Tato funkce umožňuje možnost návratu k předešlé rešerši stejně jako kombinovat předešlé rešeršní dotazy.

2.11.6 Zobrazení záznamů

OPAC knihovního systému Aleph zobrazuje vyhledané bibliografické záznamy ve 2 úrovních:

- přehledově (*slouží jako bezprostřední výsledek rešerše*)
- zobrazení dílčích záznamů (*detailní zobrazení*)

2.11.6.1 Přehledové zobrazení

V rámci prvně jmenovaného způsobu se jedná o knihovnou standardizovaný přehled, všech vyhledaných relevantních dokumentů. Přehled obsahuje zpravidla základní identifikační údaje dokumentu. Konkrétně se jedná o: jméno autora, název dokumentu, rok vydání, přehled umístění jednotek, doplňkovými údaji bývá pořadové číslo dokumentu, náhled obálky knihy, a v současné době se u některých knihoven volitelně objevují funkce Webu2.0. (*např. hodnocení knihy*).

V rámci přehledového zobrazení jsou uživatelům zpravidla dostupné různé způsoby třídění vyhledaných záznamů, obvykle podle jednotlivých dílčích údajů nebo podle předdefinovaných kombinací údajů (*řazení vzestupné i sestupné*).

V rámci přehledového zobrazení je možné vybírat jednotlivé relevantní záznamy, se kterými si uživatel přeje dále pracovat. Jednotlivé záznamy může vybrat a uložit do své osobní schránky a pokračovat v práci přímo s nimi. Přihlášeným uživatelům může být umožněno požádat o MVS vybraného dokumentu, zadat akviziční požadavek pro knihovnu nebo na základě svého rešeršního dotazu zadat požadavek na SDI/ARI/RSS.

K parametrizaci přehledového zobrazení slouží položka Nastavení umístěná v rámci navigace OPAC. Obvyklými parametrizačními kritérii jsou počet záznamů zobrazených na 1 stránce (*základní nastavená hodnota je 10*).

Zobrazování bibliografických záznamů je možné parametrizovat obecně nebo konkrétně pro každý záznam zvlášť. Součástí bibliografických záznamů je odkaz na dostupnost jednotek.

2.11.6.2 Detailní zobrazení

Druhou možností zobrazení bibliografického záznamu je detailní zobrazení. K tomuto zobrazení systém obvykle přistupuje v případě, že je vyhledaných záznamů méně než 5.

V rámci detailního zobrazení jsou dostupné odlišné způsoby zobrazení dílčích záznamů:

- základní zobrazení
- zkrácený záznam
- zobrazení dílčích polí bib. záznamu
- zobrazení dílčích polí bib. záznamu s návěštím MARC21

V rámci dílčího zobrazení jsou od verze 18 v rámci OPAC dostupné náhledy obálek dokumentů s možností zobrazit i obsah dokumentu (*tyto služby jsou obvykle dodávány externími službami např. www.obálky.cz, Google Book Search, atp.*), je možné generovat citace pro zobrazený katalogizační záznam, resp. zadat požadavky nastíněné již v předešlé podkapitole.

V rámci konkrétního bibliografického záznamu jsou dostupné hyperlinky (*v podobě textu nebo ikony*) odkazující na informace o množství a dostupnosti jednotek.

2.11.7 Čtenář

Samostatným funkčním okruhem je správa uživatele dostupná na základě autorizace (*zadání čárového kódu a PIN nebo alternativního údaje*). Tato aplikace slouží především uživatelům knihovny a pro přehled aktivit - správu knihovního konta (*prolongace*). Možností autorizovaného přístupu do katalogu jsou zadávání požadavků na výpůjčku, kopii, prezenční výpůjčku podle dostupnosti. Uživatel může ukládat vyhledané bibliografické záznamy do dvou typů schránek – přechodné a trvalé. Jejich obsah je možné ukládat, tisknout nebo komunikovat pomocí elektronické pošty.

Variantou uživatelského přihlášení je služební přístup pro knihovníky, používaný např. v systému CASLIN. Po přihlášení, které je ve tvaru SIGLA knihovny a přidělené heslo, lze provádět změny ve vlastních záznamech v souborném katalogu (*Adresář knihoven, vlastnické pole 910 dílčích bibl. záznamů uložených v bázích SK ČR*), nebo zadávat požadavky na MVS.

2.12 Modul MVS

Modul MVS (*Interlibrary Loan Service*) uvádím záměrně na konec přehledu mimo abecední pořadí, protože se jedná o modul, který nemusí být bezpodmínečně instalován. Jeho absence neomezuje chod systému. Hlavní pracovní bází modulu je báze administrativní (*ADM*). Systémová báze (*MVS*) má přídatný charakter a slouží výhradně pro ukládání

bibliografických záznamů pro požadavky čtenářů. Modul MVS je integrován s předcházejícími moduly IKS Aleph, zejména však s moduly OPAC a výpůjčka.

Úlohou modulu MVS je komplexní správa agendy meziknihovní výpůjčky, zajišťovaná prostředky elektronické komunikace. Jmenovitě jsou podporovány funkce zadávání a přijímání požadavků, přehled požadavků, přehled vypůjčených dokumentů.

Interlibrary
Loan

Obrázek 11 - Ikona MVS

2.12.1 ADAM

Modul ADAM (*Aleph Digital Asset Module*) - speciální modul, který umožňuje knihovnám pracovat s digitálními objekty a metadaty v rámci modulů IKS Aleph. Modul ADAM rozšiřuje funkce modulů katalogizace a OPAC.

Funkce modulu katalogizace mohou být využity pro import digitálních objektů, vytváření popisných záznamů v libovolném bibliografickém formátu, definování příslušných technických a administrativních metadat. Dále ADAM propojuje digitální obsah s vlastními bibliografickými záznamy, např. k bibliografickým záznamům připojuje naskenované obsahy knih, seriálů apod. Rozšířené možnosti Web OPAC systému ALEPH 500 umožňují čtenářům vyhledávat nejen bibliografické záznamy fyzických jednotek, ale i digitální objekty a jejich metadata. Digitální objekty je možné zobrazovat a textové objekty také plnotextově prohledávat. Dalšími funkcemi mimo předešlých jsou správa přístupů k digitalizovanému obsahu, propojování bibliografických záznamů s digitálními dokumenty, formální podmínky pro práci s digitalizovanými dokumenty [Multidata, c2010c].

2.12.2 ARC

ARC (*Aleph Reporting Center*) představuje webové rozhraní pro definování dotazů, tvorbu sestav a statistik nad daty uloženými v systému Aleph.

ARC je prostředkem pro zpracování aktuálních pracovních údajů z různých datových zdrojů systému ALEPH 500 a uživatelům je zpřístupňuje v jednoduché logické struktuře podporující

tvorbu logických vazeb. Poskytuje tak všem částem organizace jednotný pohled na systémová data. Jednoduchá správa operačních dat umožňuje systémovým knihovníkům a administrátorům vytvářet konkrétní sestavy a statistiky, které jim mohou pomoci zlepšit běžné pracovní postupy a procesy v knihovně [Multidata, c2010d].

2.13 Producenti IKS Aleph

2.13.1 Ex Libris

Izraelská společnost Ex Libris byla založena v roce 1986 a v současné době je jedním z hlavních poskytovatelů informačních software pro knihovny všech zaměření a velikostí v rámci celého světa.

Mimo řešení pro klasické papírové fondy knihoven reprezentované systémem Aleph a Voyager distribuuje společnost Ex Libris řadu programů pro správu digitálních obsahů a sbírek (*Digi Tool*, *Rosetta*), podobně jako aplikace pro správu a zpřístupňování elektronických obsahů (*SFX*, *Metalib*, *Verde a discovery systém Primo*). V oblasti knihovních systémů společnost vyvíjí koncepčně nový knihovní software Alma, postavený na principech tzv. Cloudů.

2.13.2 UVT UK/Multidata Praha s.r.o.

Distribuci a lokální servis v oblasti České republiky a Slovenska zajišťují dva subjekty:

- Ústav výpočetní techniky UK
- společnost Multidata Praha s.r.o.

Ústav výpočetních techniky (*dále UVT*) Univerzity Karlovy byl obchodním zástupcem spol. Ex Libris a výhradním dodavatelem IKS Aleph přibližně do roku 2002. Do současné doby zajišťuje servis a zázemí zákazníkům, kteří mezi prvními implementovali IKS Aleph v ČR a kteří mají smlouvu uzavřenou přímo s producentem systému spol. Ex Libris.

Společnost Multidata Praha s.r.o. na českém trhu působí od roku 1997 a je výhradním distributorem a servisní organizací knihovního a informačního software od společnosti Ex Libris. Noví zájemci a uživatelé IKS Aleph uzavírají smlouvu již přímo se společností Multidata Praha s.r.o.

Z praktického hlediska je firma Multidata Praha s.r.o. s ÚVT UK úzce provázána, kdy jsou kmenoví zaměstnanci Oddělení knihovních aplikací zaměstnáváni firmou Multidata nebo jsou ve statutárních orgánech společnosti.

2.14 Uživatelská sdružení

Filozofie společnosti Ex Libris je postavená na principech vzájemné spolupráce a sdílení informací, které vedou k získávání přímé zpětné vazby od uživatelů produktů spol. Ex Libris. Tato zpětná vazba je následně zohledňována při aktualizacích programů k odstranění chyb. Na mezinárodní úrovni pracují dvě sdružení IGELU (*Mezinárodní sdružení uživatelů produktů Ex Libris*) a ELUNA (*Uživatelé Ex Libris severní Ameriky*) v rámci těchto dvou skupin jsou dostupné Pracovní skupina pro Aleph (*IGELU*) a Zájmová skupina Aleph (*ELUNA*). Z českých VŠ knihoven je v IGELU členem 5 institucí.

Obdobou IGELU je na úrovni České a Slovenské republiky zájmové sdružení SU Aleph jejímž členem je 17 českých a 4 slovenské knihovny. Předsedající knihovnou SU Aleph je Ústřední knihovna VUT v Brně. V rámci svých činností pořádá SU Aleph pravidelná půlroční setkání, kde jsou projednávány a sdíleny poznatky z provozu IKS Aleph.

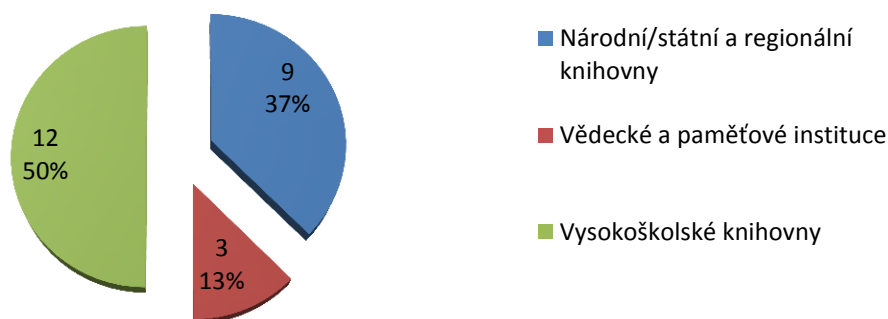
3 Uživatelé IKS Aleph v České republice

IKS Aleph je v České republice implementován na třech typech knihovních institucí, které lze rozdělit do 3 základních skupin:

- knihovny národní/státní a regionální
- knihovny vědeckých a paměťových institucí
- knihovny vysokoškolské

Rozložení jednotlivých typů knihoven a počty jejich uživatelů viz Graf 1. Podrobný přehled uživatelů IKS Aleph je umístěn v Příloze práce.

Graf 1- Implementace IKS Aleph v ČR

3.1 Implementace IKS Aleph na VŠ knihovnách v ČR

V rámci knihoven vysokých škol je IKS Aleph 500 implementován na dvanácti institucích v rámci 5 univerzitních měst v Čechách a na Moravě. Konkrétně se jedná o Prahu (5 instalací), Brno (3 instalace), po jedné instalaci mají shodně České Budějovice, Plzeň, Ostrava a Zlín (viz Obrázek 12).

Obrázek 12 - Mapa implementací IKS Aleph na VŠ knihovnách

Implementace na dílčích VŠ mají každá svou specifickou podobu. Některé knihovny fungují jako centralizovaná pracoviště ve formě Ústřední nebo Univerzitní knihovny (*např. VŠE, ČVUT, VŠCHT, UTB, TUO, JCU atd.*) a naproti tomu se současně vyskytují instalace prováděné v rámci systému dílčích fakultních, resp. kampusových knihoven, které vystupují jako samostatné instituce (*např. UK, MUNI, VUT*).

Společným jmenovatelem všech dílčích implementací jsou:

- rozsáhlost knihovnických sítí
- velké množství spravovaných dokumentů

Následující přehled dílčích implementací byl sepsán na základě veřejně dostupných informačních pramenů (*výročních zpráv knihoven a univerzit, webových prezentací knihoven*). Pro ověření a doplnění chybějících údajů byly zástupci dílčích knihoven osloveni pomocí elektronického dotazníku a požádáni o verifikaci a doplnění chybějících údajů. Následující přehled by měl posloužit pro utvoření obecné představy o jednotlivých instalacích v rámci VŠ knihoven v ČR. Jednotlivé knihovny jsou řazeny podle abecedního pořádku. Souhrn údajů získaných z rešerše pramenů a na základě přímého dotazování uživatelů je umístěn v příloze práce.

3.1.1 České vysoké učení technické v Praze – Ústřední knihovna ČVUT

Obrázek 13 - Logo ÚK ČVUT

Ústřední knihovna ČVUT (*dále ÚK ČVUT*) je celouniverzitním pracovištěm zajišťujícím poskytování přímých knihovnických a informačních služeb a koordinátorem knihovnických činností v rámci lokálních pracovišť (*fakult, ústavů a kateder*). V současné době sestává z pěti dílčích pracovišť:

- Centrální pracoviště – sídlí v budově NTK v pražských Dejvicích, zajišťuje provoz vlastního výpůjčního pultu a samostatného knihovnického oddělení v rámci budovy NTK, zajišťuje knihovnické služby pro fakulty a ústavy dejvického kampusu (*Fakulta strojní, Fakulta stavební, Fakulta architektury, Fakulta informatiky, Fakulta elektrotechnická, Masarykův ústav vyšších studií*)
- Lokální knihovna na Fakultě dopravní

- Lokální knihovna na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské
- Lokální knihovna na Fakultě biomedicínského inženýrství v Kladně

ÚK ČVUT je členem AKVŠ a SKIP na mezinárodní úrovni organizací IATUL a LIBRE. S NKP spolupracuje na tvorbě souboru Národních autorit a své bibliografické záznamy poskytuje SK ČR. Z hlediska KS Aleph je členem sdružení SU Aleph.

Tabulka 4 - Základní údaje ÚK ČVUT

Základní údaje	
Sigla	ABD100
Adresa	Technická 6, 160 28 Praha 6
Ředitelka	PhDr. Marta Machytková
Systémový knihovník	PhDr. Helena Kovaříková
Webová adresa	http://knihovna.cvut.cz
Dílčích knihovních pracovišť	4
Počet uživatelů	25700
Knihovní fond	cca 500000

3.1.1.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph byl v knihovnách na ČVUT implementován v roce 2004, kdy nahradil používaný KS vlastní provenience Automatizovaná knihovna v kombinaci s katalogizačním modulem systému KP-SYS. Zakoupeny byly základní provozní moduly mimo modulů MVS, ADAM a ARC.

V rámci přechodu na nový KS bylo nezbytné provedení konverze bibliografického formátu na formát MARC21. Další úlohou bylo nastavení parametrů pro přenášení identifikačních údajů z univerzitních informačních systémů (*USERMAP*) a kooperace s lokálním software pro ekonomickou a finanční správu iFis (*doposud se nepodařilo vyřešit, probíhá duplicitní zanášení údajů do Aleph i iFis*).

K aktualizaci na vyšší verzi systému 20.01 došlo v roce 2011. V současné době se pracuje na provázání IKS Aleph s elektronickou peněženkou (*transakčním zúčtovacím systémem ČVUT*).

3.1.1.2 OPAC

Katalog Ústřední knihovny ČVUT je provozován v klasickém tabulkovém zobrazení typickém pro OPACy Aleph. Z hlediska grafického designu je katalog v odstínech oranžové, žluté, světle modré a bílé (*původní barevná kombinace použita pro web ÚK ČVUT*). Uživatelům jsou dostupné nápověda i často kladené dotazy upravené pro uživatele ČVUT.

V rámci statické části OPAC jsou zobrazovány odkazy na nové tituly ve fondu knihoven ČVUT, fondy kateder a ústavů (*nahrazující dělení logickýchází*) a tipy pro vyhledávání. Celý OPAC je bilingvální, vyhledávat i pracovat lze souběžně i v anglickém prostředí.

Vyhledávání je uživatelům dostupné ve všech 5 typických úrovních, kdy může uživatel využít obvyklé funkce blízka slova, zvolení typu selekčních údajů (*dále SÚ*) a volba lokální báze (*bibliografická báze, autoritní báze, časopisy, elektronické časopisy, elektronické knihy*). Omezení vyhledávání následně umožňují detailnější ladění dotazu pomocí funkcí knihovna (*5 dílčích knihoven*), resp. typ dokumentu (*podle pole 655 z rejstříků czenas - MARC21*), zbylé 3 funkce patří do základní skupiny funkcí. Prohlížení systémových rejstříků je zastoupeno samostatnou funkcí a položkou v menu.

Výsledky vyhledávání jsou zobrazeny v klasickém tabulkovém přehledu v počtu podle nastavení uživatelem. Na první pohled překvapí velký počet údajů (*celkem 9 sloupců textu*), které jsou podle mého názoru pro běžného uživatele nadbytečné (*např. sloupce Jednotky, Nakladatel*). V rámci přehledového zobrazení lze využít čtečky RSS, resp. služby +Google a na základě svého rešeršního dotazu vytvořit vlastní kanál RSS.

Detailní zobrazení záznamu poskytuje běžný funkční standard s obligátní volbou formátu bibliografického formátu. Z hlediska práce se záznamem jsou odkazy funkční mimo tlačítka požadavky MVS (*ÚK ČVUT nemá modul MVS zakoupen*). Z hlediska přídatných funkcí jsou příjemným zpestřením funkce přímé lokace dokumentu na regálech ÚK (*funguje pro Centrální pracoviště v budově NTK*) a odkazy na externí informační zdroje (*www.obalkyknih.cz a službu Google Book search*).

3.1.2 Česká zemědělská univerzita v Praze – Studijní informační centrum

Obrázek 14 Logo ČZU v Praze

Studijní informační centrum (*dále SIC*) je na České zemědělské univerzitě (*dále ČZU*) hlavním garantem v zajišťování knihovnických a informačních služeb.

SIC je rozděleno do třech hlavních funkčních částí:

- Oddělení základní knihovny – nabízí základní studijní literaturu, přístup k odborným periodikům a zajišťuje provoz knihovny, studoven a čítárny
- Oddělení sekundárních informací a rozvoje – zajišťuje přístup k odborným databázím a elektronickým informačním zdrojům, vede kurzy informačního vzdělávání, zajišťuje technický rozvoj SIC
- Další služby SIC – správa archivu SIC, vydávání identifikačních karet, grafické a reprografické služby, správa majetku SIC

SIC ČZU je členem AKVŠ, SKIP a na mezinárodní úrovni asociace LIBER a ALA/ACRL. V rámci kooperativních projektů se podílí na tvorbě souboru Národních autorit, své bibliografické záznamy poskytuje do Souborného katalogu ČR. V rámci používání knihovního systému Aleph je členem sdružení SU Aleph.

Tabulka 5 - Základní údaje SIC ČZU

Základní údaje	
Sigla	ABD026
Adresa	Kamýcká 129, 165 21 Praha 6
Ředitel	Ing. Daniel Novák
Vedoucí knihovny	Helena Čadíková
Systémový knihovník	Bc. Alžběta Čechová
Webová adresa	http://www.sic.czu.cz
Počet uživatelů	9732
Počet bibliografických záz. n.	44000

3.1.2.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph byl pro SIC ČZU zakoupen a implementován v roce 2007, kdy byl postupně ukončován provoz původního KS KP-Win. První instalovanou verzí systému byla 16.01. Hlavními úkoly při přechodu na nový KS byla konverze bibliografických dat z původního formátu do formátu MARC21. Ostrý provoz byl spuštěn začátkem zimního semestru 2007/2008. Rutinní provoz v systému Aleph byl zahájen v roce 2008.

První aktualizace na vyšší verzi IKS Aleph byla provedena v roce 2008 a od téhož roku plynule dochází k rozšiřování výpůjčních služeb dílčích knihoven na ČZU. V současné době je v knihovně SIC provozována verze 20.01, která byla instalována v roce 2011. IKS Aleph do systémovýchází bází přejímá údaje z univerzitního informačního systému.

3.1.2.2 OPAC

Katalog ČZU je v současné podobě v provozu od roku 2010. Svým grafickým designem koresponduje s grafickým manuálem univerzity, kdy jsou využity barevné odstíny použité u loga ČZU. Nad hlavní lištou navigace je umístěno výrazné logo univerzity s označením názvu katalogu. Co do funkčního rozvržení je Katalog ČZU klasickou aplikací OPAC Aleph. Katalog je dostupný v bilingválním provozu, kdy je možné v průběhu práce přepínat mezi češtinou a angličtinou, v obou jazykových verzích je dostupná také nápověda k systému.

Vyhledávání je uživatelům dostupné v klasických 5 různých úrovních běžných pro OPAC IKS Aleph. Oproti běžné zvyklosti používané ve většině knihoven se možnost volby báze pro vyhledávání omezuje pouze na 2 dílčí báze (*bibliografickou CZU01 a autoritní bázi CZU10*). Rozlišení typu dokumentu nebo třídění podle umístění dokumentu v dílčí knihovně se přesouvá plně na úroveň funkce Omezení záznamu. V rámci Katalogu ČZU je dostupných všech 5 typických způsobů omezení vyhledávání.

Výsledky vyhledávání jsou zobrazovány v klasickém tabulkovém zobrazení, kdy jsou mezi běžné sloupce bibliografických údajů a údajů o exemplářích zařazeny doprovodné náhledy obálek dokumentů (*importované ze služby www.obálkyknih.cz*) a údaje o signatuře k příslušným dokumentům.

Detailní zobrazení záznamu se z hlediska funkčního nevymyká, uživatel může volit ze standardních způsobů zobrazení bibliografického záznamu, stejně jako může se záznamem následně pracovat. Službou přidané hodnoty v rámci tohoto typu zobrazení je generátor trvalých odkazů na bibliografický záznam k dokumentu. Z hlediska grafického působí lehce rušivým dojmem zvýrazňování selekčních údajů nalezených v bibliografickém záznamu dokumentu.

3.1.3 Janáčkova akademie múzických umění v Brně – Knihovna JAMU

Obrázek 15 - Logo JAMU

Knihovna Janáčkoví akademie múzických umění (*dále JAMU*) zajišťuje informační zázemí posluchačům dvou fakult, Hudební fakulty a Divadelní fakulty.

Knihovna ve svých fondech spravuje monografický a seriálový fond, sbírku vysokoškolských kvalifikačních prací a sbírku speciálních fondů. Přibližně desetinu fondu knihovny tvoří hudebniny (*nové záznamy jsou součástí katalogu, starší katalogizační záznamy jsou naskenovány a zpřístupněné přímo na webu*), záznamové nosiče audiovizuálních informací (*gramofonové desky, CD-ROMy, videokazety*) součástí speciálních fondů jsou také fotografické materiály a dokumentační archiv knihovny.

Knihovna JAMU je členem AKVŠ. Od roku 2008 se v rámci používání IKS ALEPH se aktivně podílí na spolupráci při tvorbě souboru Národních autorit.

Tabulka 6 - Základní údaje Knihovna JAMU

Základní údaje	
Sigla	BOD005
Adresa	Novobranská 3, 602 00 Brno
Ředitel	Mgr. Libuše Čížková
Webová adresa	http://knihovna.jamu.cz/
Dílčích knihovních pracovišť	1
Počet uživatelů	Cca 700 (k roku 2006)
Knihovní fond	104.592

3.1.3.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph 500 (*verze 16.01*) byl v Knihovně JAMU implementován v roce 2006, kdy začal postupně nahrazovat do té doby používaný KS KP-SYS. V rámci procesu implementace došlo ke konverzi dat z katalogizačního formátu UNIMARCU na MARC21. Ostrý provoz nového KS byl po testovacím režimu spuštěn v únoru 2007. Pořizovací náklady na nákup AKS a zajištění nezbytné infrastruktury činily 1 970.000,- Kč [JAMU, 2007, str. 26].

Knihovna JAMU v rámci implementace spolupracovala s knihovnou Masarykovy univerzity v Brně, jejíž pracovníci měli s používáním IKS Aleph již bohaté zkušenosti.

Administrativní báze IKS Aleph kooperují s univerzitními informačními systémy pro podporu studia, pro ekonomickou správu je na JAMU používán SW SAP.

V současné době je v knihovně JAMU v provozu verze 18.1, zavedená v roce 2009, která se stala přínosnou zejména v rozšíření rešeršních možností OPAC, zvýšení uživatelského komfortu a online služeb výpůjčního protokolu [Janáčková ..., 2010, str. 40]

3.1.3.2 OPAC

OPAC Knihovny JAMU je převzat v základním grafickém designu od producenta pouze s minimálními úpravami v podobě použití vlastního barevného schématu, dle odkazu přímo v zápatí OPACu je správa katalogu zajišťována pracovníky z MUNI.

Nápověda a FAQ (*často kladené dotazy*) jsou standardní pro danou verzi AKS, z často kladených otázek je také patrná úzká spolupráce s knihovnou Masarykovy univerzity (*MUNI*), kdy je de facto až na drobné úpravy použito prezentace MUNI.

V rámci funkčních prvků vyhledávání je lišta pro jednotlivé typy vyhledávání zjednodušena na nejvyšší možnou míru. Dostupné jsou:

- základní vyhledávání + Prohlížení rejstříků
- vyhledávání z více polí
- pokročilé vyhledávání
- vyhledávání přes CCL

V rámci zobrazení vyhledaných záznamů jsou dostupné obálky a doprovodné obrazové informace k jednotlivým knihovním jednotkám, v rámci funkce SFX je možné propojení bibliografického záznamu z katalogu do repozitáře MUNI a externích informačních zdrojů. Další možností je využití služby www.citace.com, která přejímá již vytvořené bibliografické citace na vyhledaný dokument. V neposlední řadě dochází k automatickému generování přímé adresy na bibliografický záznam (*předešlé verze tuto možnost neposkytovaly*).

3.1.4 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Akademická knihovna

Obrázek 16 - Logo AK JU

„Akademická knihovna Jihočeské univerzity (dále AK JU) vznikla v roce 2009 sloučením knihovnických fondů bývalých knihoven Pedagogické, Přírodovědecké, Zdravotně sociální a Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity. V rámci AK JU působí také Knihovna biologických pracovišť Akademie věd ČR (dále AV ČR) a Rakouská knihovna.“ [O knihovně, 2010]

V rámci JU jsou v provozu také 2 samostatné fakultní knihovny, knihovna Fakulty teologické a knihovna Fakulty rybářství a ochrany vod.

AK JU je členem AKVŠ. V rámci kooperativních projektů se od roku 2010 podílí na tvorbě Národních autorit. Poskytováním svých bibliografických záznamů se podílí na tvorbě Souborného katalogu ČR.

Tabulka 7 - Základní údaje Akademická knihovna JČU

Základní údaje	
Sigla	CBD007
Adresa	Braníšovská 1645/31b 370 05 České Budějovice
Ředitelka	PhDr. Helena Landová
Systémový knihovník	Mgr. Martin Hanák
Webová adresa	http://www.lib.jcu.cz
Dílčích knihovních pracovišť	1 + (2 samostatné pod ALEPH)
Počet uživatelů	14650
Bibliografických záznamů	162511
Knihovní fond	445.854 (2010)

3.1.4.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph 500 byl v rámci knihoven JU implementován v roce 2009 jako jednotný univerzitní knihovní systém. Implementace probíhala za provozu dílčích ještě samostatných knihoven. V současné době je provozována verze 18.01 v rámci AK JU a Knihovny Teologické fakulty JU.

Knihovna implementovala moduly katalogizace, akvizice, výpůjční protokol a OPAC.

Správu IKS Aleph zajišťuje Středisko informačních systémů (*Centrum informačních technologií JU*).

3.1.4.2 OPAC

Veřejný katalog je podobně jako u většiny VŠ knihoven ve standardním designu Aleph. Přihlášení uživatelů a funkce nápovědy jsou také standardní. Zajímavou alternativou neúspěšnému vyhledávání je přímý link do katalogu Jihočeské vědecké knihovny.

V rámci vyhledávání je dostupných 5 obvyklých způsobů se standardními funkcionalitami. Uživatel si při svém vyhledávání může vybrat z 9 dostupných bází (*Celého fondu JU, fondu AK JU, fondu Teologické fakulty, báze kvalifikačních prací, autoritních bází AK JU a NKP a vyhledávání z databází pomocí protokolu Z39.50 viz níže*). Pro vyhledávání z více bází jsou

k dispozici báze Akademické knihovny, Jednotné informační brány, Kongresové knihovny a Souborného katalogu ČR, v případě 3 posledně jmenovaných je vyhledávání zprostředkované protokolem Z39.50.

Přehled vyhledaných záznamů umožňuje náhled příslušných obálek, nicméně v detailním zobrazení se již náhled obálky nezobrazí. V rámci detailního záznamu může uživatel využít službu Google Book Search.

3.1.5 Masarykova univerzita v Brně

Obrázek 17 - Logo MU

„Knihovny Masarykovy univerzity (dále MU) fungují jako jednotný celek a nedisponují centrální knihovnou. Každá z devíti fakult MU provozuje vlastní ústřední knihovnu, která zabezpečuje fakultní knihovnicko-informační potřeby a případně metodicky řídí dílčí a oborové knihovny. Souběžně existuje specializovaná celouniverzitní knihovna Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky, jejímž posláním je podpora studia studentů se smyslovými či jinými handicap. V knihovnách MU je uloženo více než 1,6 miliónů dokumentů, z nichž je téměř třetina dostupná ve volném výběru, a přes 10 000 časopiseckých titulů.“ [Masarykova univ., 2008]

Tabulka 8 - Přehled knihoven na MU

Název	Sigla
Knihovna univerzitního kampusu MU	BOD034
Ústřední knihovna Právnické fakulty	BOD010
Ústřední knihovna Přírodovědecké fakulty	BOD004
Ústřední knihovna Filozofické fakulty	BOD001
Ústřední knihovna Pedagogické fakulty	BOD003
Středisko vědeckých informací Ekonomicko-správní fakulty	BOD022
Ústřední knihovna Fakulty informatiky	BOD018
Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií	BOD031
Ústřední knihovna Fakulty sportovních studií	BOD032

Univerzitním koordinátorem v oblasti knihovnicko-informačních služeb na MU je Knihovnicko-informační centrum MU (*dále KIC*), které je součástí Ústavu výpočetní techniky MU. Hlavními úkoly KIC jsou koordinace a tvorba společné metodiky pro zajišťování informačních služeb na MU, centrální pořizování elektronických informačních zdrojů a zajišťování provozu a správy IKS Aleph na MU v Brně. Z tohoto důvodu jsou v přehledové tabulce uvedeny údaje o KIC MU.

Tabulka 9 - Základní údaje knihovna Masarykovy univerzity v Brně – Knihovnicko-informační centrum

Základní údaje	
Sigla	BOD114
Adresa	Botanická 554/68a 602 00 Brno
Vedoucí	RNDr. Miroslav Bartošek
Systémový knihovník	PhDr. Hana Vochozková
Webová adresa	http://library.muni.cz
Dílčích knihovnických pracovišť	9 ÚK + 163 dílčích knihoven
Počet uživatelů	cca 48 000
Bib. záznamů	cca 680 000

3.1.5.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph byl pro knihovny MU pořízen v roce 2002 (*v rámci kooperativního projektu s VUT Brno a VŠE Praha*), kdy bylo rozhodnuto o nahrazení do té doby používaného KS Tinlib, náklady na pořízení IKS Aleph byly dle výroční zprávy za hospodaření vyčísleny na 3 325 183,16 Kč [MUNI, 2003, s. 40].

K první implementaci došlo v roce 2003, kdy byl IKS Aleph spuštěn v Ústřední knihovně Filozofické fakulty a průběžně docházelo k přípravným pracím na sjednocování knihoven pod IKS Aleph. K naplnění tohoto plánu došlo v letech 2004 (*bylo připojeno dalších 7 knihoven*), resp. v roce 2005, kdy se jako poslední připojila Ústřední knihovna Lékařské fakulty (*do té doby Kp-Sys*). Poslední aktualizace IKS Aleph proběhla v roce 2011.

3.1.5.2 OPAC

Souborný katalog MU je co do grafické formy podobný většině v tuzemsku používaných VŠ katalogů. Z hlediska funkčních prvků tvůrci OPAC vsadili oproti svým kolegům na jednoduchost, odstraněním rušivých prvků. Hlavní navigaci zjednodušili na 5 základních možností:

- přihlášení (*funkční tlačítko*)
- vyhledávání/rejstříky
- nastavení
- nápověda
- nové publikace (*funkční tlačítko*)
- konec relace (*funkční tlačítko*)

Položky mimo Přihlášení a Konec relace fungují jako rozbalovací menu, díky kterým si uživatel může zvolit dílčí parametr vyhledávání (*atp.*) jinde umístěný přímo v hlavní navigaci OPAC. Na svém místě zůstaly pouze Často kladené dotazy. Dílčí funkce katalogu (*omezení vyhledávání, prohlížení rejstříků atd.*) jsou také v podobě rozbalovacích oken.

Co do funkčnosti je Souborný katalog MU koncipován jako jednotná brána pro vyhledávání v rámci kompletních fondů knihoven MU. Nad rámec běžných rešeršních funkcí (*vyhledávání a prohlížení rejstříků*) mohou uživatelé využít Tematického vyhledávání v Knihovnách MU (*pomocí metody Konspektu*), přístupu k Elektronickým informačním zdrojům MU a k vyhledávání v archívu závěrečných prací IS MU.

Vyhledávání je dostupné ve všech 5 variantách IKS Aleph včetně Vyhledávání z více bází. Při zadávání rešeršního dotazu je možné vybrat z 12 dílčích knihoven, pro které má být rešeršní dotaz uplatněn.

Výpis vyhledaných titulů se zobrazuje v klasické tabulkové konfiguraci, v rámci které jsou dostupné miniatury obálek (*dílčí miniatury jsou prolinkované na poskytovatele služby*). V rámci přehledu dokumentů jsou dostupné klasické funkce včetně požadavku SDI pro autorizované uživatele.

V rámci detailu bibliografického záznamu může uživatel volit z klasických typů zobrazení. Z nadstavbových služeb je zde podobně jako v případě hromadného přehledu dostupný náhled obálky publikace současně s náhledem obsahu ve formátu pdf. Další užitečnou funkcí je možnost přímého zkopírování citací pro vyhledané publikace, resp. jejich přenesení do služby www.citace.com a možnost generovat trvalý odkaz na záznam v katalogu a propojení s externí funkcí SFX.

3.1.6 Ostravská univerzita v Ostravě – Univerzitní knihovna

Obrázek 18 - Logo OU

Univerzitní Knihovna Ostravské univerzity v Ostravě (*dále UK OU*) „je veřejnou knihovnou se specializovanými fondy a informačními zdroji, tematicky odpovídajícími základní profilaci fakult a ústavů OU. Je typem VŠ knihovny s ústřední budovou s centralizovanými agendami a službami, na něž navazují služby studoven na fakultách. Služby jsou poskytovány interním uživatelům i široké veřejnosti. Zahrnují výpůjční služby včetně meziknihovních a cirkulačních služeb, dále služby rešeršní, škálu referenčních a konzultačních služeb, informační vzdělávání, reprografické služby. Mnohé služby jsou dostupné online“ [Ostravská univerzita..., c2012].

Knihovna je členem AKVŠ a SU Aleph. Od roku 2009 se v rámci používání IKS Aleph připojila ke spolupráci při vytváření souboru Národních autorit.

Tabulka 10 - Základní informace Univerzitní knihovna OU

Základní údaje	
Sigla	OSD001
Adresa	Bráfova 3, 701 17 Ostrava 1
Ředitelka UK	Mgr. Jarmila Krkošková
Systémový knihovník	PhDr. Matyáš Franciszek Bajger
Webová adresa	http://knihovna.osu.cz
Dílčích knihovních pracovišť	1 centrální pracoviště, 5 det. studoven
Počet uživatelů	7096
Bib. záznamů	215849

3.1.6.1 IKS Aleph

IKS Aleph v UK OU implementovaný a spuštěný v roce 2009, nahradil KS DAIMON (*používaný od roku 2007 do té doby T-Series*). V rámci implementace došlo k propojení s univerzitními IS zejména systémem LDAP pro autorizaci uživatelů, IS/STAG. Pro administrativní evidenci objednávek se používá systému KNOS. Lze předpokládat, že většina nezbytných konverzních procedur byla provedena již při instalaci předchozího IS DIAMON.

Správu IKS Aleph zajišťuje Centrum informačních technologií (*CIT OU*), konkrétně Mgr. Marek Trembacz a ze strany UK OU je provoz garantován systémovým knihovníkem PhDr. Matyášem F. Bajgerem.

3.1.6.2 OPAC

Webový katalog OU je z grafického hlediska jedním z nejzajímavějších OPACů Aleph. Z hlediska stavby a formální struktury se jedná o klasický design, který však díky přiznání grafického manuálu OU působí velmi zdařilým a svěžím dojmem. Velmi sympatické je použití funkcí Webu 2.0, resp. Library 2.0 viz níže. Prvky přihlášení k uživatelským účtům a nápovědy jsou standardními prvky OPACu Aleph.

Vyhledávání je možné uskutečnit standardními pěti způsoby, uživatel si při své práci mohou zvolit z 9 dostupných bází (*katalogu OU, katalogu elektronických seriálů, katalogu Katedry historie, autoritních bází OU a Národních autorit a vyhledávání z databází pomocí protokolu Z39.50 viz níže*). Pro vyhledávání z více bází jsou k dispozici báze katalog OU, katalog katedry historie a prostřednictvím protokolu Z39.50 je možné vyhledávat z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, Jednotné informační brány, Kongresové knihovny a Souborného katalogu ČR. Na základě svého rešeršního dotazu mají uživatelé možnost zadat požadavek o službu SDI.

Pro neúspěšné rešeršéry OPAC nabízí přímé zadání dotazu do vyhledávače WorldCat.

V rámci alternativního prohlížení rejstříků knihovny je netradiční možností pro volbu typu rejstříku, kdy namísto rozbalovacího pole, běžně používaného ve většině systému lze vybírat formou označení požadovaného údaje.

Zobrazení vyhledaných záznamů je klasické, služba zobrazení obálek umožňuje přímo z tabulkového zobrazení přechod do služby Obálky knihy (<http://www.obalkyknih.cz>). Další velmi zajímavou funkcí je možnost třídění vyhledaných dokumentů podle oblíbenosti (*posuzován je počet vypůjčení a spokojenost uživatelů- na 5 bodové stupnici*).

Při detailním zobrazení záznamu je kromě klasických možností zobrazení bibliografického záznamu dostupný náhled obálky, možnost hodnocení dané publikace (*slovní a známkováním*) a v neposlední řadě sdílení záznamu pomocí sociálních sítí a dalších elektronických služeb pomocí funkce Joystiq.

3.1.7 Univerzita Karlova v Praze – systém knihoven UK

Obrázek 19 - Logo Univerzity Karlovy

Knihovní síť na Univerzitě Karlově je v současné době decentralizovanou sítí 67 dílčích Fakultních, areálových, ústavních nebo katederních knihoven. Hlavní koordinační úlohu a správu IKS Aleph zajišťuje Centrální knihovnicko-informační systém (*dále CKIS UK, od roku 2000*), který současně zajišťuje provoz univerzitního souborného katalogu.

Významnou kooperativní aktivitou je provoz a správa Jednotné informační brány (*JIB*), kterou UK provozuje ve spolupráci s NKP. Knihovny UK spolupracují s Národní knihovnou na tvorbě Souborného katalogu ČR a Souboru národních autorit ČR.

CKIS UK je členem sdružení SU Aleph a na mezinárodní úrovni i organizace IGELU.

Tabulka 11 - Kontaktní údaje Centrální knihovnicko-informační systém

Základní údaje	
Sigla	ABD162
Adresa	Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1
Vedoucí	RNDr. Pavel Krbec CSc
Systémový knihovník	Mgr. Irena Baranayová
Webová adresa	http://ckis.cuni.cz
Dílčích knihovnických pracovišť	63 knihoven na 17 fakultách
Počet uživatelů	84330
Počet bib. záznamů	1448804
Velikost knihovního fondu	2100000

3.1.7.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph byl na UK implementován již v roce 1995, instalovanou verzí Aleph 300. K aktualizaci na vyšší verzi IKS došlo v roce 2004, instalací v rámci Centrálního knihovnicko-informačního projektu instalován IKS Aleph 500 verze 16, pod kterou docházelo k průběžnému sjednocování knihovní sítě. Pro knihovny jsou zakoupeny produkty Metalib (*metavyhledávač*) a SFX (*produkty fy. Ex Libris*). V roce 2006 pracovalo v programu Aleph 13 ze 17 fakultních knihoven.

K dokončení procesu sjednocování pod jednotný IKS došlo v roce 2007. V tomto roce byl IKS Aleph aktualizován na vyšší verzi 18, kdy došlo k implementaci a postupnému spouštění modulu MVS. V rámci verze 18 byl spuštěn import bibliografických záznamů odborných elektronických časopisů do Souborného katalogu UK, který probíhá třikrát týdně a uživatelům umožňuje prostřednictvím SK UK vyhledávat v odborných databázích. Díky související službě SFX se uživatelé SK UK mohou prolinkovat přímo k plnému textu dokumentu. Další službou spuštěnou v rámci verze 18. bylo informování uživatelů knihoven prostřednictvím SMS zpráv.

Aktualizace IKS Aleph na verzi 20 proběhla v roce 2010. Aktualizace na čerstvě uvolněnou verzi 21 je plánována na tento rok.

IKS Aleph v rámci CKIS importuje uživatelské údaje z IS UK. Bibliografická data jsou importována a z elektronických databází podporujících formát MARC (*viz výše*) a z univerzitního repozitáře.

3.1.7.2 OPAC

Centrální katalog univerzity Karlovy je dostupný z <http://ckis.cuni.cz>. Oproti běžným zvyklostem není uživatel vyzván k přihlášení nebo vpuštěn přímo do funkce vyhledávání, ale vzhledem ke struktuře knihovní sítě na UK je obligátním úkonem volba dílčího katalogu pro vyhledávání. Uživatel má na výběr z celkem 33 bází (*bibliografické a autoritní báze CKIS, dvaceti bází dílčích knihoven, šesti bází podle druhu dokumentu, pěti vzdálených katalogů mimo UK – čtyři odkazy do externích katalogů a vyhledávání pomocí protokolu Z39.50*).

Grafický design je poměrně výrazný. V rámci hlavičky je využito logo Univerzity Karlovy, logo systému Aleph. Dílčí prvky systému jsou laděny do odstínů modré a bílé a šedé. Funkční prvky jsou klasické, odlišnosti lze spatřovat pouze v rozdílné práci s fonty a barvami písma nebo v uspořádání funkčních prvků. Centrální katalog je bilingvální, mezi jazykovými verzemi lze přepínat v průběhu práce.

Vyhledávání dokumentů v CKIS je odlišné v několika bodech:

- odlišné označení typů vyhledávání
- dostupné jsou 4 typy vyhledávání (*základní, z více bází, z více polí, vyhledávání pomocí CCL*)
- začlenění prohlížení rejstříků mezi prvky vyhledávání

Základní vyhledávání (*jinde z více polí*) je kombinací sedmi selekčních údajů propojených logickou spojkou AND. Odlišné je v rámci základního vyhledávání i grafické uspořádání

jednotlivých selekčních údajů. Uživatelé mohou využít funkci blízka slova, báze pro vyhledávání (*báze CKIS a 5 dílčíchází bází dle typu dokumentu*). Počet omezení vyhledávání je v Centrálním katalogu běžný (*zejm. druhy dokumentu a umístění*). V rámci vyhledávání systém nedokáže opravovat gramatickou chybu v zápisu ani uživateli nenabídne alternativu nebo existující termín z rejstříků.

Zajímavým funkčním prvkem v rámci vyhledávání z více polí (*pokročilé vyhledávání*) je aplikace virtuální klávesnice (*anglická qwerty*), která umožňuje editaci selekčních údajů pomocí myši.

Zobrazení vyhledaných dokumentů je tabulkové se sedmi dílčími typy údajů (*textových i grafických*). Jsou-li dostupné, zobrazují se pro vyhledané tituly náhledy obálek (*ze služby www.obalkyknih.cz*), všem titulům se zobrazuje druhý grafický údaj v podobě typu dokumentu. Pro práci s vyhledanými záznamy jsou dostupné běžné funkce, nadstavbovými jsou generátor RSS a +Google.

Detailní zobrazení poskytuje uživatelům běžné funkce, přidanou službou je funkce SFX pro dodatečnou lokalizaci dokumentu a odkaz na službu Google Book Search.

3.1.8 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně – Knihovna

Obrázek 20 - Logo knihovny UTB

Ústřední knihovna Univerzity Tomáše Bati sídlí v rámci univerzitního centra UTB a mimo vlastního provozu současně zabezpečuje provoz areálové studovny Regionálního výukového centra v Uherském Hradišti a 12 dislokovaných ústavních knihoven.

„Knihovna je členem SKIP a AKVŠ. Knihovna je nadále aktivním přispěvatelem do Souborného katalogu ČR, a to jak v oblasti bibliografických záznamů, tak v oblasti autorit. Knihovní fond je také součástí Jednotné informační brány. Účinná spolupráce probíhá rovněž s Virtuální polytechnickou knihovnou a Národní lékařskou knihovnou“ [UTB, 2011, s. 51].

Tabulka 12 - Základní údaje knihovny UTB

Základní údaje	
Sigla	ZLD002
Adresa	nám.T.G. Masaryka 5555, 766 01 Zlín
Ředitel	PhDr. Ondřej Fabián
Systémový knihovník	Ing. Lukáš Budínský /Ing. David Janulík
Webová adresa	http://web.knihovna.utb.cz/
Dílčích knihovních pracovišť	14
Počet uživatelů	12989
Bib. záznamů	52290
Knihovní fond	100.930

3.1.8.1 Implementace IKS Aleph

Knihovní systém Aleph 500 je v Knihovně UTB v provozu od roku 2006 (*zakoupený byl již v roce 2005*). Konkrétně jsou implementovány moduly Katalogizace, Výpůjční modul, OPAC a ADAM. Pro potřeby provozu zejména s ohledem na administrativní bázi uživatelů využívá IKS Aleph data z univerzitního studijního informačního systému IS/STAG (*Informační systém studijní agenty*) a z administrativního systému pro správu SAP. Jako datový vstup pro značení a evidenci knihovních jednotek se od roku 2007 využívá technologie RFID.

3.1.8.2 OPAC

Katalog UTB graficky odpovídá základní šabloně pro OPAC Aleph 500. Rozdílné je použití barev, které korespondují s webovými stránkami knihovny a stejně jako tyto reflektují grafický manuál univerzity.

Po stránce funkčnosti a prvků vyhledávání se knihovní systém taktéž nevymyká obvyklému standardu pro současné verze knihovního systému Aleph 500. Rozdíly jsou podobně jako u ostatních institucí v odlišném použití terminologie a v individuálním uspořádání úvodní stránky OPAC.

Pro vyhledávání lze zvolit ze 4 způsobů mimo možnosti z víceází. Omezení záznamů je dostupné pro 3 pokročilejší způsoby vyhledávání. Prohledávání rejstříků je dostupné v samostatné položce menu nebo souběžně s Jednoduchým vyhledáváním.

V rámci vyhledaných dokumentů se zobrazují obálky knih, které jsou zajišťované externě ze služby www.obalky.cz. Z hlediska implementace prvků Webu 2.0 je dostupná služba RSS a Google+ do přehledu vloženy odkazy na textové anotace (*otevírají se v nových oknech*) a informace o počtu vypůjčení dokumentu (*oblíbenost dokumentu u uživatelů*). V rámci

detailního zobrazení je navíc dostupný odkaz na google book search a možnost vytvoření citace dokumentu.

Ocenit lze především propracovaný systém nápovědy, kdy mimo standardního textu nápovědy dodávaného distributorem nalézáme přímo v hlavní navigaci rubriku FAQ (*často kladených dotazů*). Jedná se o webovou stránku, sloužící jako smíšený (*grafický i textový*) průvodce pro snadnou orientaci v katalogu a k osvojení si základních pracovních postupů.

Za povšimnutí také stojí dvě dílčí funkce, reflektující aktuální podobu fondu, resp. jeho strukturu. Jsou to Tematická mapa fondu, kde uživatel může postupovat hierarchií selekčních termínů od obecných témat až ke konkrétnímu knihovním jednotkám a Novinky ve fondu, tabulka knihovních přírůstků, kde jsou dělicími kritérii téma a měsíc zpřírůstkování dokumentu.

3.1.9 Vysoká škola ekonomická Praha – Centrum informačních a knihovnických služeb

Obrázek 21 - Logo CIKS VŠE

Úlohou koordinátora v zajišťování knihovnických služeb na Vysoké škole ekonomické v Praze (*dále VŠE*) je pověřeno Centrum informačních a knihovnických služeb VŠE (*dále v textu CIKS*), které zajišťuje informační zázemí akademické obci VŠE i odborné veřejnosti pro kterou jsou významné především fondy Zlatý fond českého ekonomického myšlení, dále fondy OECD, Světové banky a dalších finančních institucí. V rámci CIKS jsou v provozu 4 dílčí knihovní pracoviště:

- Knihovna VŠE Žižkov – ústřední knihovna CIKS
- Studijní knihovna Jižní Město – areálová knihovna určena především studentům prvních ročníků Bc studia
- Knihovna Fakulty managementu Jindřichův Hradec – detašované fakultní pracoviště
- Studijní centrum Jarov – areálová knihovna v rámci kolejí, určena pouze akademické obci

Akademická obec VŠE může v rámci CIKS využívat informační fondy přibližně padesáti dílčích univerzitních pracovišť (*knihy jsou půjčovány prostřednictvím IKS Aleph*).

Centrum informačních a knihovnických služeb je členem AKVŠ a SKIP. V rámci kooperativních projektů spolupracuje s NKP na tvorbě báze národních autorit a poskytuje své záznamy do SK ČR. CIKS je členem organizace SU Aleph a na mezinárodní úrovni je členem organizace IGELU.

Tabulka 13 - Základní údaje CIKS

Základní údaje	
Sigla	ABA006
Adresa	nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3
Ředitel	Ing. Jana Hartmanová
Systémový knihovník	doc. Ing. Vilém Sklenák, CSc.
Webová adresa	http://ciks.vse.cz
Dílčích knihovnických pracovišť	4 knihovny + cca 50 na pracovištích
Počet uživatelů	cca 14 000
Knihovní fond	244 752 knihovní jednotky

3.1.9.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph je v rámci CIKS VŠE v rutinním provozu od 25. 8. 2003, kdy nahradil již nevyhovující software Tinlib. Koupě programu proběhla v roce 2002 na základě grantu MŠMT a projektu Nový knihovní systém pro VŠE v Praze (*ve spolupráci s MU a VUT v Brně*). Jednotlivé moduly systému byly spouštěny postupně v pořadí katalogizace, výpůjční protokol a OPAC (*srpen 2003*), modul Akvizice a seriály (*lednu 2004*).

V rámci přechodu na nový systém bylo nezbytné provést konverzi bibliografických dat z formátu UNIMARC na formát MARC21. Zaměstnanci CIKS byli postupně zaškolení na práci v novém systému. Školení byla vedena samostatně pod patronací VUT UK nebo v rámci společných školení s pracovníky VUT Brno a MU Brno.

Implementace nového knihovního systému bezprostředně zlepšilo poskytování služeb CIKS VŠE. Jmenovitě byl vytvořen jednotný katalog pro celou knihovní síť s jednotným rozhraním pro uživatele v podobě OPACu. Uživatelé mohli pohodlně vyhledávat, spravovat svá knihovní konta a mohli být informováni knihovnou pomocí automaticky generované elektronické komunikace.

Do současnosti byl KS Aleph v CIKS celkem třikrát aktualizován. K první aktualizaci došlo v roce 2005, kdy byla spuštěna verze 16.02 a nově nainstalovány moduly ADAM a ARC. Modul ADAM byl v roce 2007 využit v rámci zpřístupnění VŠKP přímo z katalogu VŠE. Aktualizace na verzi 18.02 proběhla v rámci letních prázdnin 2007 a v následujícím roce sebou přinesla změny v podobě rozšíření výpůjčních protokolů na knihovny na školních

pracovištích, změnu designu OPAC, přidání služeb (*sloupec „digitální objekt“, služba google books*). Poslední aktualizace proběhla v roce 2010 přechodem na současnou verzi 20.01.

3.1.9.2 OPAC

Souborný katalog VŠE (*dále SK VŠE*) je provozován v základním grafickém i funkčním designu bez zvláštních úprav ze strany VŠE. Staré logo IKS Aleph slouží jako odkaz pro přehled bází (*shodný s tlačítkem databáze*) a současně jako přehled základních informací obsažených v SK VŠE.

Hlavní navigace je rozčleněna do dvou horizontálních vrstev, kdy 1. Řádek obsahuje tlačítka (*přihlášení, odhlášení, uživatel, nastavení, databáze a nápověda*). Druhý řádek navigace obsahuje 3 položky (*vyhledávání, výsledky dotazu, předchozí dotazy*). V rámci SK VŠE je dostupná funkce nápovědy i často kladených dotazů.

Vyhledávání je pro uživatele katalogu dostupné ve 3 alternativách:

- základní vyhledávání – vyhledávání jednoho SÚ – 21 různých typů SÚ
- vyhledávání z různých polí – pokročilé vyhledávání-různé SU kombinované logickými spojkami – 12 různých typů SÚ v každém poli
- vyhledávání pomocí CCL

Samotné vyhledávání je možné provádět nad 12 různými bázemi (*Souborný katalog VŠE a 11 dílčích bází dle kombinace parametrů umístění dokumentu a typu dokumentu*). Pro všechny typy vyhledávání je dostupná funkce blízká slova.

Alternativní vyhledávání dokumentu pomocí prohlížení rejstříků je vnořeno přímo do jednoduchého vyhledávání, kdy si uživatel může zvolit z 13 rejstříků různých SÚ. V případě neúspěšné rešerše je uživateli automaticky nabídnuta možnost vybrat údaj z rejstříku. Rešeršní dotaz lze zpřesnit pomocí 4 omezení vyhledávání (*jazyk, formát, rok od, rok do*).

Výsledky dotazu jsou zobrazovány v klasické přehledové tabulce s obvyklými způsoby řazení vyhledaných výsledků. Obálky publikací jsou dostupné jen v rámci tohoto tabulkového přehledu, kdy jsou obsaženy v miniatuře v rámci sloupce „Název“. Zajímavou funkci poskytuje poslední sloupec přehledu (*dostupný od verze 18, tj. rok 2008*), který odkazuje na Digitální objekty dostupné k vyhledanému dokumentu (*např. služba Google Books*).

V rámci detailního zobrazení již nejsou dostupné žádné přidané informace nad rámec katalogizačního záznamu, jehož formát můžete zvolit z 5 dílčích možností.

3.1.10 Vysoká škola chemicko-technologická Praha – Ústřední knihovna

VYSOKÁ ŠKOLA
CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ
V PRAZE

Obrázek 22 - Logo VŠCHT Praha

Poskytovatelem knihovnicko-informačních služeb na VŠCHT Praha je Ústřední knihovna (*dále ÚK VŠCHT*). Svým uživatelům zajišťuje klasické výpůjční služby studijní literatury, stejně jako monografických publikací. Významnou aktivitou je budování fondu elektronických informačních zdrojů a jejich poskytování akademické obci na VŠCHT.

ÚK VŠCHT v rámci svých činností kooperuje s Národní technickou knihovnou, se kterou sdílí prostory a s níž pravděpodobně do budoucna proběhne integrace do jedné technické knihovny.

ÚK VŠCHT je členem AKVŠ a SKIP. V rámci kooperativních projektů se podílí na tvorbě Souboru národních autorit. V rámci implementovaného IKS Aleph je členem sdružení SU Aleph i mezinárodního společenství IGELU.

Tabulka 14 - Identifikační údaje ÚK VŠCHT

Základní údaje	
Sigla	ABD025
Adresa	Technická 5/1905, 166 28 Praha 6
Ředitelka	PhDr. Linda Jansová Ph.D.
Systémový knihovník	Mgr. Věra Khásová
Webová adresa	http://knihovna.vscht.cz
Počet uživatelů	cca 2000 (2010)
Počet bib. záznamů	43500
Knihovní fond	150000

3.1.10.1 Implementace IKS ALEPH

V ÚK VŠCHT byl IKS Aleph implementován již v 90. letech, kdy byl provozován ve verzi Aleph 300. V rámci výročních zpráv ÚK VŠCHT je problematika IKS Aleph zmiňována v rámci přechodu na novou generaci Aleph 500 verze 14, která proběhla v roce 2003, resp. v roce 2004. Implementace proběhla za spolupráce zahraničního producenta a jeho domácích zástupců. Přípravy na aktualizaci systému byly zahájeny v roce 2005, kdy byla pozvolna plánována i konverze bibliografického formátu, která byla provedena před spuštěním verze

16. V současné době je v knihovně implementována verze 20, na kterou bylo aktualizováno v roce 2010.

IKS Aleph čerpá provozní data z univerzitního informačního systému. Zajímavým místním specifikem je instalace výpůjčních klientů v rámci dílčích knihoven na pracovištích.

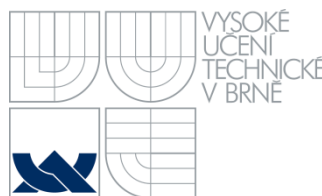
3.1.10.2 OPAC

Online katalog VŠCHT je dostupný na URL adrese <http://aleph.vscht.cz/F> a z hlediska grafického i funkčního designu se jedná o běžnou instalaci modulu webového OPACu bez jakýchkoliv úprav (*logo systému odkazuje na web producenta IKS Aleph*). Jazyk OPACu lze zvolit pouze v rámci úvodního dialogu, nicméně i při zvolení anglické verze katalogu je uživatel vždy dalším krokem přesměrován na českou verzi systému.

Vyhledávání je uživatelům dostupné všemi 5 ti způsoby s alternativou v podobě funkce „Prohlížení rejstříků“. Uživatelé mohou v rámci vyhledávání využít celkem 48 bází pro vyhledávání (*14 logických podle typu dokumentu, 36 logických bází podle dílčího umístění dokumentu a 8 vzdálených bází do jiných knihoven přes protokol Z39.50*). Selekční dotazy lze přímo v rešeršním formuláři upravit pomocí funkcí omezení vyhledávání (*standardních 5 možností*).

Zobrazení výsledků rešerše se neliší od klasické struktury, v této sekci podobně jako v následujícím detailním zobrazení záznamu jsou dostupné klasické funkční prvky. Mimo funkce SFX v detailním zobrazení nejsou dostupné žádné nadstavbové funkce katalogu.

3.1.11 Vysoké učení technické v Brně – Ústřední knihovna

Obrázek 23 - Logo VUT v Brně

Pro poskytování knihovnicko-informačních služeb na Vysokém učení technickém v Brně (*dále VUT*) by nejlépe vyhovovalo označením termínem systém knihoven. Na VUT v současné době funguje 9 samostatných knihovnických institucí, které sdílejí společný knihovní informační systém, souborný katalog VUT a metodické postupy. Dílčí knihovny se vzájemně odlišují povahou fondu, která odpovídá potřebám dílčího zřizovatele a kromě obvyklých

informačních služeb zajišťují informační a administrativní zázemí dílčím knihovnám v rámci svých nadřízených fakult atp. Jmenovitě jsou na VUT v provozu (viz *Tabulka 15*):

Tabulka 15 - Knihovny na VUT v Brně

Název	Sigla
Ústřední knihovna VUT	BOD009
Knih. Fakulty architektury	BOD016
Knihovna Fakulty výtvarných umění	BOD024
Areálová knihovna Fakulty strojního inženýrství	BOD026
Knih. Fakulty podnikatelské	BOD029
Knihovna Fakulty informačních technologií	BOD030
Knihovnicko-informační centrum Fakulty stavební	BOD115
Knihovna Fakulty chemické	BOD116
Areálová knihovna Fakulty elektrotechnické a komunikační	BOD117

Výsadní postavení v systému knihoven na VUT má Ústřední knihovna, která „působí jako koordinátor odborných knihovnických služeb. Pro knihovny VUT v Brně zajišťuje provoz a správu knihovního systému Aleph 500, nákup zahraničních časopisů a informačních databází. Kromě toho zabezpečuje aktuálnost informací na internetovém portálu knihoven VUT v Brně.“ [VUT,2005]

ÚK VUT je členem AKVŠ, organizace SU Aleph, které je předsedající organizací a na jejíž půdě se koná pravidelné podzimní setkání členů SU Aleph. Dále je členem mezinárodní organizace IGELU. Z kooperativních projektů se podílí na tvorbě souboru Národních autorit (od roku 2007), své bibliografické záznamy zasílá ke zpracování Soubornému katalogu ČR.

Tabulka 16 - Základní údaje knihovna Ústřední knihovna VUT v Brně

Základní údaje	
Sigla	BOD009
Adresa	Antonínská 662/1 Brno
Ředitel	Ing. Martin Fasura
Systémový knihovník	Antonín Vaishar
Webová adresa	http://www.vutbr.cz/uk
Dílčích knihovnických pracovišť	9
Počet uživatelů	42.678
Počet bib. záznamů	114295
Knihovní fond	259.665

3.1.11.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph 500 v14.01 byl pro knihovny na VUT pořízen v průběhu roku 2002 na základě společného projektu VUT, Masarykovy univerzity Brno a Vysoké školy ekonomické Praha, jako „*integrující prostředí pro knihovny VUT*“ [VUT, 2003].

V průběhu let 2002 a 2003 docházelo k nezbytným implementačním krokům (*zaškolení administrátorů, konverze dat, vybudování infrastruktury, propojení se školními IS, zaškolení personálu na klientech softwaru*). Knihovní systém byl v ostrém provozu spuštěn v akademickém roce 2003/2004 (*v knihovnách FAST a FIT v roce 2004 z důvodu technické náročnosti*). Spuštění systému přineslo integraci v pracovních postupech (*platnost knihovnických pravidel a metodik*), označování knihovních jednotek, sjednocení identifikace externích uživatelů knihoven VUT. V rámci spolupráce byl významný rok 2004, kdy byla po instalaci serveru Z39.50 ÚK zahájena sdílená katalogizace v rámci VUT a Souborný katalog byl začleněn do vyhledávače JIB.

Od doby první instalace do současnosti proběhly 3 upgrady IKS. V roce 2006 došlo k aktualizaci na verzi 16.01. V návaznosti na tuto aktualizaci bylo vytvořeno propojení s univerzitním autentizačním serverem a v roce 2007 se ÚK VUT připojila k tvorbě souboru Národních autorit s přímou katalogizací do autoritních bází NKP. V pořadí druhý přechod na vyšší verzi IKS Aleph proběhl v roce 2008. V průběhu používání této verze byl zaveden systém předupomínek (*2009*), upozorňující studenty na blížící se konec výpůjční lhůty. Zahájen byl proces integrace s IS SAP pro sjednocení zadávání objednávek a přípravy na zprovoznění modulu MVS (*obojí 2010*).

Poslední verze IKS Aleph 500 20.01 byla implementována v průběhu roku 2011.

3.1.11.2 OPAC

Souborný katalog VUT je provozován ve standardním grafickém i funkčním rozvržení od spol. Ex Libris. ÚK VUT nevyužívá ani možnosti vlastní propagace pomocí umístění univerzitního loga s prolinkováním na vlastní URL adresy.

Vyhledávání je uživatelům Souborného katalogu umožněno 4 způsoby (*základní vyhledávání, rozšířené vyhledávání, pokročilé vyhledávání a vyhledávání pomocí CCL*), Mezi možnosti vyhledávání nebylo zahrnuto vyhledávání z více bází. Volba požadované báze je uživatelům dostupná v každém vyhledávání individuálně. Uživatelé si při své práci mohou vybrat z celkového počtu 24 dílčích bází. Základní variantou je Souborný katalog ÚK VUT, další

možností jsou báze jednotlivých dílčích knihoven (*10 bází*) a báze korespondující s typem vyhledávaného dokumentu (*13 bází*). Uživatel zvolí vždy jen 1 bázi.

Přehled získaných záznamů má klasickou podobu i klasické funkční prvky, součástí tabulkového zobrazení jsou náhledy obálek jednotlivých titulů.

Detailní záznam nabízí funkce výběru formátu zobrazení, náhled obálky s odkazem na službu Google Book Search. Přínosnou funkcí dostupnou při detailním zobrazení záznam je generátor citací, který umožňuje vytvoření 6 různých typů bibliografických citací s následnou možností uložení do IS VUT.

3.1.12 Západočeská univerzita v Plzni – Univerzitní knihovna

Obrázek 24 - Logo ÚK ZČU

Univerzitní knihovna Západočeské univerzity v Plzni (*dále UK ZČU*) vznikla k 1. 8. 1998, kdy došlo ke spojení dílčích fakultních knihoven. V současné době je reprezentována 5 kampusovými, resp. fakultními knihovnami.

- Knihovna Bory – centrální kampusová knihovna (*dříve Technická knihovna*)
- Knihovna Pedagogické fakulty
- Knihovna Právnické a Filozofické fakulty
- Knihovna zdravotnických studií
- Knihovna Ekonomické fakulty v Chebu

Fondy knihoven jsou zaměřeny podle specifických potřeb dílčích fakult a VŠ pracovišť, kterým zajišťují informační servis.

Univerzitní knihovna ZČU v Plzni je členem AKVŠ. V rámci používání knihovního systému Aleph je členem sdružení IGELU a na národní úrovni sdružení SU Aleph. V roce 2007 se připojila ke kooperativní tvorbě souboru Národních autority a přispívá také do databáze Souborného katalogu ČR.

Tabulka 17 - Základní údaje knihovny ZČU

Základní údaje	
Sigla	PND008
Adresa	Univerzitní 8, 306 14 Plzeň
Ředitelka	PhDr. Miloslava Faitová
Systémový knihovník	Mgr. Zdena Firstová
Webová adresa	http://knihovna.zcu.cz/
Dílčích knihovnických pracovišť	5
Počet uživatelů: studenti/akademici	20925
Počet bib. záznamů	176300
Knihovní fond	447.746 (2010)

3.1.12.1 Implementace IKS Aleph

IKS Aleph do knihoven na ZČU pořízený v roce 1995 nahradil do té doby používaný KS Automatizovaná knihovna (ČVUT). V Pedagogické knihovně byl implementován v roce 1997 a nahradil AKS Tinlib. S pomocí nového systému bylo zahájeno budování společné databáze - katalog, společný byl také výpůjční protokol, takže čtenáři měli možnost s jednou průkazkou navštěvovat všechny knihovny ZČU. [Knihovna Bory, 2008]

V současné době se v Univerzitní knihovně ZČU používá IKS Aleph ve verzi 20.02. Implementovány jsou moduly Katalogizace, Akvizice a seriály, Výpůjční modul a OPAC, MVS a modul ADM. Administrativní báze uživatelů je saturována údaji z informačního systému IS STAG. [Západočeská univerzita, c2010]

3.1.12.2 OPAC

OPAC Univerzitní knihovny ZČU v Plzni je ve standardním grafickém designu systému ALEPH bez zvláštních úprav. V hlavní liště je dokonce umístěno logo Aleph s odkazem na webové stránky výrobce namísto loga univerzity nebo knihovny, jak je obvyklé u většiny ostatních VŠ knihoven. Nápověda systému je v klasickém zobrazení, FAQ nejsou k OPAC UK ZČU dostupné.

Zajímavým rozdílem je odlišný způsob k přihlašování uživatelů do účtu v OPAC, kdy jsou využity 2 odlišné úrovně autorizace, autorizace pro interní uživatele (*studenty a zaměstnance autorizační systém univerzity*) a pro externí uživatele (*autorizační systém knihovny*).

Pro vyhledávání v katalogu je dostupných všech 5 způsobů vyhledávání s obvyklou možností filtrování bibliografických záznamů. Prohlížení rejstříků je věnována samostatná položka v liště menu i samostatná stránka v rámci OPAC.

Zobrazení záznamů je standardní, v kompletních přehledech nalezených dokumentů jsou umístěny miniatury knižních obálek, v detailním záznamu se ale obálka již nezobrazují.

Přídavnou funkcí pro uživatele je služba automatického bibliografické citace podle vyhledaného dokumentu.

Pomocí katalogu je možné zadat požadavek na MVS nebo Akviziční požadavek, kdy je vyžadována verifikace dle místních pravidel, viz výše. Funkce SFX je dostupná i neregistrovaným uživatelům.

4 Výzkum uplatnění IKS Aleph na VŠ knihovnách

4.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumné části práce bylo pomocí standardizovaných metod zjistit skutečnou míru využití IKS Aleph v rámci vysokoškolských knihoven v pražském regionu a získání zpětné vazby od konkrétních uživatelů IKS Aleph. Z důvodu rozsáhlosti základního souboru, tj. poměrně velké a členité skupině uživatelů nebyl proveden samostatný průzkum, ale základní vzorek byl rozdělen do třech menších celků, které byly zkoumány odděleně. Těmito skupinami byly:

- uživatelé veřejných knihovních katalogů (*OPACů*)
- uživatelé služebních modulů (*GUI klientů Aleph*) – zaměstnanci knihoven
- systémoví knihovníci

4.1.1 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

Cílem dílčího dotazníku bylo detailní zmapování uživatelské základny OPAC, zjištění uživatelských potřeb, vysledování uživatelských návyků při práci s knihovním katalogem na úrovni vyhledávání, správy uživatelského konta a přidaných funkcí katalogu (*práce se záznamy, atp.*). Cílem průzkumu bylo současně zjištění potřeb uživatelů s ohledem na případné aktualizace OPACů.

4.1.2 Uživatelé služebních modulů

Cílem výzkumu na úrovni uživatelů služebních modulů bylo zmapování, které dílčí moduly IKS Aleph jsou v rámci knihoven pražských VŠ používány a jaká je spokojenost knihovního personálu s moduly IKS Aleph a celkové hodnocení systému.

4.1.3 Systémoví knihovníci

Na úrovni systémových správců bylo hlavními cíly především získání kvalifikované zpětné vazby z oblasti provozu IKS Aleph. Hlavními sledovanými oblastmi byla implementace

systemu, aktualizace, vlastní přínos a specifika dílčích instalací. V rámci průzkumu bylo cílem získat údaje pro vytvoření tzv. SWOT analýzy.

4.2 Metodika

4.2.1 Vymezení základního souboru

Výzkum Uplatnění IKS Aleph byl teritoriálně vymezen na území hlavního města Prahy s možností rozšíření v případě mimopražských detašovaných pracovišť. V rámci tohoto vymezení bylo do vzorku výchozích institucí zahrnuto pět pražských vysokých škol, v rámci kterých je IKS Aleph instalován. Jmenovitě se jednalo o tyto univerzity, resp. jejich univerzitní knihovny:

- České vysoké učení technické v Praze – Ústřední knihovnu ČVU
- Česká zemědělská univerzita v Praze – Studijně informační centrum
- Univerzita Karlova v Praze
- Vysoká škola ekonomická Praha – Centrum informačních a knihovních služeb
- Vysoká škola chemicko technologická v Praze – Ústřední knihovna

V rámci rozsáhlé knihovní sítě Univerzity Karlovy byly jako základní instituce pro provedení průzkumu vybrány Knihovna společenských věd T.G.M. v Jinonicích, knihovna Evangelické teologické fakulty a knihovna Katolické teologické fakulty.

4.2.1.1 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

Na úrovni prvního dotazníku byl základní soubor vymezen uživateli výše uvedených knihoven. V rámci výzkumu bylo počítáno se všemi úrovněmi/typy uživatelů od studentů (*bc. oborů, mgr./ing. oborů, doktorského studia, studentů univerzity třetího věku*) přes zaměstnance univerzity (*akademické pracovníky, neakademické pracovníky*) až po externí uživatele knihoven (*odborná veřejnost*). Ze základního souboru byli cíleně vyřazeni zaměstnanci knihovny.

4.2.1.2 Uživatelé služebních modulů a systémový správci

V rámci podvýzkumu zaměřeného na uživatele klientů IKS Aleph a systémové správce je vymezení základní skupiny jednoznačné. Pro tuto konkrétní skupinu je výhodou znalost přesného počtu základního souboru 397 zaměstnanců knihoven. Do vybraného vzorku bylo

zařazeno 137 pracovníků (35 ÚK ČVUT, 15 SIC ČZU, 51 VŠE, 7 VŠCHT, z knihoven Univerzity Karlovy byly zvoleny knihovna ETF 10, knihovna KTF 7 a zaměstnanci Knihovny společenských věd T.G.M. v Jinonicích 13 zaměstnanců).

4.2.1.3 Systémoví knihovníci

Na úrovni systémových knihovníků je základní soubor také přesně znám, systémových knihovníků IKS Aleph pro VŠ knihovny je v ČR 12 a v rámci detailního zkoumání byli osloveni systémoví knihovníci pěti pražských VŠ knihoven s IKS Aleph.

Verifikační část výzkumu pro rešeršní část práce byla provedena na výběrovém vzorku dvanácti univerzitních systémových správců, kdy pro hlavní výzkum bude použita pouze část dotazníku věnovaná hodnocení. Pro druhou část dotazníku byl vzorek respondentů omezen teritoriálně pouze na 5 institucionálních systémových správců.

4.2.2 Metoda sběru dat

Pro naplnění zvolených cílů byl zvolen typ popisného (*deskriptivního*) kvantitativního výzkumu s využitím zprostředkovaných metod zkoumání pomocí dotazníků, resp. strukturovaného rozhovoru.

Pro snadnější průběh sběru dat a menší náročnost při zpracování byly upřednostňovány uzavřené typy otázek.

4.2.2.1 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

V případě této části výzkumu byla zvolena metoda zprostředkované výpovědi respondent dotazníkovou technikou. Vzorek respondentů byl vybírán metodou náhodného výběru, kdy byly pro podporu výzkumu osloveny dílčí knihovny uvedené výše s žádostí o distribuci dotazníku mezi své uživatele. Součástí postupu bylo také využití komunikačních kanálů tzv. sociálních sítí (*zejména Facebook*) pro distribuci dotazníku vybraným skupinám uživatelů (*zejména uživatelé z ČZU a VŠE*).

Pro lepší přehlednost a snadnější interpretaci výsledků byly v průběhu výzkumu upřednostňovány uzavřené otázky.

4.2.2.2 Uživatelé služebních katalogů (GUI klientů)

V rámci výzkumu věnovaného služebním modulům byla také použita zprostředkovaná metoda sběru dat a dotazníkové techniky. Základní soubor respondentů byl u této skupiny uživatelů znám. Pro rozšíření dotazníku byly použity prostředky elektronické komunikace, kdy byli respondenti osloveni přímo (*zaměstnan-ci/kyně ÚK ČVUT*), resp. v ostatních případech zprostředkovaně prostřednictvím vedoucích knihoven.

V rámci dotazníku byly použity zejména uzavřené typy otázek.

4.2.2.3 Systémoví knihovníci

Na této úrovni výzkumu bylo pouze odlišné použití výzkumné techniky, kdy bylo využito kombinované techniky elektronických dotazníků a řízeného rozhovoru. V rámci dotazníku byla využita kombinace uzavřených a otevřených otázek. V rámci řízeného rozhovoru byla většina otázek typu otevřených.

4.2.3 Vyhodnocování výsledků

Výsledky empirického šetření byly vyhodnocovány pomocí statistických metod, kdy byly sledovány absolutní a relativní četnosti získané v průběhu výzkumu u podstatných ukazatelů byla sledována tzv. kumulativní četnost, resp. rozptyl odpovědí, zejména v případě hodnotících otázek.

Odpovědi na jednotlivé otázky byly souhrnně zpracovány do tabulkové formy (*v plné verzi v příloze práce*), v rámci hlavního textu je uvedeno slovní hodnocení s doprovodným grafickým zpracováním výsledků výzkumu. Jako prostředek pro zpracování dat byl zvolen program MS Excel.

4.2.4 Čas realizace a etapy realizace

Výzkum Využití IKS Aleph v knihovnách pražských VŠ knihoven byl realizován v první polovině roku 2011. Všechny tři výzkumy byly provedeny jako jednorázové výzkumy. Jednotlivá časová vymezení výzkumu a etapizace se lišily v závislosti na typu dotazníku. Z toho důvodu bude etapizace uvedena zvlášť:

4.2.4.1 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

Časový harmonogram prací na výzkumu věnovaném uživatelům OPACů IKS Aleph byl rozdělen do pěti navazujících etap.

- únor 2012 - vymezení základních cílů výzkumu a sestavení dotazníku
- 26. 2. – 1. 3. 2012 - předvýzkum provedený na vzorku 10 uživatelů IKS Aleph
- 2. - 8. 3. 2012 - vyhodnocení předvýzkumu, úprava formuláře
- 9. 3. – 9. 4. 2012 – ostrý výzkum
- 10. 4. – 15. 4. - vyhodnocování výsledků

4.2.4.2 Uživatelé služebních modulů

Nejméně časově náročný výzkumem byl vzhledem k počtu otázek a předem jasně danému a známému výběrovému vzorku právě výzkum č. 2. Tento proběhl na přelomu března a dubna 2012.

- březen 2012 – vymezení základních cílů, sestavení dotazníku
- 2. – 3. 4. 2012 – předvýzkum provedený na vybraných zaměstnancích ÚK ČVUT (5 zaměstnanců)
- 4. - 14. 4. 2012 - ostrý výzkum
- 15. - 20. 4. 2012 - vyhodnocování výsledků

4.2.4.3 Systémoví knihovníci

Na úrovni systémových knihovníků byl vzhledem k počtu dotazovaných, tj. 5 hlavních respondentů byly některé etapy z celkového výzkumného procesu vyřazeny. Předvýzkum tudíž probíhal pouze zprostředkovaně v rámci verifikace parametrů IKS Aleph uvedených v teoretické části práce.

- leden 2012 – vymezení základních cílů, sestavení dotazníku
- 15. 2. – 31. 3. 2012 – předvýzkum provedených na systémových knihovnicích IKS Aleph na mimopražských VŠ (6 knihoven).
- 10. - 23. 4. 2012 - ostrý výzkum – kombinovaná metoda
- 21. - 25. 4. 2012 - vyhodnocování výsledků

4.3 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

Dotazník určený uživatelům veřejných katalogů byl pojmenován „*Katalogy na VŠ knihovnách v Praze: katalogy IKS Aleph*“. Jak již bylo uvedeno v předešlém textu, tak byl dotazník uživatelům rozeslán v elektronické formě.

4.3.1 Struktura dotazníku

Cílem dotazníku bylo vysledovat základní uživatelské návyky spojené s používáním veřejných katalogů pod IKS Aleph. Hlavním zájmem při tvorbě dotazníku bylo podchycení uživatelů, kteří pracují s OPACy stejně jako uživatelé, kteří se práci s katalogy vyhýbají. Z toho důvodu byl dotazník logicky strukturován do 2 vzájemně nezávislých větví. Formálně byl dotazník strukturován do šesti částí s celkovým počtem 18 otázek:

Tabulka 18 - Struktura dotazníku - Uživatelé OPAC

Struktura dotazníku – Uživatelé OPAC Aleph		
list č. 1 – Analytické údaje – 3 otázky (č. 1 - 3)		
otázka č. 3: Využíváte veřejný katalog (OPAC) své univerzitní knihovny?		
ANO	NE	
List č. 2 obecné zvyklosti uživatelů - 5 otázek (č. 4-8)	List č. 5 Obecné důvody neuzivatelů knihovních katalogů – 4 otázky (č. 14-17)	
Otázka č. 8 Využíváte pokročilé funkce vyhledávání nebo omezení?		
ANO		NE
List č. 3 pokročilé funkce vyhledávání - 2 otázky (č. 9-10)		
List č. 4 uživatelské funkce katalogu - 3 otázky (č. 11-13)		
List č. 6 Změny v katalogu knihovny – 1 otázka (č. 18)		
Celkový počet otázek 14 (8 povinných)	Celkový počet otázek 8 (4 povinné)	

4.3.1.1 Analytické údaje – list č. 1

List č. 1 sestává z tří základních povinných uzavřených otázek.

První otázka „**Uved'te univerzitu, jejíž knihovnu navštěvujete**“ je nominálního typu se škálou 5 uzavřených odpovědí, kde jsou uvedeny hlavní pražské univerzity (*ČVUT, ČZU, Univerzita Karlova, VŠE a VŠCHT*).

Druhá otázka „**V jakém vztahu jste k uvedené univerzitě/její univerzitní knihovně**“ je ordinálního typu se škálou sedmi možných odpovědí:

- student/ka - Bc. Oborů
- student/ka – Mgr. Oborů

- student/ka – Univerzity třetího věku
- student/ka – doktorského studia Ph.D.
- vyučující
- zaměstnanec/zaměstnankyně
- externí uživatel univerzitní knihovny (*Odborná veřejnost*)

Závěrečná 3. otázka „**Využíváte veřejný katalog (OPAC) své univerzitní knihovny?**“ prvního listu je tzv. otázkou větvicí. Jedná se o typ uzavřené otázky s nominální dichotomickou škálou odpovědí v tomto případě ANO /NE.

V případě pozitivní odpovědi je dotazovaný přesměrován na druhou stranu dotazníku. Negativní odpověď jej přesměrovává na pátý list.

4.3.1.2 Obecné zvyklosti uživatelů – list č. 2

Druhý list dotazníku obsahuje 5 otázek (*3 povinné*) a jeho cílem bylo zjistit základní uživatelské návyky při práci s katalogy, kdy je stěžejní zřetel kladen na důvody využití veřejného katalogu, zvyklosti při provádění vyhledávání, způsoby vyhledávání a zdali uživatelé využívají pokročilé funkce vyhledávání.

Otázka č. 4 „**Z jakých důvodů využíváte katalog vaší knihovny?**“ byla povinnou otázkou a lze ji definovat jako tzv. baterii otázek s dichotomickou nominální škálou odpovědí ANO/NE. Dotazovaní ke každé z možností volí odpovídající odpověď. Dílčí kategorie byly:

- vyhledávání dokumentů
- prodlužování výpůjček
- zadávání požadavků / rezervace
- zadání požadavku na dokument z jiné knihovny (*MVS*)
- seznámení se s novinkami v knihovně

Následuje otázka č. 5 „**Jak obvykle provádíte vyhledávání?**“, tato povinná otázka byla s nominální škálou pěti dílčích alternativních odpovědí:

- zcela samostatně
- samostatně, ale občas vyhledám pomoc knihovníka a dokument vyhledám s ním
- dokument si nechám vyhledat knihovníkem
- nevyhledávám (*knihy vybírám z volného výběru*)

Otázka č. 6 „**Jaké způsoby vyhledávání ve vašem katalogu používáte?**“ byla nepovinnou otázkou a jedná se o baterii 5 podotázek s dichotomickou nominální škálou odpovědí ANO/NE. Touto otázkou bylo zjišťováno, které konkrétní typy vyhledávání jsou používány. Dotazovaní odpovídali ke kategoriím:

- vyhledávám 1 údaj (*jednoduché vyhledávání*)
- vyhledávám více různých údajů současně (*vyhledávání z více polí*)
- vyhledávám z více zdrojů současně (*vyhledávání z více bází*)
- vyhledávám více volitelných údajů spojených logickými spojkami (*pokročilé vyhledávání*)
- vyhledávám pomocí příkazového jazyka (*vyhledávání pomocí CCL*)

Otázka č. 7 „**Využíváte při vyhledávání funkci Prohlížení rejstříků?**“ byla otázkou povinnou s nominální dichotomickou škálou ANO/NE.

Poslední otázkou 2. části dotazníku byla otázka č. 8 „**Využíváte při vyhledávání pokročilé funkce vyhledávání?**“, která byla povinnou položkou. Škála odpovědí byla nominální dichotomická ANO/NE. V rámci logické struktury dotazníku zároveň otázka plnila funkci druhé větvičky otázky, kdy na základě pozitivní odpovědi byl respondent přesměrován do části č. 3 dotazníku, resp. negativní odpověď jej přesměrovala na část č. 4 a následující část přeskočila.

4.3.1.3 Pokročilé funkce vyhledávání – list č. 3

List č. 3 v rámci elektronického dotazníku označený jako část 2a byl zaměřen na zjištění pokročilých uživatelských dovedností, kdy je sledováno využívání, resp. nevyužívání dílčích pokročilých funkcí vyhledávání. Tato část dotazníku obsahuje dvě nepovinné otázky v podobě baterie otázek kdy je pro odpověď obdobně jako u předešlých případů využito nominální dichotomické škály ANO/NE.

Otázka č. 9 „**Jaké pokročilé funkce vyhledávání využíváte?**“ nabízela varianty:

- rozšiřující a zástupné znaky
- volby bází pro vyhledávání
- blízká slova
- zpřesňování vyhledávání

Otázka č. 10 „**Jaká omezení při vyhledávání používáte?**“ nabízela varianty:

- lokální knihovna/knihovna/sbírka
- typ dokumentu
- jazyk dokumentu
- rok vydání od/do

4.3.1.4 Uživatelské funkce katalogu – část č. 4

Následující část dotazníku označená též jako „část 2b“ je věnována využívání dílčích obecných uživatelských funkcí OPACů Aleph tj. správě uživatelského konta atp. (viz *Kapitola 2*). Tato část dotazníku obsahu celkem 3 otázky z toho jednu povinnou.

Otázka č. 11 „**Využíváte v katalogu přihlášení ke čtenářskému účtu?**“ je povinnou otázkou s alternativní dvojčlennou škálou odpovědí ANO/NE.

Otázka č. 12 „**Jaké funkce čtenářského účtu využíváte**“ má podobu baterie otázek, kdy je k dílčím tvrzením (*funkcím uživatelského účtu*) navrhnutá škála alternativních odpovědí ANO/NE. Dílčími variantami jsou (*funkce*):

- prodlužování výpůjček
- rezervace knih
- práce s uživatelskou schránkou (*ukládání a export vyhledaných záznamů*)
- informování o novinkách (*SDI-alerts/RSS*)

Poslední otázkou listu č. 4 je otázka č. 13 „Využíváte při své práci Náповědu a Často kladené dotazy (*FAQ*)?“ s obvyklou dvojčlennou škálou odpovědí ANO/NE.

Část č. 4 končí samostatná logická část dotazníku věnovaná striktně uživatelům. Respondenti jsou po vyplnění této části přeměrování k závěrečné otázce č. 18. umístěné v listu č. 6.

4.3.1.5 Obecné důvody neúživatelů veřejného katalog – část č. 5

Tato samostatně stojící logická část je v rámci elektronického dotazníku označena jako „**část 3**“, a k jejímu otevření bylo nezbytné v rámci otázky č. 3 v úvodní části dotazníku zvolit možnost NE. Hlavním záměrem při přípravě otázek č. 3 bylo vysledování, jsou-li respondenti s negativní odpovědí na otázku č. 3 uživatelé příslušné univerzitní knihovny, zda a jakým způsobem získávají informace pro studium, jakým způsobem spravují své výpůjčky a z jakých důvodů katalog své knihovny nevyužívají. Příslušná část obsahuje celkem 4 otázky, kdy je použita jedna povinná otázka, a dvě otázky jsou tzv. polouzavřené otázky.

Otázka č. 14 „**Využíváte služeb knihovny?**“ je povinnou otázkou s alternativní dichotomickou škálou odpovědí ANO/NE.

Otázka č. 15 „**Jak vyhledáváte požadované dokumenty**“ je prvním příkladem polouzavřené nominální otázky se škálou 4 alternativních odpovědí:

- dokumenty vyhledávám s knihovnicí

- dokumenty vyhledávám přímo na policích (*volný výběr*)
- informace získávám od kolegů
- jinak (*vlastní odpověď*)

Otázka č. 16 „**Jakým způsobem si prodlužujete své výpůjčky?**“ je polouzavřená nominální otázka se škálou 4 alternativních odpovědí:

- výpůjčky mi prodlužují knihovníci
- výpůjčky mi prodlužují kolegové/podřízení
- výpůjčky neprodlužují
- jinak (*vlastní odpověď*)

Poslední otázkou části č. 5 je otázka č. 17 „**Z jakých důvodů veřejný katalog nevyužíváte**“ jedná se o baterii otázek s ordinální škálou 3 odpovědí (*proměnných*), které v tomto případě uváděly stupeň souhlasu v rámci tří stupňové škály. Možné odpovědi byly, **platí, částečně platí, neplatí**. V rámci této otázky byla respondenty hodnocena tato tvrzení:

- knihovní katalog je nepřehledný a málo srozumitelný
- vyhledávání je obtížné
- vyhledávání je zdlouhavé
- výsledky vyhledávání mě neuspokojují
- neúspěšné vyhledávání mě odrazuje od dalšího používání
- vyhledávání nepotřebuji, máme volný výběr knih

Po zodpovězení poslední otázky byli respondenti přesměrováni do závěrečné části dotazníku.

4.3.1.6 Změny v katalogu knihovny – část č. 6

Tato část byla v rámci elektronického dotazníku označena jako část 4 s jedinou otázkou, která se věnuje případným změnám provedeným v rámci veřejného katalogu a sleduje preference respondentů v tomto případě.

Otázka č. 18 „**Jaké vylepšení byste u katalogu své knihovny ocenil/a?**“ má podobu baterie otázek, kdy mohli respondenti k 8 dílčím tvrzením přiřadit svůj souhlas, resp. nesouhlas v podobě dvojčlenné alternativní škály ANO/NE. Nabízené možnosti byly:

- zpřehlednění vyhledávání
- úprava vzhledu katalogu
- zjednodušení vyhledávání
- opravy vyhledávání a aktivní nápověda typu „Měli jste na mysli“
- funkce vyhledávání v ostatních zdrojích (*zahraniční knihovny, odborné databáze, internet*)
- možnost vkládání vlastních klíčových slov (*tagování*)

- funkce tvorby citací podle platných norem a stylů
- napojení katalogu do sociálních sítí

4.4 Vyhodnocení – dotazníku uživatelů

Dotazníkové šetření bylo prováděno pomocí elektronického webového formuláře prostřednictvím služby Google Docs. Pomocí principů náhodného výběru bylo osloveno celkem 5 okruhů uživatelů v rámci studentských obcí na ČVUT, ČZU, UK, VŠCHT a VŠE. K rozšíření dotazníku byly využity prostředky nepřímé komunikace, e-mailů a sociální sítě. Z tohoto důvodu není bohužel možné stanovit přesný počet oslovených respondentů a s tím související návratnost.

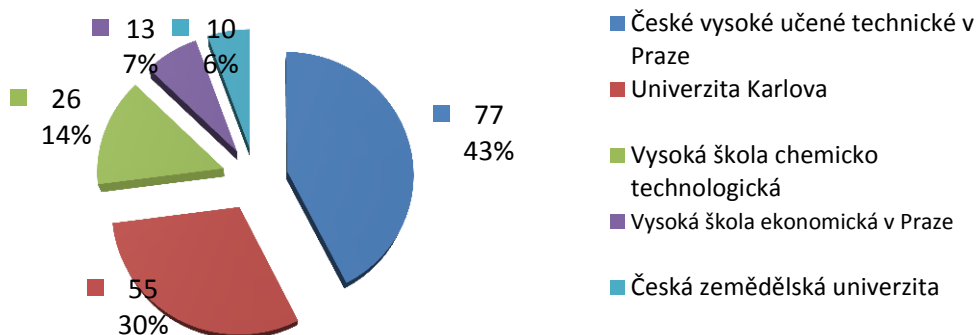
Průzkum probíhal v období od 9. 3. 2012 do 9. 4. 2012 a v rámci výzkumu bylo získáno 181 platných dotazníků.

Výsledky šetření jsou uvedeny v podobě tabulek, resp. grafických znázornění, kdy jsou zjištěné hodnoty uvedeny v pořadí podle četností odpovědí.

Otázka č. 1 Uved'te univerzitu, jejíž knihovnu využíváte

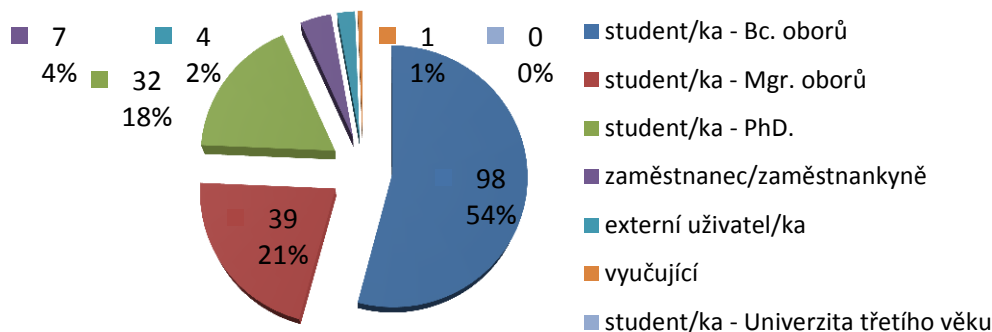
Povinná otázka identifikační části dotazníku definující složení zkoumaného souboru, na otázku **odpovědělo 100%** dotazovaných, kdy více jak **72% dotazovaných** uvedlo svou příslušnost k ČVUT a Univerzitě Karlově v Praze. Všechny dílčí výsledky této otázky shrnuje následující Graf 2.

Graf 2 - Otázka č. 1 Uved'te univerzitu, jejíž knihovnu využíváte.

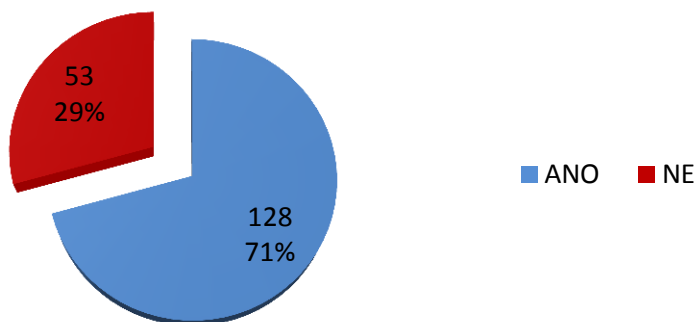

Otázka č. 2 V jakém vztahu jste k uvedené univerzitě/její univerzitní knihovně?

Na otázku odpověděli **181 respondenti**. Z více jak **50 %** se skupina respondentů sestávala z posluchačů **bakalářských studijních oborů**, následovaných studenty magisterského a doktorského stupně studia. Marginální zastoupení měly ve výzkumném souboru celkem 3 skupiny (*zaměstnanci, externí uživatelé a vyučující*), kteří dosáhli v součtu 6 % výsledku. Pro možnost **student/ka Univerzity třetího věku** se nevyjádřil nikdo.

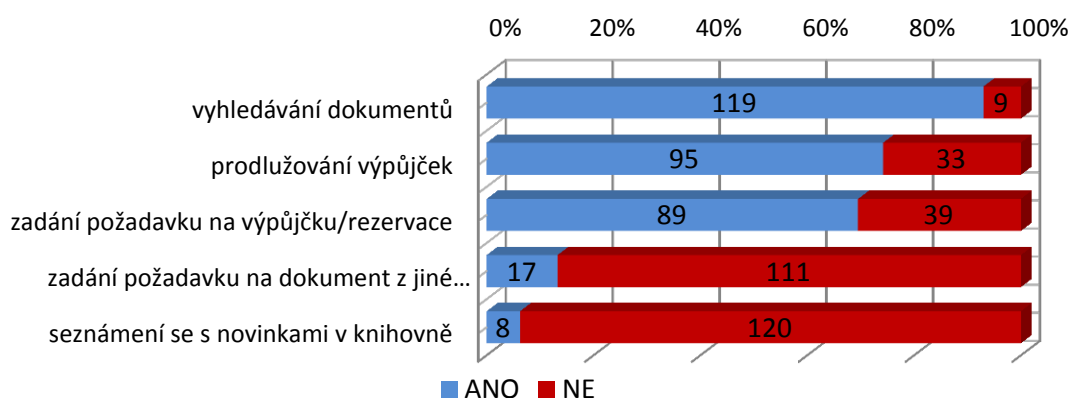
Graf 3 - Otázka č. 2 - V jakém vztahu jste k uvedené univerzitě/její univerzitní knihovně?**Otázka č. 3 Využíváte veřejný katalog (OPAC) své univerzitní knihovny?**

Na otázku odpovědělo všech **181 dotazovaných** s výsledkem, že **128 (tj. 71%) uživatelů používá OPAC** své knihovny a **53 (tj. 29%) jej nepoužívá**.

Graf 4 - Otázka č.3 Využíváte veřejný katalog (OPAC) své univerzitní knihovny?**Otázka č. 4 Z jakých důvodů využíváte katalog Vaší knihovny?**

Na tuto otázku odpovědělo celkem **128 uživatelů**, kdy nejvyužívanější je funkce **vyhledávání**, kterou využívá **119 (tj. 93%) respondentů**. Druhou a třetí nejvyužívanější funkcí jsou **prodlužování výpůjček** a **zadávání požadavků na výpůjčky** s dosaženým výsledkem **95** a **89 (tj. 74%, resp. 68 %) uživatelů**. Nízké oblíbenosti u uživatelů se těší zbylé dvě možnosti – **zadávání požadavků na MVS** a **seznámení se s novinkami knihovny**, kdy se pro jejich využívání vyslovilo **17** a **8 (tj. 13%, resp. 6%) uživatelů**. Podrobné výsledky viz Graf 5.

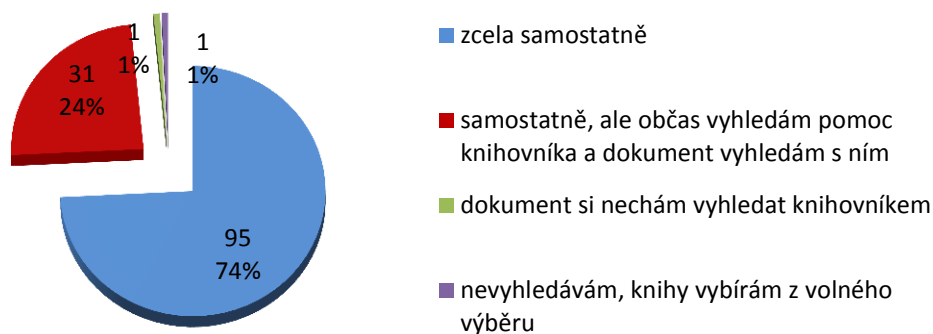
Graf 5 - Otázka č. 4 Z jakých důvodů využíváte katalog vaší knihovny?

Otázka č. 5 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?

Na otázku **odpovědělo 128 respondentů**, ze kterých **95 (tj. 74%)** uvedlo, že **vyhledává samostatně**. **31 (tj. 24%)** respondent **vyhledává samostatně s občasnou spoluprací knihovního personálu**, zbylé dvě možnosti zvolily celkem dvě procenta respondentů.

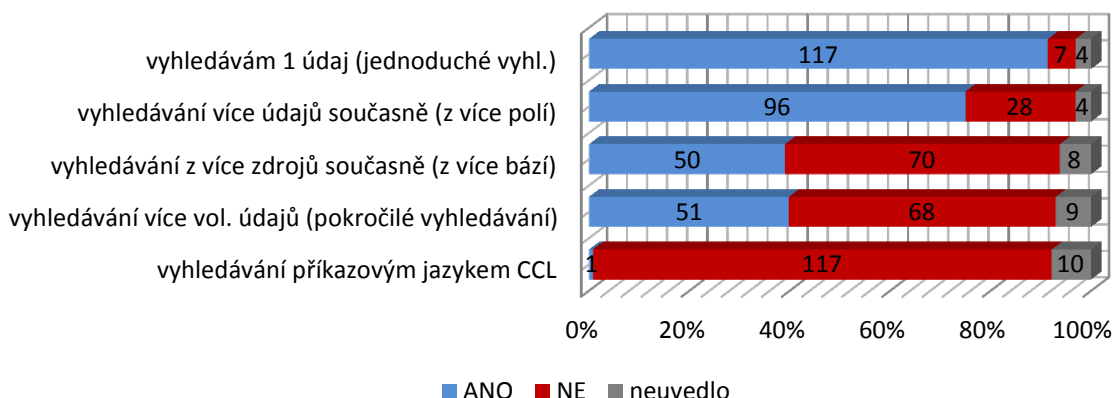
Graf 6 - Otázka č. 5 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?

Otázka č. 6 Jaké způsoby vyhledávání využíváte?

Na otázku odpovědělo v průměru 97% respondentů, kdy se pro dvě základní možnosti vyhledávání vyjádřila nadpoloviční většina uživatelů, konkrétně **117 (tj. 91 %)** pro tzv. **jednoduché vyhledávání**, druhou nejpoužívanější možností byla varianta **vyhledávání z více polí 96 respondentů (tj. 75%)**. Pro varianty **vyhledávání z víceází** a **pokročilé vyhledávání** se rozhodlo **50, resp. 51 (39% a 40%)** uživatel. **Expertní funkce vyhledávání pomocí CCL** není uživateli využívána a pro její používání se vyjádřil pouze **1 uživatel**.

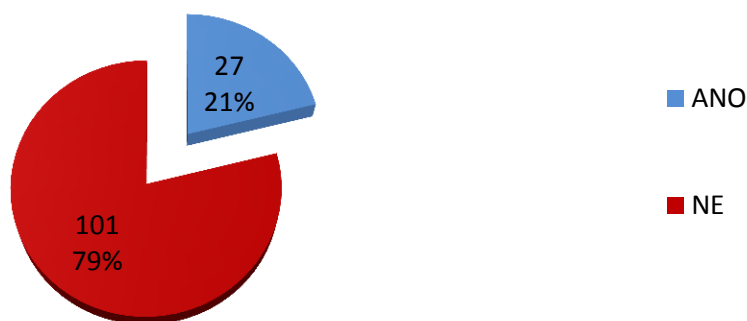
Graf 7 - Otázka č. 6 Jaké způsoby vyhledávání ve vašem katalogu používáte?

Otázka č. 7 Využíváte funkci prohlížení rejstříku?

Na sedmou otázku odpovědělo celkem **128 uživatelů**, kteří vybírali ze dvou možností. V případě **používání funkce prohlížení rejstříků** se vyjádřilo **27 (tj. 21 %)** respondentů pozitivně. Funkci podle dotazníků **nepoužívá 101 (tj. 79 %)** respondent.

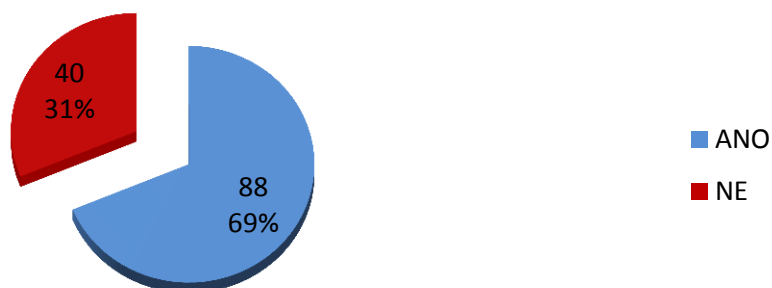
Graf 8 - Otázka č. 7 Využíváte funkci Prohlížení rejstříků?

Otázka č. 8 Využíváte při své práci pokročilé funkce vyhledávání a omezení vyhledávání?

Na osmou otázku dotazníku **odpovědělo celkem 128** respondentů, ze kterých se **88 (tj. 69%)** vyjádřilo, že uvedené **funkce využívá**. Naproti tomu **40 (tj. 31%)** tyto funkce **nevyužívá** (viz Graf 9).

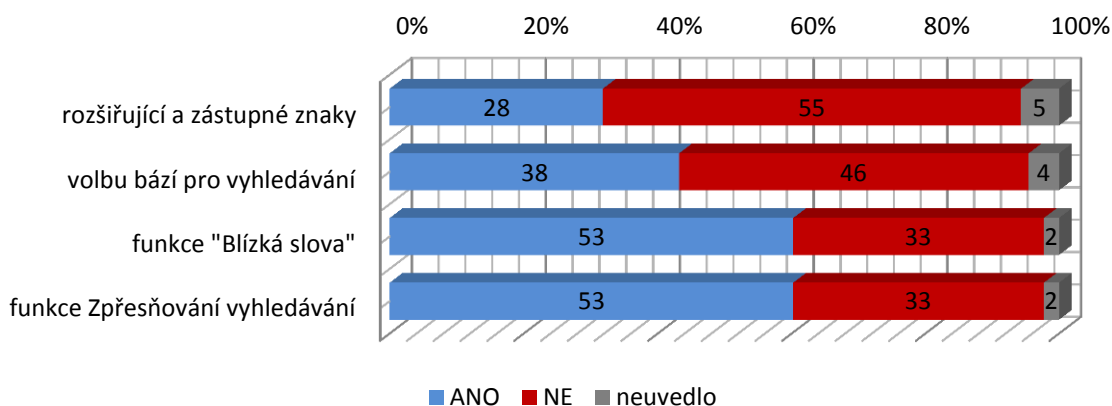
Graf 9 - Otázka č. 8 Využíváte při své práci pokročilé funkce vyhledávání nebo omezení vyhledávání

Otázka č. 9 Jaké pokročilé funkce vyhledávání využíváte?

Na otázku uvedlo odpověď v průměru **96% respondentů** (z 88 dotazovaných), kteří nejčastěji využívají funkce **blízkých slov** a **zpřesňování vyhledávání** v obou případech **60%** respondentů. Pro **používání volby bází** pro vyhledávání se vyjádřili **43% uživatelé** a pro **užití zástupných a rozšiřujících znaků** **32% uživatelé**.

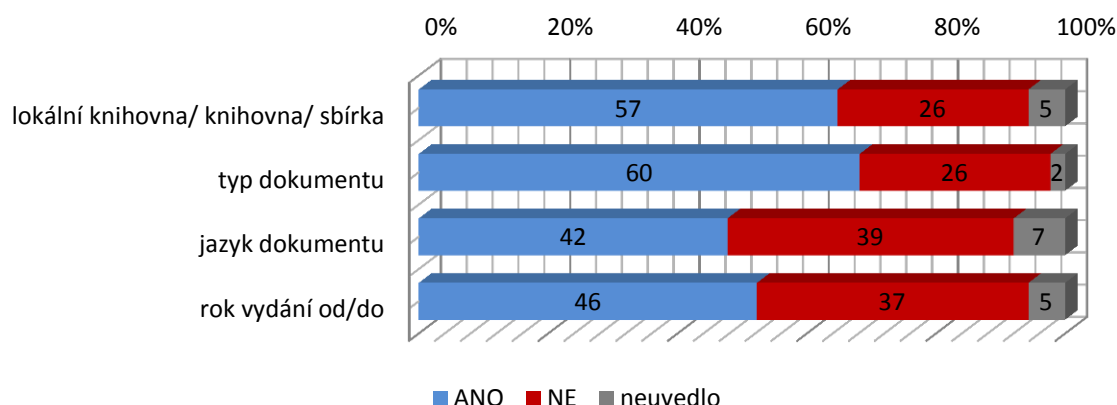
Graf 10 - Otázka č. 9 Jaké pokročilé funkce vyhledávání využíváte?

Otázka č. 10 Jaká omezení při vyhledávání využíváte?

Na tuto nepovinnou otázku **odpověděli** v průměru **83 respondenti**. Funkce omezení vyhledávání jsou v obecném měřítku používané častěji než předešlé funkce. Nejčastěji je využíváno **omezení podle typu dokumentu**, pro které se vyjádřilo **60 dotazovaných** (tj. 68%). Druhá v pořadí se umístila možnost **lokální knihovna/knihovna/sbírka**, pro jejíž využívání se vyjádřilo **57 uživatelů** (tj. 65%). Pro omezení podle **roku vydání** se vyjádřilo **46** (tj. 52%) a pro možnost omezení podle **jazyka dokumentu** se vyjádřili **42** (tj. 48%).

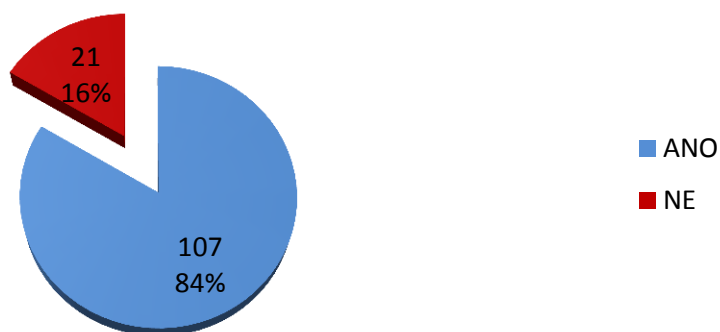
Graf 11 - Otázka č. 10 Jaká omezení při vyhledávání využíváte?

Otázka č. 11 Využíváte v katalogu přihlášení ke čtenářskému účtu?

Na otázku **odpovědělo 128 uživatelů** a pro využívání **uživatelského přihlášení** se vyjádřilo celkem **107 (tj. 84%)** uživatelů OPAC, pro **opačnou variantu** se vyjádřil **21 (tj. 16%)** uživatel.

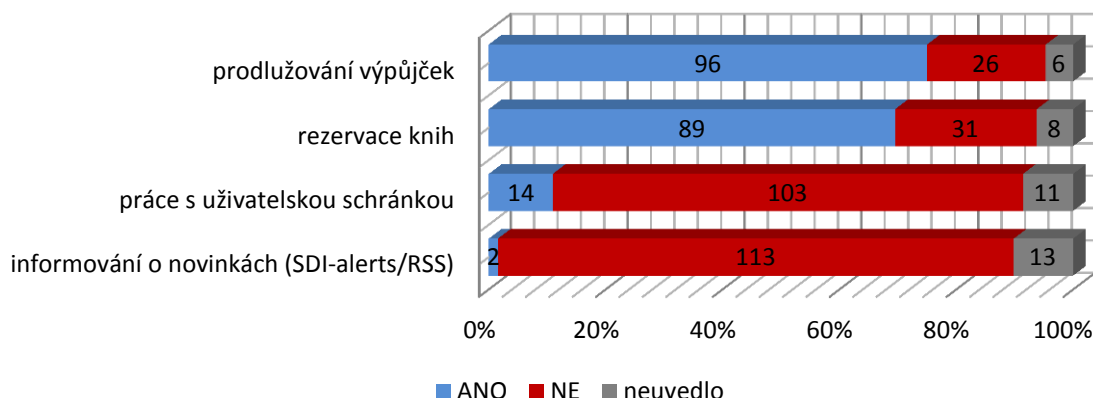
Graf 12 - Otázka č. 11 Využíváte přihlášení k uživatelskému účtu?

Otázka č. 12 Jaké funkce čtenářského účtu využíváte?

Na otázku **odpovědělo v průměru 119 (tj. 93%) uživatelů**. Uživatelé nejčastěji využívají funkci **prodlužování výpůjček**, pro kterou se vyjádřilo kladně **96 uživatelů (tj. 75%)**. Následuje druhá nejužívanější funkce **rezervace** s **89 kladnými odpověďmi (tj. 69%)**. Funkce pro práci s uživatelskou schránkou a funkci Alerts uživatelé spíše nevyžívají (viz Graf 13).

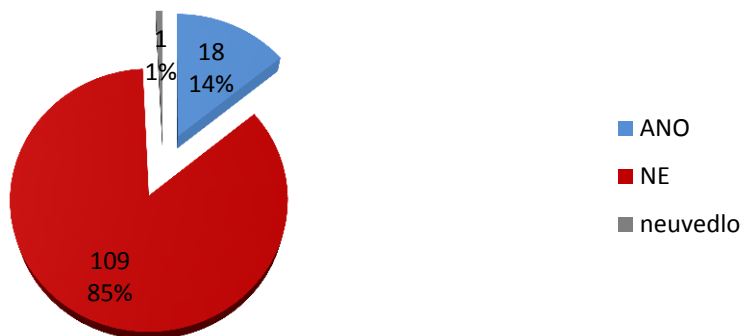
Graf 13 - Otázka č. 12 Jaké funkce čtenářského účtu využíváte?

Otázka č. 13 Používáte při své práci nápovědu a často kladené dotazy (FAQ)?

Otázku zodpovědělo 127 respondentů (tj. 99%), kteří se ve 109 (tj. 85%) případech vyslovili, že funkci nevyužívají. Pro používání funkce se vyslovilo 18 respondentů (tj. 14%).

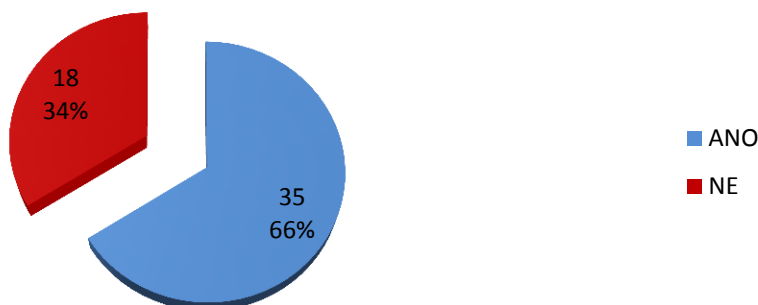
Graf 14 - Otázka č. 13 Používáte při své práci nápovědu a často kladené dotazy (FAQ)?

Otázka č. 14 - Využíváte služby knihovny?

Uvedená otázka patří do logického celku dotazníku, který byl určen především respondentům, kteří nepoužívají veřejný katalog své knihovny. Na otázku odpověděli celkem 53 respondenti a bylo zjištěno, že 34% respondentů knihovnu své univerzity nevyužívá.

Graf 15 - Otázka č. 14 Využíváte služeb knihovny?

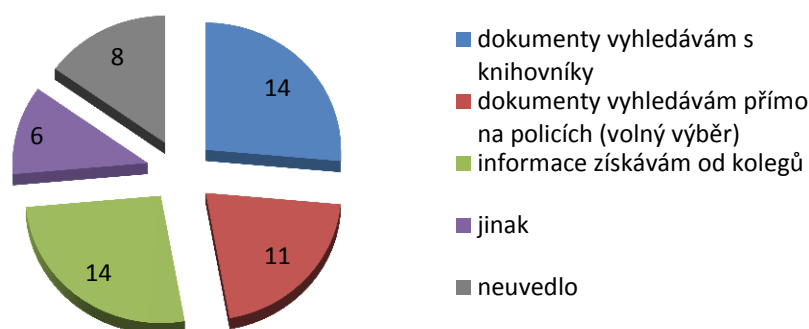
Otázka č. 15 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?

Tuto otázku **zodpovědělo** celkem **45 respondentů** z celkového počtu 53. Všechny 3 uvedené možnosti byly zvoleny v přibližně stejném poměru, kdy nejčastější **odpovědi dosáhly shodně 14 hlasů**. Pro možnost **vyhledávání** dokumentů přímo **ve volném výběru** se vyslovilo **11 uživatelů**. Celkem 6 dotazovaných využilo možnosti otevřené odpovědi, kdy se sešlo 6 různých odpovědí:

- internetové články cizojazyčné
- katalog ÚK ČVUT
- v elektronickém katalogu
- jak kdy, většinou již vím předem, co chci
- elektronicky
- vyhledávám po internetu

Vzhledem k uvedenému 2 respondenti nepochopili zadání dotazu, ostatní uvedení knihovnu **vyhledávají** potřebné informační zdroje mimo knihovnu nejčastěji **v prostředí internetu** nebo **odborných zdrojích**.

Graf 16 - Otázka č. 15 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?

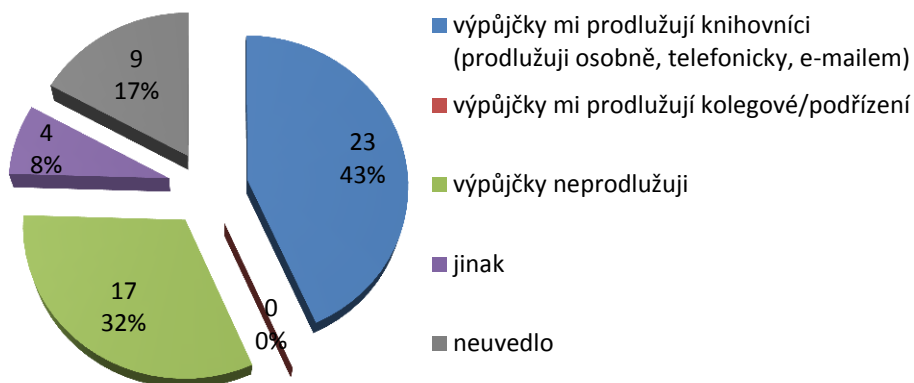
Otázka č. 16 Jakým způsobem prodlužujete své výpůjčky?

Odpověď uvedli **44 respondenti**, **9 respondentů odpověď neuveďlo**. Z nabízených možností se **23 uživatelé** vyjádřili, že jim výpůjčky **prodlužují knihovníci**. Druhou nejčetnější odpovědí bylo, že **výpůjčky neprodlužují** s celkovým výsledkem **17 výskytů**. Poslední uváděnou variantou byla otevřená odpověď Jinak, pro kterou se vyslovili celkem **4 respondenti** a uváděli následující odpovědi:

- elektronicky - 3 odpovědi
- přes internet – 1 odpověď

Lze se jen domnívat, jestli respondenti dostatečně pochopili otázky v předešlé části dotazníku.

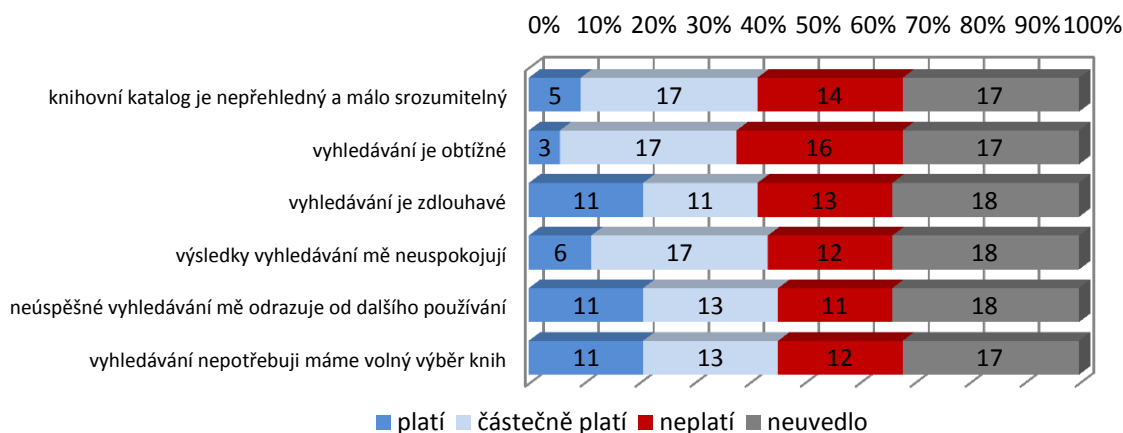
Graf 17 - Otázka č. 16 Jakým způsobem prodlužujete své výpůjčky?

Otázka č. 17 Z jakých důvodů veřejný katalog nevyužíváte?

Poslední otázku tohoto bloku zodpovědělo průměrně **87 %** dotazovaných, kdy za hlavní příčiny, proč nevyužívají OPAC své knihovny, uvádějí **ztrátu motivace z důvodu neúspěšných rešerší, možnost vyhledání knih ve volném výběru a neuspokojivé výsledky rešerší**. Odpovědi respondentů (viz Graf 18).

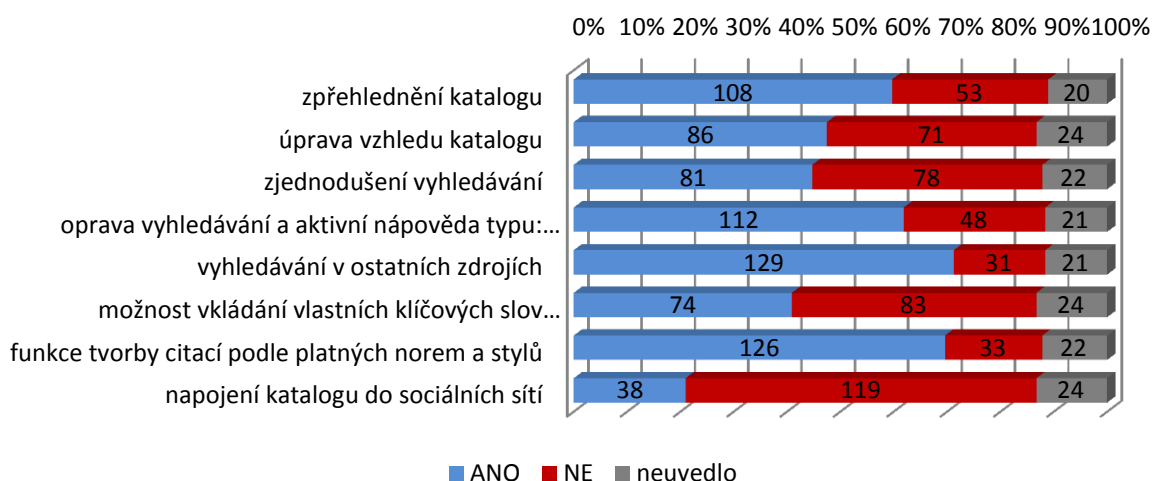
Graf 18 - Otázka č. 17 Z jakých důvodů veřejný katalog nevyužíváte?

Otázka č. 18 Jaká vylepšení byste u knihovního katalogu své knihovny ocenil/a?

Na všechny kategorie otázky průměrně **odpovědělo 78%** dotazovaných. Kdy jako hlavní změny by uživatelé přivítali **možnost vyhledávání v ostatních zdrojích (zahraničních knihovnách, odborných databázích)**, pro tuto možnost se vyslovilo celkem **129 uživatelů (tj. 71%)**. Následuje funkce **vkládání citací** generovaných přímo z katalogu **126 uživatelů (tj. 70%)**, **Opravy vyhledávání 112 uživatelů (62%)**. Hodnoty pro další tvrzení (viz Graf 19) nebo v příloze práce.

Graf 19 - Otázka č. 18 Jaká vylepšení byste u knihovního katalogu své knihovny využil/a?

4.5 Dotazník uživatelé služebních modulů (GUI klientů)

4.5.1 Struktura dotazníku

Dotazník Uživatelé IKS Aleph – využití služebních modulů byl koncipován jako webový dotazník. V rámci logické struktury byl rozdělen do 2 samostatných částí podle odpovědi na první větvící otázku, kdy byli zaměstnanci knihoven rozděleni do skupiny uživatelů IKS Aleph, resp. skupiny, která k výkonu své práce IKS Aleph nepotřebuje. Dotazník byl strukturován viz Tabulka 19.

Tabulka 19 - Struktura dotazníku Uživatelé služebních modulů Aleph

Struktura dotazníku	
otázka č. 1: Využíváte při své práci knihovní systém Aleph	
ANO	NE
Část č. 1 Modul Akvizice - 2 otázky (č. 2-3)	
Část č. 2 modul Katalogizace - 2 otázky (č. 4-5)	
Část č. 3 modul Výpůjčka - 2 otázky (č. 6-7)	
Část č. 4 obecné hodnocení IKS Aleph – 3 otázky (č. 8-10)	
Část č. 5 Identifikační údaje – 3 otázky (č. I. - III.)	
Celkový počet otázek 13 (9 povinných)	Celkový počet otázek 4 (3 povinné)

Jak je patrné z předešlé tabulky, dotazník sestával z 6 částí (*listů*). V částech č. 1-3 byli uživatelé vždy dotázáni na 2 otázky – zda-li používají modul, kterého se týká příslušná část. Zde byla vždy využita uzavřená nominální otázka s 2 možnostmi výběru (*ANO/NE*).

V případě kladné odpovědi byli dotazovaní požádáni o následné vyplnění hodnocení k příslušnému modulu. Hodnocení mělo v částech 1-3 podobu 5 stupňové ordinální škály, kdy byli respondenti požádáni, aby každý modul, který využívají, oznámkovali známkou jako ve škole.

Část č. 4 Obecné hodnocení IKS Aleph obsahovala 3 otázky. Otázka č. 8 **„Jak hodnotíte grafické rozhraní klientů Aleph?“** byla typem uzavřené otázky, kdy respondenti hodnotili konkrétní vlastnosti IKS Aleph. Hodnocenými atributy byly:

- uspořádání dílčích funkcí (*přehlednost*)
- ovládání programu
- nápověda k programu

Jednotlivé atributy byly známkovány pomocí ordinální škály obdobné jako u předešlých částí, tj. hodnocením 1-5 (*1 nejlepší – 5 nejhorší*).

Otázka č. 9 **„Uved'te svou spokojenost s knihovním systémem Aleph“**. V rámci této otázky uživatelé vyjadřovali míru souhlasu s uvedenými dvěma výroky:

- Knihovní systém je spolehlivý
- Práce s knihovním systémem mi ulehčuje práci

K dílčím výrokům dotazovaní přijímali stanovisko na základě 4 stupňové ordinální škály, kdy vybírali z možností - Ano souhlasím, částečně souhlasím, nesouhlasím a Nevím.

Otázka č. 10 **„Uvedl/a byste celkové hodnocení IKS Aleph?“** byla závěrečnou meritorní otázkou dotazníku, kdy byly i pro verifikaci předešlých hodnocení uživatelé vyzváni, aby uvedli výslednou známku IKS Aleph. Hodnotící škála měla podobu ordinální pěti stupňové číselné řady s hodnotami 1 – nejlepší hodnocení až 5 - nejhorší hodnocení.

4.5.1.1 Identifikační údaje

Závěrečná část dotazníku byla v obou variantách věnována identifikačním otázkám, kdy byli pro větší souvislost při zpracování výsledků dotazovaní požádáni o uvedení názvu knihovny, ve které jsou zaměstnáni (*Otázka č. I.*). Toto byl povinný dotaz, kde měli respondenti na výběr z pěti variant – CIKS VŠE, SIC ČZU, knihovna na Univerzitě Karlově, ÚK ČVUT, ÚK VŠCHT. Pro verifikaci údajů byla zařazená otázka č. II. **„Jste-li pracovníkem knihoven na Univerzitě Karlově, uveďte prosím název knihovny“**. Závěrečnou otázkou dotazníku byla otázka č. III **„Uved'te prosím činnosti, které zastáváte“** V rámci této povinné položené

otázky respondenti vybírali z osmi možností, kdy mohl každý respondent uvést libovolné množství odpovědí.

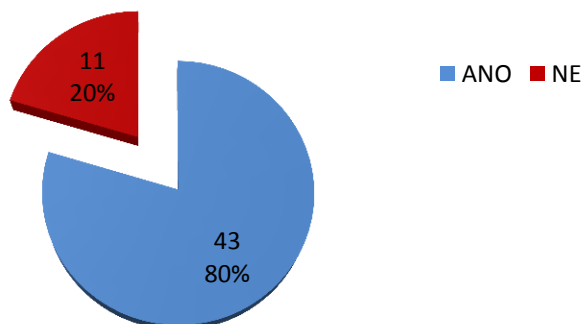
4.5.2 Výsledky dotazníku

V rámci výzkumu věnovaného uživatelům služebních modulů byly získány celkem 54 vyplněné elektronické dotazníky. Vzhledem k výběrovému souboru čítajícímu 137 zaměstnanců bylo dosaženo 39% návratnosti dotazníku.

Otázka č. 1 Používáte při své práci knihovní systém Aleph?

Na úvodní otázku dotazníku pro zaměstnance knihoven **odpovědělo celkem 100%** dotazovaných, kdy se **pro používání IKS Aleph** vyjádřili **43 (80%)** dotazovaní. S IKS Aleph **nepracuje** dle výsledků **11** dotazovaných (tj. 20%).

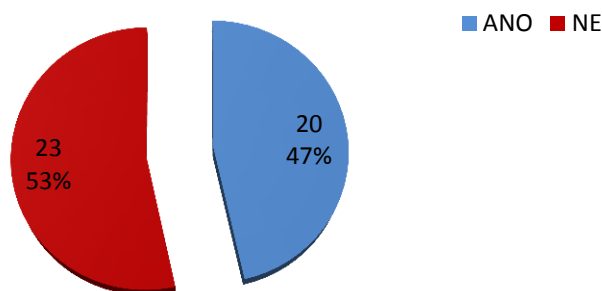
Graf 20 - Otázka č. 1 Používáte při své práci knihovní systém Aleph?

Otázka č. 2 Používáte modul Akvizice/Seriály?

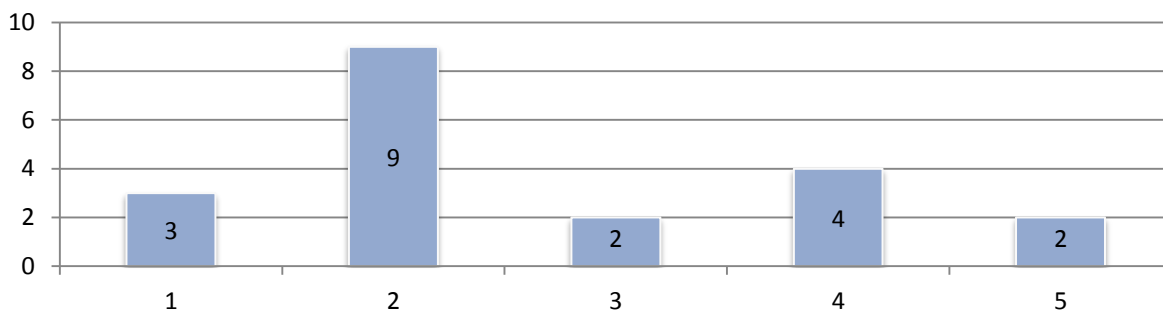
Na otázku **odpovědělo 43 (tj. 100%)** dotazovaných, kteří se u předešlé otázky vyjádřili pro používání IKS Aleph. Nadpoloviční většina **23 (tj. 53%)** dotazovaní odpověděli, že modul Akvizice **nepoužívá**. Pro **používání modulu** se vyjádřilo **20 (tj. 47%)** respondentů.

Graf 21 - Otázka č. 2 Používáte modul Akvizice/Seriály?

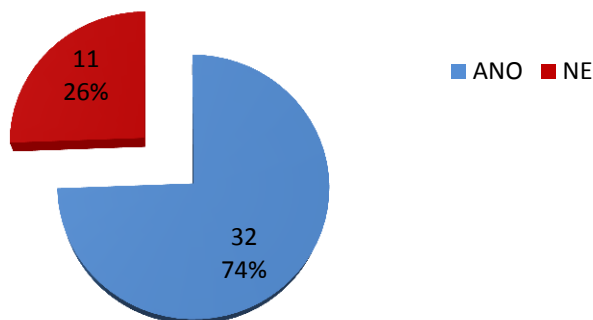

Otázka č. 3 Jaké je vaše celkové hodnocení modulu Akvizice?

Na tuto otázku **odpovědělo celkem 20 respondentů** (tj. 100% uživatelů modulu Akvizice). Dílčí výsledky hodnocení jsou zobrazeny na následujícím grafu, kdy je ke každé hodnotě hodnotící škály (1 nejlepší – 5 nejhorší) uvedena příslušná číselná hodnota spolu s grafickým zobrazením. Modul Akvizice dosáhl **průměrného hodnocení 2,65**.

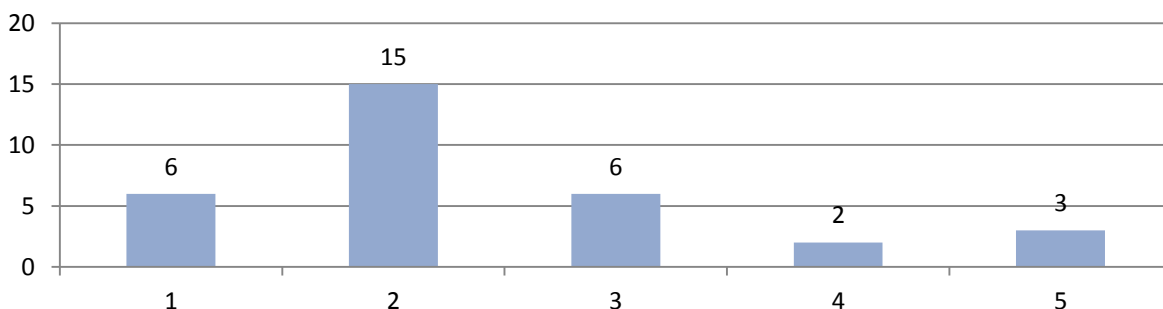
Graf 22 - Otázka č. 3 Jaké je Vaše hodnocení modulu Akvizice?**Otázka č. 4 Používáte modul katalogizace?**

Pro používání modulu katalogizace se vyjádřilo celkem **32 uživatelů IKS Aleph** (tj. 74%). Dle výsledku šetření s knihovním katalogem **nepracuje 11 uživatelů** (tj. 26%).

Graf 23 - Otázka č. 4 Používáte modul Katalogizace?**Otázka č. 5 Jaké je Vaše celkové hodnocení modulu Katalogizace?**

Na 5. otázku dotazníku **zodpovědělo celkem 32 uživatelů**. Modul Katalogizace dosáhl **průměrného hodnocení 2,41**. Podrobné výsledky hodnocení viz Graf 24.

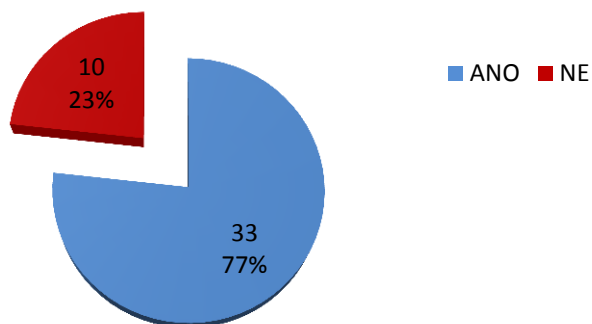
Graf 24 - Otázka č. 5 Jaké je Vaše celkové hodnocení modulu Katalogizace?

Otázka č. 6 - Používáte výpůjční modul?

Na otázku č. 6 **odpověděli celkem 43** dotazovaní, kdy se pro **používání výpůjčního modulu** vyjádřili **33** (tj. 77 %) respondenti. Pro opačnou variantu se vyjádřilo celkem **10** (tj. 23%) respondentů.

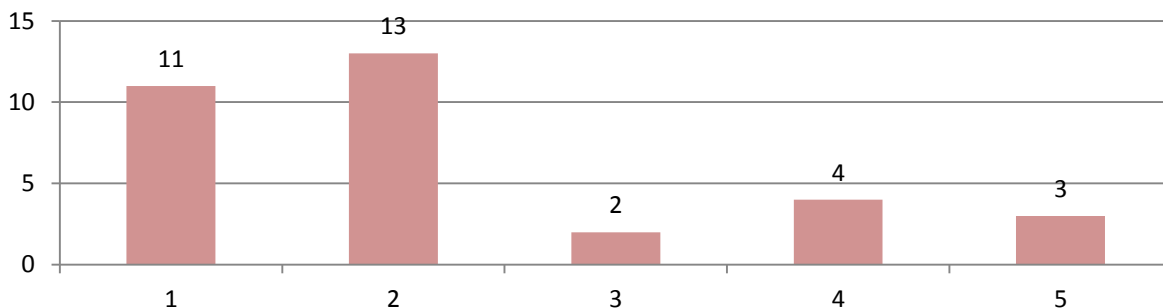
Graf 25 - Otázka č. 6 - Používáte výpůjční modul?

Otázka č. 7 – Jaké je Vaše celkové hodnocení výpůjčního modulu?

Hodnocení výpůjčního modulu provedli **celkem 33 respondenti** (100% uživatelů modulu). **Výpůjční modul** dosáhl průměrného **hodnocení 2,24**.

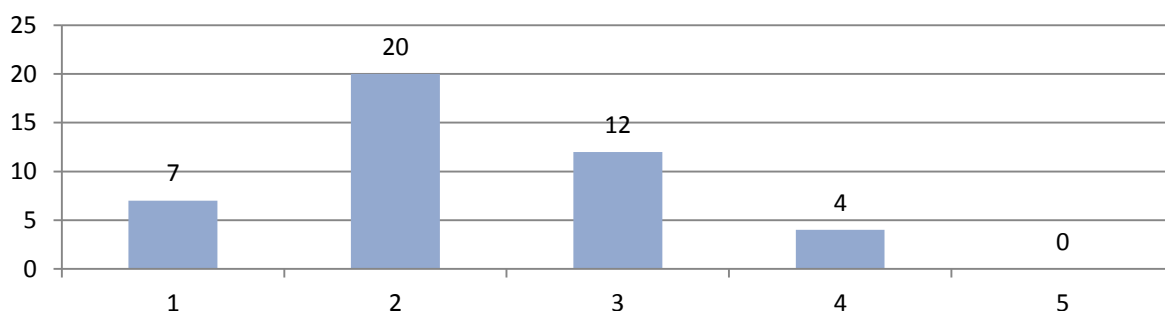
Graf 26 - Otázka č. 7 Jaké je Vaše celkové hodnocení výpůjčního modulu?

Otázka č. 8 Jak hodnotíte grafické rozhraní klienta Aleph?

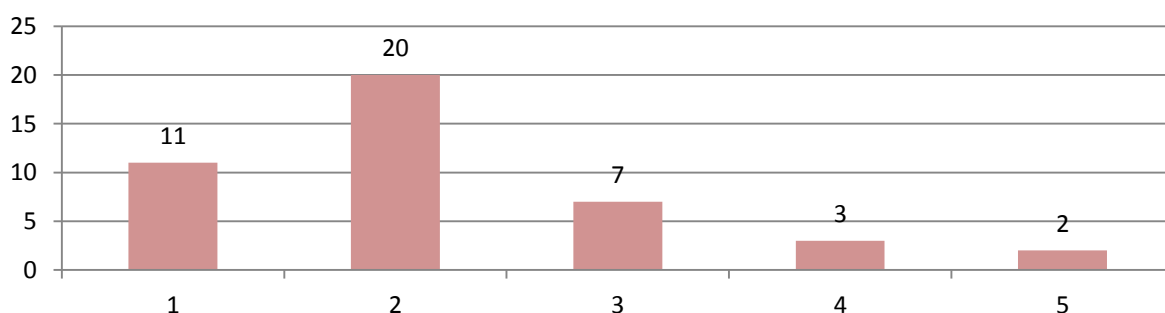
Na otázku č. 8, resp. všechny dílčí podotázky **odpověděli 43 respondenti**. V případě **podotázky 8a** bylo dosaženo **průměrné známky 2,30**. Podrobné hodnocení viz Graf 27.

Graf 27 - Otázka č. 8a – Uspořádání dílčích funkcí (přehlednost)

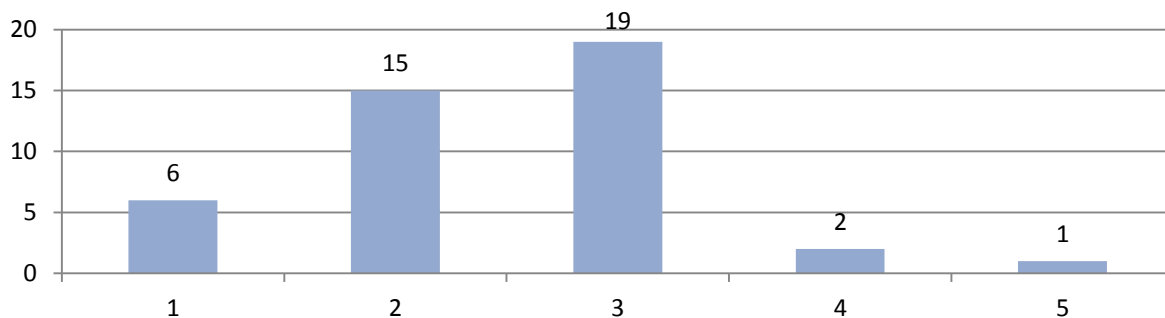
V rámci **podotázky 8b** byly hodnoceny ovládací prvky, dosaženo bylo **průměrného hodnocení 2,19**. Oproti předešlému hodnocení je překvapující výskyt nejhoršího hodnocení.

Graf 28 - Otázka 8b – Ovládání programu

Nejhoršího průměrného hodnocení, které se blíží k pomyslnému středu stupnice, dosáhla kategorie **8 c Náповědy k programům**, které dosáhly **průměrného hodnocení 2,47**.

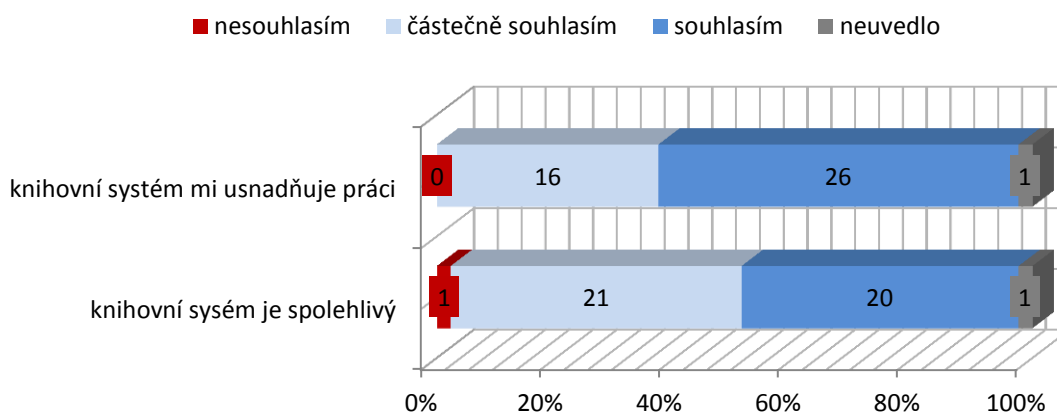
Graf 29 - Otázka 8c – Náповěda k programu

Otázka č. 9 Uved'te svou spokojenost s knihovním systémem

V případě otázky č. 9 měli uživatelé IKS Aleph vyjádřit míru souhlasu s předkládaným tvrzením. Pro odpověď měli vymezenou čtyřčlennou ordinální škálu (*souhlasím, částečně souhlasím, nesouhlasím, nevím*). Na otázku **odpověděli celkem 42** uživatelé, **1 uživatel nevedl** žádnou odpověď. V případě obou otázek se respondenti vyjádřili spíše souhlasně.

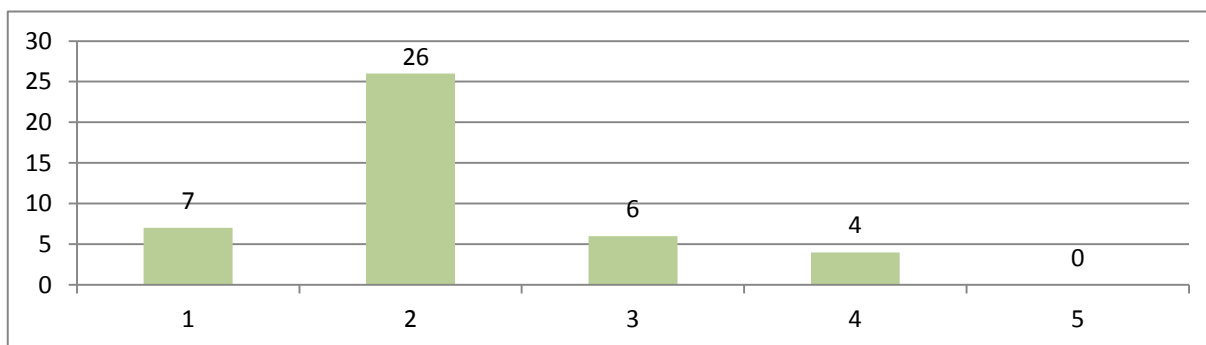
Graf 30 - Otázka č. 9 Uveďte spokojenost s IKS Aleph

Otázka č. 10 Uvedl/a byste celkové hodnocení IKS Aleph?

Na závěrečnou otázku dotazníku **odpověděli 43 respondenti**, kteří v nadpoloviční většině hodnotili IKS Aleph známkou 2. Pro hodnocení nejlepší známkou se rozhodlo 7 dotazovaných uživatelů, v nižší polovině škály (3-4) se rozhodlo celkem 10 respondentů, hodnocení nejhorší známkou nebylo použito. **IKS Aleph** byl jako celek hodnocen **průměrnou známkou 2,16**.

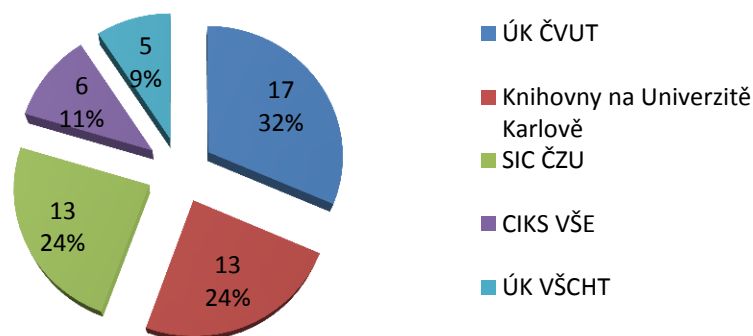
Graf 31 - Otázka č. 10 Uvedl/a byste celkové hodnocení IKS Aleph?

4.5.2.1 Identifikační údaje

V rámci vybraného zkoumaného vzorku se průzkumu **zúčastnili 54 zaměstnanci** pražských VŠ knihoven, které používají IKS Aleph. Podle odpovědí na otázku č. I. **Uveďte prosím název Vaší knihovny**, největší počet odpovědí **79%** bylo získáno z **ÚK ČVUT v Praze** ze **SIC ČZU** a dílčích **knihoven na UK** odpovědělo shodně **24%**. Zbylé 2 zúčastněné knihovny **CIKS VŠE** a **ÚK VŠCHT** se na výzkumu podíleli 11%, resp. 9% respondenti.

Graf 32 - Otázka č. I. Uveďte název Vaší knihovny

V rámci otázky č. II. byla zjišťována struktura zaměstnanců zaměstnaných v knihovnách na Univerzitě Karlově. Průzkumu se zúčastnili zaměstnanci Knihovny společenských věd TGM v Jinonicích a zaměstnankyně knihovny Katolické teologické fakulty.

4.6 Systémoví knihovníci

Na úrovni systémových knihovníků probíhal průzkum ve více rovinách. Systémoví knihovníci byli prostřednictvím e-mailové korespondence požádáni o verifikaci údajů o stavu používání IKS Aleph na jejich instituci. Tento dotazník byl distribuován všem systémovým knihovníkům VŠ knihoven s IKS Aleph (viz. Kapitola 3).

Z dotazníku byly pro potřeby výzkumné části použity pouze otázky v hodnotící části, zbylé otázky byly použity pouze pro již zmíněnou kapitolu č. 3

Pro metodikou vymezený vzorek pěti univerzitních systémových správců byla pak použita druhá část výzkumu – strukturovaný rozhovor.

4.6.1 Struktura dotazníku

V případě systémových knihovníků bylo využito kombinované techniky sběru dat na dvou úrovních pomocí dotazníku a strukturovaného rozhovoru. Dotazník byl vytvořen pro verifikaci údajů získaných v rámci rešeršní části práce, resp. jako další zdroj informací.

Tento základní dotazník obsahoval celkem 17 otázek v 1 hlavním listě bez detailnějšího členění

Otázky č. I. – IV měly povahu analytických otázek, kdy byly zjišťovány zejména třídící data. Otázky v přímém pořadí byly.

- Univerzitní knihovna (*Uved'te prosím název instituce*) – povinná otázka, otevřená
- Je Vaše knihovna členem SU Aleph – povinná otázka, uzavřená (*ANO/NE*)
- Je Vaše knihovna členem IGELU? – povinná otázka, uzavřená (*ANO/NE*)
- Jakou pracovní pozici v rámci Vaší knihovny zastáváte? - polouzavřená otázka

4.6.2 Verifikační část

Tato část obsahovala celkem 14 otázek. Použity byly většinou typy otevřených dotazů, resp. typ polouzavřených. Uzavřené dotazy byly použity 3. U většiny dotazů měly použité škály nominální nebo ordinární charakter. V této části byly použity otázky:

- Jaká verze IKS Aleph byly použita při první instalaci – polouzavřená ot., ordinální škála
- Kdy proběhla implementace IKS Aleph – otevřená otázka
- Jakou verzi IKS Aleph využíváte v současnosti? – polouzavřená ot., ordinální škála
- Kdy proběhla poslední aktualizace? – otevřená otázka
- Které moduly byly implementovány ve Vaší knihovně? – selektivní uzavřená škála
- Uved'te prosím parametry serveru – otevřená otázka nominální
- Uved'te prosím operační systém serveru
- Uved'te prosím současnou verzi DBS Oracle, kterou používáte
- Podporuje váš server Two-task režim? – uzavřená škála ANO/NE
- Na jaké úrovni využíváte protokol Z 39.50? – uzavřená, tří stupňová škála
- Který subjekt Vám zajišťuje servis a podporu? – polouzavřená
- Využíváte některé z přidaných služeb distributora IKS Aleph – selektivní škála

4.6.3 Hodnocení IKS Aleph

Tato část byla zahrnuta do hlavního výzkumu, z toho důvodu ji v rámci popisu dotazníku věnujeme větší pozornost. V rámci této části byly položeny dvě otázky č. 13 a č. 14 byli systémoví knihovníci, resp. systémoví správci požádáni o zhodnocení vlastností IKS Aleph. Otázka č. 13 byla položena „**Jak jste spokojeni s IKS Aleph?**“ a byla ve formě matice otázek, kdy ke každému jednomu parametru bylo přiřazováno hodnocení na stupnici 1-5 (*1 nejlepší, 5 nejhorší*). Uživatelé byli požádáni, aby ohodnotili následující vlastnosti:

- Stabilita systému
- Možnosti parametrizace
- Přehlednost při správě /uživatelská přívětivost
- Schopnost integrace s externími informačními systémy
- Hodnocení podpory a servisu v období instalace/ poslední aktualizace

- Pořizovací cena systému
- Cena podpory od dodavatele
- Naplňuje IKS Aleph vaše celková očekávání na zajištění knihovnických služeb

Otázka č. 14 „**Celková spokojenost s IKS Aleph**“. Touto otázkou byli uživatelé požádáni o oznámkování systému známkou na stupnici 1-5.

4.6.4 Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor navazoval na v předchozím odstavci popsaný dotazník a jednalo se o jakousi rozšiřující platformu. Systémoví knihovníci byli dotázáni na 3 hlavní okruhy:

- Hodnocení IKS Aleph
- Hodnocení IKS Aleph - SWOT Analýza

Hodnocení IKS Aleph

V rámci druhého tematického bloku se vyskytovaly 3 meritorní otevřené otázky (č. 1 – 3), kdy byli uživatelé vyzváni, aby uvedli svůj názor na využití IKS Aleph v jejich knihovně. Otázky byly položeny v následující podobě:

- „Uveďte prosím 5 hlavních výhod používání“
- „Uveďte prosím 5 hlavních nevýhod používání“
- „Uveďte prosím 5 hlavních ponaučení z implementace a provozu“

Hodnocení IKS Aleph – SWOT analýza

Poslední část dotazníku byla koncipována obdobně jako předešlá část hodnotící, kdy byly uživatelé ve čtyřech oddělených otázkách (č. 4 – 7) otevřeného typu požádáni od uvedení vlastností systému podle pravidel marketingové metody SWOT analýzy. Otázky zněly:

- „Uveďte prosím Silné stránky IKS Aleph (*S*)“
- „Uveďte prosím Slabé stránky IKS Aleph (*W*)“
- „Uveďte prosím příležitosti, které vám může IKS Aleph přinést (*O*)“
- „Uveďte prosím hrozby, které jsou potenciálně spojeny s používáním IKS Aleph (*T*)“

4.6.5 Výsledky dotazníku

Na úvodem jmenovaný verifikační dotazník odpovědělo 11 z celkového počtu 12 institucí (*tj. 93 % návratnost dotazníku*), resp. jejich systémových knihovníků/správčů. Údaje spojené s implementací systému nepotvrdila pouze Knihovna JAMU.

4.6.5.1 Hodnocení IKS Aleph – verifikační dotazník

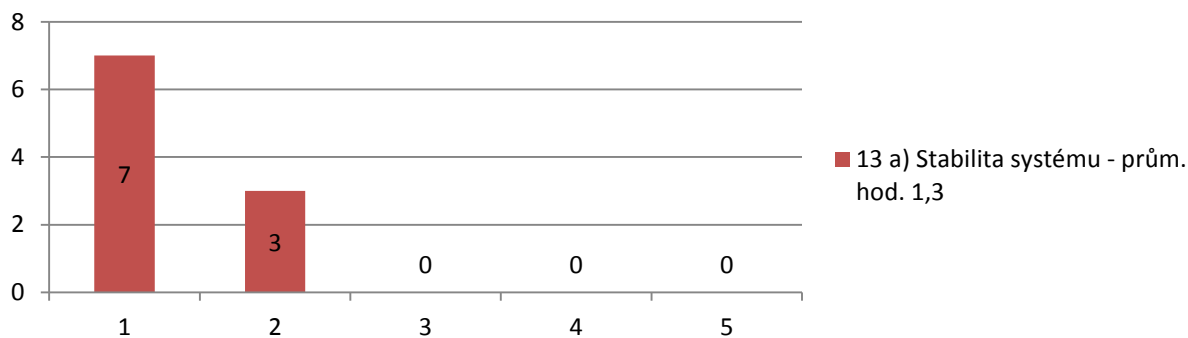
V rámci verifikace údajů o implementaci Aleph se hodnotící části výzkumu zúčastnilo celkem 10 knihoven (tj. 83 % dotazovaných), kdy na všechny hodnotící otázky odpovědělo 9 zástupců VŠ knihoven. Jedna knihovna se možnosti hodnocení pro část otázek vzdala (otázky 13 g-h, otázka 14).

Výsledné hodnocení otázek č. 13 a 14 jsou zpracované graficky.

Otázka č. 13 Jak jste spokojeni s IKS Aleph?

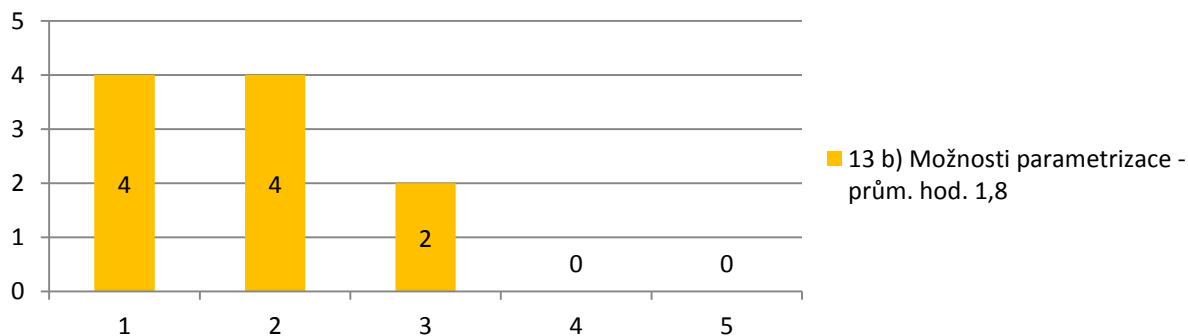
V rámci podotázek 13 a – f odpovědělo 100 % dotazovaných s průměrnou hodnotou hodnocení uvedenou v legendě grafu. Stabilita systému je hodnocena průměrným výsledkem 1,3 viz Graf 33.

Graf 33 - Otázka č. 13 a Stabilita systému

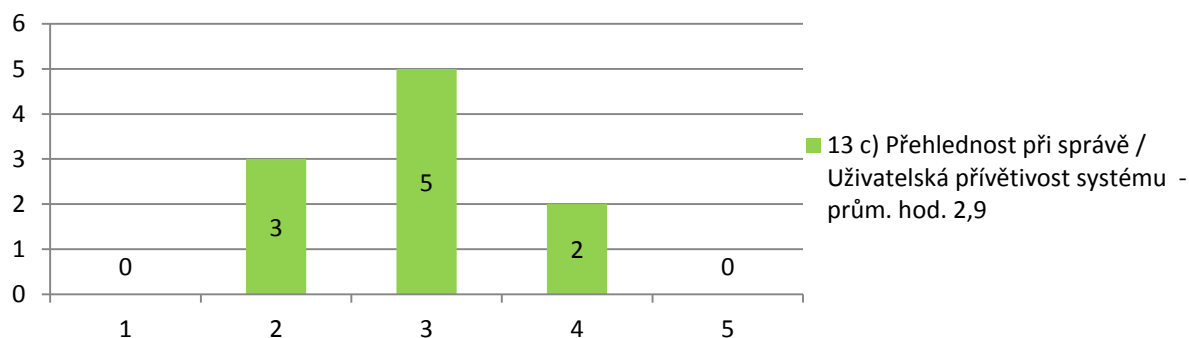
Možnosti parametrizace dosáhly průměrného hodnocení 1,8, kdy se odpovědi rozprostřely mezi stupně hodnocení 1-3.

Graf 34 - Otázka č. 13 b Možnost parametrizace

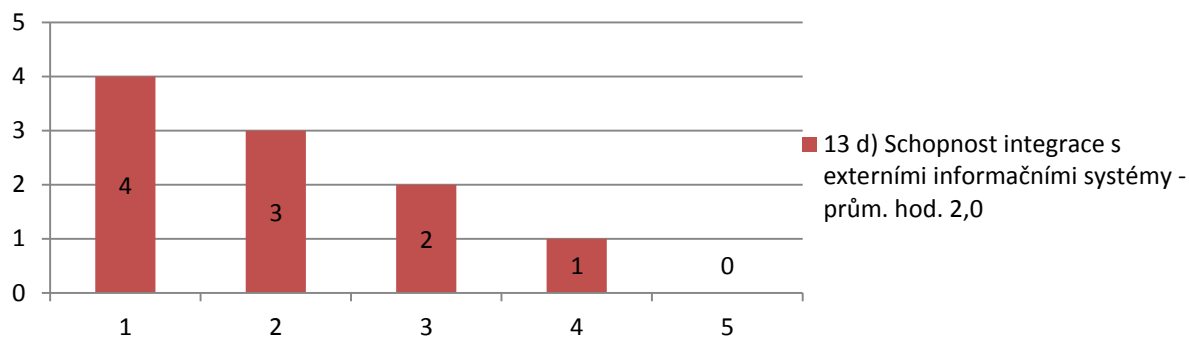
Přehlednost při správě / Uživatelská přívětivost systému dosáhla průměrné známky 2,9 (rozložení hodnocení viz Graf 35)

Graf 35- Otázka č. 13 c Přehlednost při správě / Uživatelská přívětivost systému

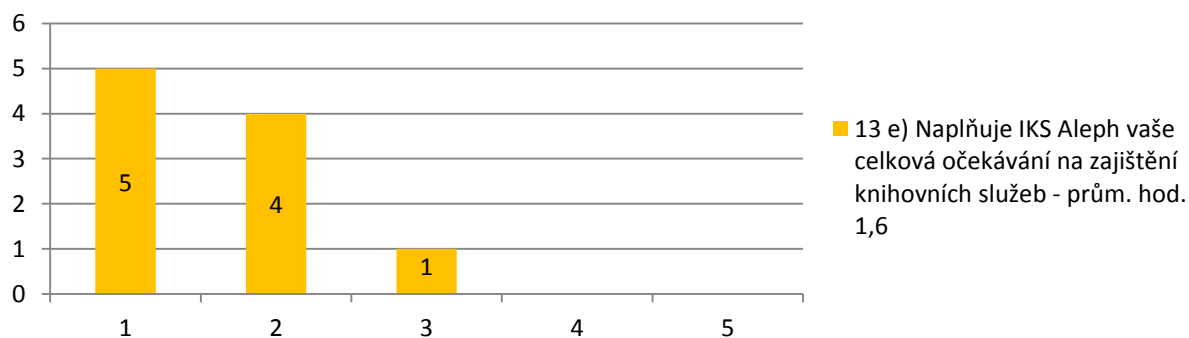
Kritérium **d) Schopnost integrace s externími informačními systémy** dosáhlo průměrné známky 2. Hodnocení uživatelů bylo rozptýleno mezi známky 1-4.

Graf 36 - Otázka č. 13 d Schopnost integrace s externími informačními systémy

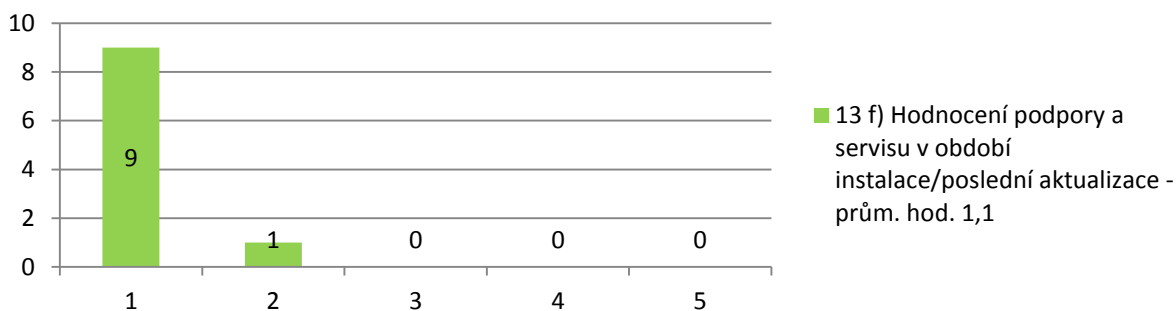

Kritérium **13 e) Naplňuje IKS Aleph vaše celková očekávání na zajištění knihovnických služeb** dosáhlo průměrného hodnocení 1,6.

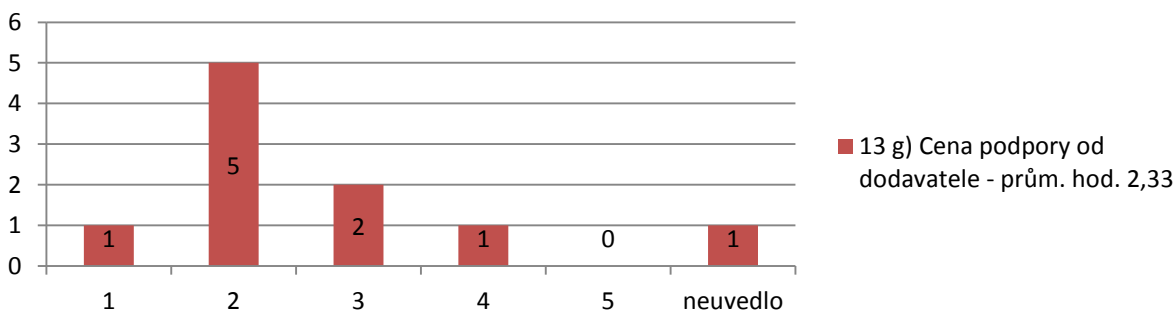
Graf 37 - Otázka č. 13 e Naplňuje IKS Aleph vaše očekávání?

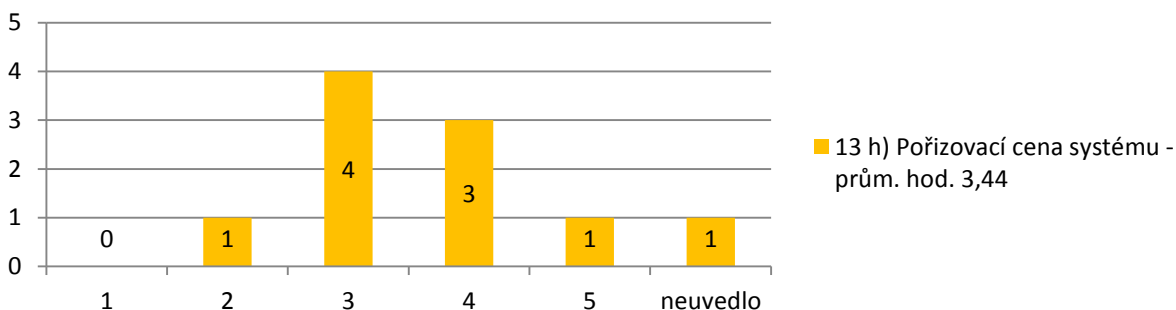
Kritérium č. **13 f) Hodnocení podpory a servisu v období instalace / poslední aktualizace** bylo uživateli hodnoceno velmi vysoko (v rozmezí známek 1 a 2) s dosaženou průměrnou hodnotou 1,1.

Graf 38 - Otázka č. 13 f Hodnocení podpory a servisu v období instalace...

Otázku č. 13 uzavírá dvojice kritérií spojených s cenou IKS Aleph a cenovou politikou při zajišťování podpory systému. Na uvedená hodnotící kritéria odpovědělo celkem 9 z 10 dotazovaných institucí. V obou případech je patrný velký rozptyl hodnocení až ve 4 stupních hodnotící škály. V poměru lépe je hodnoceno kritérium **13 g) Cena podpory od dodavatele**, která dosáhla průměrné hodnoty 2,33.

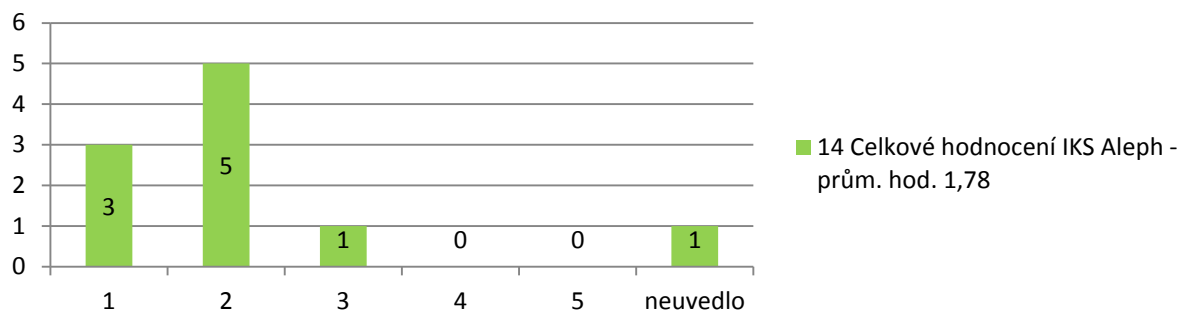
Graf 39 - Otázka č. 13g Cena podpory od dodavatele

O stupeň horší bylo hodnocení v případě kritéria **13 h) Pořizovací cena systému**, která dosáhla průměrné hodnoty 3,44. Podrobné výsledky viz Graf 40.

Graf 40 - Otázka č. 13 h Pořizovací cena systému

Závěrečnou otázkou hodnotící části byla otázka **č. 14 Celkové hodnocení IKS Aleph**, na kterou odpovědělo 9 z 10 dotazovaných. Respondenti hodnotili IKS Aleph v rozmezí známek 1-3, kdy systém dosáhl průměrného hodnocení 1,78.

Graf 41 - Otázka č. 14 Celkové hodnocení IKS Aleph

4.6.5.2 Strukturovaný rozhovor

Se strukturovaným rozhovorem souhlasily zástupci tří knihoven, zástupci VŠE a ČZU zaslali odpovědi na otázky elektronicky prostřednictvím e-mailu a webového formuláře.

Výsledky dotazů budou v rámci vyhodnocení zpracovány podle dílčích otázek.

Otázka č. 1 „Uveďte prosím 5 hlavních výhod používání“ V rámci hlavních výhod IKS Aleph respondenti uváděli zejména jednoduchost, přehlednost a stabilitu, rozsáhlé možnosti parametrizace a podporu velkého množství standardů a neustálý vývoj systému ze strany Ex Libris. Oceňovanou výhodou byla také tuzemská podpora systému a konzistentní grafické řešení všech verzí, kdy přechod mezi jednotlivými verzemi není pro uživatele příliš obtížný. Zcela konkrétní výhoda byla spatřována v „nativním webovém klientu, možnosti přímé spolupráce s NK ČR při správě autorit a při údržbě Souborného katalogu a možnosti vytváření logických bází“

Z hlediska otázky č. 2 „Uveďte prosím 5 hlavních nevýhod používání“ uživatelé jako nevýhodu uváděli zejména finanční náročnost (*pořizovací cena, nákup aktualizací i provozní náročnost, kdy systém vyžaduje dobré personální zajištění na straně provozovatele*). Za náročnou uváděli respondenti údržbu systému. V rámci nevýhod uváděli také nepružnost dodavatele (*Ex Libris*) v případě chyb v systému a jako krok špatným směrem hodnotí také změny provedené v dokumentaci k IKS Aleph (*na úrovni systémových správců je manuál dostupný pouze v anglickém jazyce v rámci webu Ex Libris*).

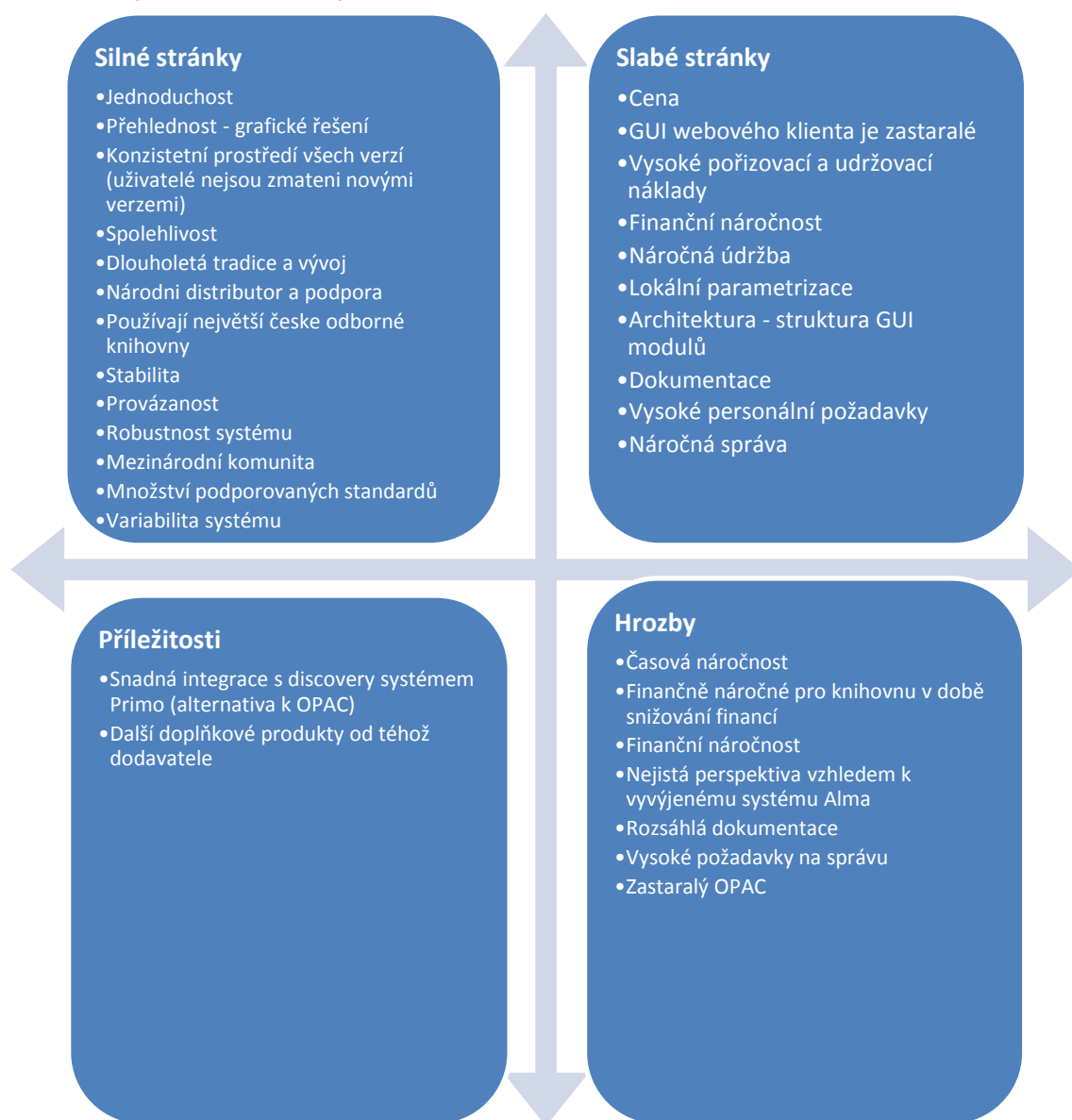
K otázce č. 3 „Uveďte prosím 5 hlavních ponaučení z implementace a provozu“ systémoví správci doporučovali obzvláštní obezřetnost při provádění větších zásahů do

systemu a maximální využívání zkušebních bází dodávaných v české i anglické lokalizaci (*přenastavování, aktualizace*) a být připraven řešit občasné nenadálé situace „očekávat neočekávané“.

SWOT Analýza

Otázky č. 4-7 respondenti uváděli jednotlivě, obvykle se jednalo o doplněné otázky z předešlé části věnované slovnímu hodnocení IKS Aleph. Pro větší přehlednost jsou otázky zpracované graficky do podoby matice.

Graf 42 - Otázky č. 4-7 SWOT analýza

4.7 Závěry výzkumu

4.7.1 Uživatelé veřejných knihovních katalogů

Podle výsledků **nadpoloviční většina respondentů (71%)** ve výsledcích průzkumu uvedla, že **používá elektronický katalog (OPAC)** své knihovny. Hlavními důvody pro používání jsou *(výsledky seřazeny dle četnosti)* **vyhledávání dokumentů (93%), prodlužování výpůjček (74%)** a **zadávání požadavků na výpůjčky (70%)**.

Uživatelé OPACů z takřka **75% provádějí vyhledávání samostatně** a preferují především **jednoduché vyhledávání 91%**. Využívaným způsobem vyhledávání je také **vyhledávání z více polí (75% dotazovaných)**. Zbýlé tři způsoby vyhledávání se těší nižší oblibě uživatelů. Z preferovaných typů vyhledávání není možné odvodit konkrétní souvislosti spojené např. se stupněm studia, protože skupiny uživatelů se navzájem velmi podobají.

Prohlížení rejstříků není podle výsledků šetření příliš **využíváno**, 79% uživatelů jej při své práci nevyužívá.

Z hlediska využívání **pokročilých funkcí vyhledávání** se pro využívání vyslovily **42% uživatelů**, kteří preferují **funkci blízkých slov** a blok funkcí **zpřesňování vyhledávání** oba **41%**. Funkční blok omezování je oproti pokročilým funkcím využíván hojněji, uživatelé nejčastěji využívají omezení podle typu dokumentu 47%, knihovní sbírky 45%, roku vydání 36%. Nejméně využívané je omezení podle jazyka dokumentu 33%.

Přihlášení ke **čtenářskému účtu** a funkce čtenářského účtu **využívá 84% uživatelů** a nejčastěji využívanými funkcemi jsou **prodlužování výpůjček (75%)** a **rezervace (70%)**.

V případě problémů při vyhledávání jen 18% uživatelů využívá nápovědy a rubriky často kladených dotazů.

Respondenti, kteří v rámci dotazníku odpověděli, že elektronické katalogy své knihovny **nepoužívají (27 respondentů, 21%)** v **34%** případy uvedli, že **knihovnu své univerzity nenavštěvují**. Z uživatelů knihovny **31% vyhledává** požadované dokumenty **s knihovníkem, 31% získává informace od kolegů** a **25% uživatelů vyhledává dokumenty přímo na policích knihovny (volný výběr knih)**. **52%** ze skupiny nepoužívající OPAC své knihovny vypůjčené dokumenty **prodlužuje u služby knihovny, 39% knihy neprodlužuje** a **9%** uvedlo, že výpůjčky **prodlužuje jinak**.

Hlavními důvody, pro které OPAC své knihovny nevyužívají, nelze přímo definovat. Získané odpovědi jsou příliš shodné. Po bližší analýze by bylo možné určit za hlavní důvody:

- neúspěšné vyhledávání
- přítomnost volného výběru
- neuspokojivé výsledky vyhledávání
- nepřehlednost a malá srozumitelnost katalogu

V případě změn prováděných v OPAC knihovny by uživatelé nejvíce ocenili **možnost vyhledávání v ostatních zdrojích** přímo z OPAC **71%**, možnost **generování citací** z katalogu **70%** a **aktivní opravy při vyhledávání 62%**.

4.7.2 Uživatelé služebních modulů (*GUI klientů*)

S IKS Aleph **pracuje 80% dotazovaných**, kdy nejčastěji používaným modulem je **Výpůjční modul (61%)**, druhý nejvyužívanější je **modul Katalogizace (59%)** nejméně je uživateli využíván modul **Akvizice a seriály (37%)**. Z výsledků je patrné, že část uživatelů vždy alespoň **24% využívá moduly v kombinaci**. Nejčastěji je využívána kombinace výpůjčního a katalogizačního modulu 46%, katalogizační a akviziční 33%, nejméně používanou je kombinace Akvizičního a výpůjčního modulu s hodnotou 24%. Kombinaci všech tří modulů ke své práci využívá také 24% dotazovaných.

Z hlediska hodnocení modulů je nejpříznivěji hodnocený **Výpůjční modul**, který dosáhl průměrného hodnocení **2,24**, následuje modul **Katalogizace** s hodnocením **2,41**. Nejhůře hodnoceným modulem je modul **Akvizice** s výslednou hodnotou **2,65**.

Uživatelé služebních modulů IKS Aleph byli také požádáni o obecné hodnocení grafických klientů, kdy byly hodnoceny 3 atributy. Nejlepšího hodnocení s průměrem **2,19** dosáhl atribut **ovládání programu**, hůře bylo hodnoceno logické **uspořádání dílčích funkcí** a přehlednost programu s dosaženým výsledkem **2,3**. Nejhůře hodnocena byla **nápověda programu** s výslednou známkou **2,47**.

IKS Aleph je uživateli **hodnocen** vesměs **kladně**, kdy jej většina uživatelů oceňuje z hlediska **úspory práce** a **spolehlivosti**. IKS Aleph dosáhl v rámci celkového **hodnocení** výsledné známky **2,16**, které je vyšší než průměrná hodnota všech dosažených hodnocení v rámci průzkumu v rámci skupiny uživatelů služebních modulů IKS Aleph.

4.7.3 Systémoví knihovníci

Uživatelé z řad systémových knihovníků na základě výsledků výzkumu **nejvíce oceňují stabilitu systému průměrná známka 1,3, možnosti parametrizace IKS Aleph 1,8, a schopnost integrace s externími informačními systémy 2,0**. Výrazně horšího hodnocení pod průměrem hodnotící škály dosáhla **přehlednost při správě** s průměrným výsledkem **2,9**.

V rámci marketingové a cenové politiky producenta byla vysoko hodnocena **podpora systému**, která dosáhla průměrného výsledku **1,1**. Cena podpory, resp. pořizovací cena systému jsou z objektivních důvodů hodnoceny známkami **2,33 pro cenu podpory a 3,44 pro nákupní cenu systému** (*IKS Aleph je v ČR jedním z nejdražších distribuovaných systémů*).

V rámci řízeného rozhovoru byly de facto **potvrzeny výsledky** získané z hodnocení pomocí známkování. Za klady systému byly uvedeny jednoduchost, stabilita a přehlednost. Na straně vnějších vlivů IKS Aleph byly pozitivně hodnoceny podpora a neustálý vývoj systému.

Za hlavní nevýhody IKS Aleph byly uváděny vysoké nároky na provozní zajištění systému, kterému se koncový uživatel nevyhne. S tím souvisí i finanční náročnost na pořízení a provoz systému.

Z hlediska **celkového hodnocení** IKS Aleph vysoce naplňuje požadavky na **zajištění knihovních služeb** celkový výsledek **1,6**. Systémoví knihovníci IKS Aleph hodnotí s **celkovým průměrným výsledkem 1,78**.

Závěr

IKS Aleph je v prostředí českých VŠ knihoven **instalován již od poloviny 90. let**. V rámci **12 institucionálních instalací** obsluhuje přibližně **270 tisíc uživatelů** a spolu s uživateli ostatních knihoven pod IKS Aleph na úrovni národních a krajských knihoven tvoří jednu z nejrozsáhlejších knihovnických sítí.

Výzkum Uplatnění IKS Aleph na VŠ knihovnách v rámci Prahy proběhl v období březen až duben 2012. Výzkum byl **proveden na třech hlavních skupinách uživatelů**, kdy na straně **uživatelů veřejných katalogů** byl **zpracován 181 dotazník**. V rámci dotazníku **Uživatelé služebních modulů (GUI klientů)** byly zpracovány **54 odpovědi**. Na úrovni **systemových správců** bylo šetření provedeno ve 2 geografických okruzích v rámci celé ČR **11 respondentů**, zevrubnější výzkum byl proveden pouze v rámci pražských VŠ knihoven a výzkumu se zúčastnilo **5 respondentů**.

Na základě výsledků získaných od hlavních třech skupin uživatelů lze předpokládat tyto obecné závěry:

Na úrovni uživatelů OPACů je IKS Aleph lze na základě provedeného šetření tvrdit, že uživatelé IKS Aleph obecně využívají jako **hlavní prostředek pro získávání informací o knihovním fondu, k vyhledávání informací a správě uživatelského konta (prodlužování výpůjček)**. Z hlediska vyhledávání uživatelé knihoven **preferují zejména základní způsoby vyhledávání jednoho SÚ (tzv. jednoduché vyhledávání)**, resp. tzv. **vyhledávání z více polí (více SÚ bez vlastní kombinace pomocí operátorové logiky)**. Uživatelé OPACů Aleph by na základě šetření nejvíce ocenili úpravy ve směru **integrace externích způsobů vyhledávání přímo do katalogu knihovny a zlepšení interakce uživatel x katalog**.

Na úrovni **uživatelů služebních modulů** IKS Aleph vychází, že takřka **80% zaměstnanců** knihovny přijde do kontaktu alespoň s jedním modulem IKS Aleph. **Nejvíce využívaným modulem je Výpůjční modul**, následovaný modulem **Katalogizace**, relativně nejméně je využíván modul **Akvizice a seriály**. Knihovníci při svých činnostech využívají zpravidla **více modulů současně**. IKS Aleph je knihovním personálem **hodnocen kladně** a z pohledu knihovníků je nahlížen jako prostředek, který **zajišťuje hladký provoz knihovny** a svým uživatelům **usnadňuje práci**.

Systemoví správci hodnotili IKS Aleph na 2 úrovních. Na základě známkového hodnocení je celý **system hodnocen známkou 1,78**, na obdobné úrovni je hodnocena míra spokojenosti se

zajištěním knihovního provozu. V rámci dílčích hodnot systémoví správci oceňují a za **hlavní výhody** systému považovat **stabilitu, robustnost, možnost parametrizace a podporu systému** zajišťovanou na úrovni domácího distributora. Nižší spokojenost uživatelů lze spatřovat v oblastech **schopnosti integrace s externími zdroji, ceně podpory** od dodavatele. Nejhůře systémoví správci hodnotili možnost **nastavení systému** a jednoznačně **cenovou politiku** zahraničního distributora.

Podrobná analýza provedená pomocí řízeného rozhovoru v podstatě **potvrdila výsledky numerického hodnocení**, kdy nad rámec výše uvedeného byl kladně hodnocen neustálý **vývoj** ze strany distributora IKS Aleph, široká uživatelská základna a větší míra zkušeností. Za negativum systému lze uvést **vysoké nároky (personální, finanční) na zajištění provozu IKS Aleph**.

Na základě výše uvedeného lze usuzovat, že role IKS Aleph se po takřka dvacetiletém používání v ČR nezměnila. Také v současné době je jeho implementace a používání na jedné straně **nutností a jedinou možnou alternativou**, zejména díky hlavním vlastnostem systému. Na straně druhé se v našem prostředí stal i prestižní značkou určenou především největším knihovním institucím v ČR. V rámci této sítě institucí umožnil jednodušší vznik projektům jako Souborný katalog ČR nebo Soubor národních autorit.

Z mého pohledu však nelze považovat řešení v podobě IKS Aleph za samospasitelné. V budoucím vývoji bude nezbytné přehodnotit současnou politiku knihoven především v oblasti **zajištění systémové správy** a provést takové změny, aby byl potenciál IKS Aleph dostatečně využit. Minimálně na úrovni OPACů jsou změny již nezbytné. Tyto by měly vést k zvýšení uživatelského komfortu a k zlepšení úrovně poskytovaných služeb, které v současné podobě sice plní svou funkci, ale oproti současným trendům zaostávají a snižují tím potenciál a výkonnost celých VŠ knihoven.

Použitá literatura

Asociace knihoven vysokých škol České republiky. 2001. Programové prohlášení Asociace knihoven vysokých škol České republiky. In *Asociace knihoven vysokých škol České republiky: důležité dokumenty asociace* [online]. Praha: AKVŠ, 2001 [cit. 2011-04-26]. Dostupné z WWW:

<<http://www.akvs.cz/pdf/asoc-prohlaseni.pdf>>.

BARTÁKOVÁ, Petra - CHMELÁŘOVÁ, Zdeňka. Aleph - knihovní systém pro AV ČR. Informace (Knihovna Akademie věd ČR), 2010, 19(3), 8-9. ISSN 1210-8502. Dostupné z WWW:

<<http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin>>.

BARTOŠEK M. Aleph: nový knihovní systém pro MU. *Zpravodaj ÚVT MU*. 2002, roč. 8, č. 2, s. 6-10. ISSN 1212-0901. Dostupný také z WWW: <<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/263.html>>.

BREEDING, Marshall. The birth of a new generation on library interfaces. *Computers in Libraries*.

2007, vol. 27, no. 9, s. 34-37. Dostupný z WWW: <[http://www.librarytechnology.org/ltg-](http://www.librarytechnology.org/ltg-displaytext.pl?RC=12880)

[displaytext.pl?RC=12880](http://www.librarytechnology.org/ltg-displaytext.pl?RC=12880)>. ISSN 1041-7915.

CIKS VŠE. *Výroční zpráva Centra informačních a knihovnických služeb Vysoké školy ekonomické za rok 2002* [online]. Praha: VŠE, 2003 [cit. 2012-4-26]. Dostupné z WWW: CIKS VŠE. *Výroční zpráva Centra informačních a knihovnických služeb Vysoké školy ekonomické za rok*

<http://ciks.vse.cz/edice/vyrocní_zprava02/#1>.

CIKS VŠE. *Výroční zpráva Centra informačních a knihovnických služeb Vysoké školy ekonomické za rok 2003* [online]. Praha, VŠE, 2004 [cit. 2012-4-26]. Dostupné z WWW:

<http://ciks.vse.cz/edice/vyrocní_zprava03/#1>.

CIKS VŠE. *Výroční zpráva Centra informačních a knihovnických služeb Vysoké školy ekonomické za rok 2006* [online]. Praha: VŠE, 2007 [cit. 2012-4-26]. Dostupné z WWW:

<http://ciks.vse.cz/edice/vyrocní_zprava06/VZ2006.pdf#page=18>.

CIKS VŠE. *CIKS: poslání CIKS* [online]. Praha: VŠE, c2012 [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW:

<http://ciks.vse.cz/knihovna/poslani_ciks.aspx>.

CUOMO, E. I. 1993. Systém Aleph v právnické knihovně na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. přeložila SMĚKALOVÁ, Nad'a. *Knihovní obzor*. 1993, roč. 1, č. 3, s. 7-10. ISSN 1210-5791.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN: 80-246-0139-7.

- DRÁBKOVÁ Kateřina. Akademické knihovny a změny univerzitního prostředí (1. část). *Inflow: information journal* [online]. 2008, roč. 1, č. 3 [cit. 2012-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/akademicke-knihovny-zmeny-univerzitního-prostredi-1-cast>>. ISSN 1802-9736.
- Ex Libris. *Ex Libris: bridge to knowledge* [online]. Jerusalem, c2011. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.exlibrisgroup.com>>.
- CHMELAŘOVÁ, Zdeňka. Nová verze knihovního systému Aleph. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)* [online], 2008, 17(3), 18-20 [cit. 2012-04-27]. ISSN 1210-8502. Dostupné také z: <<http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin>>
- CHMELAŘOVÁ, Zdeňka. Nová verze knihovního systému Aleph. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*, 2008, 17(3), 18-20. ISSN 1210-8502. Dostupné z WWW: <<http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin>>.
- CHMELAŘOVÁ, Zdeňka. Novinky v systému Aleph. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*, 2009, 18(3), 14-16. Dostupné také z: <<http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin>>. ISSN 1210-8502.
- JAMU. 2007 *Výroční zpráva o hospodaření Janáčkově akademie múzických umění za rok 2006*. Brno : JAMU, 2007. str. 92. ISBN: 80-86928-21-7.
- JAMU. *Výroční zpráva o činnosti a Výroční zpráva o hospodaření Janáčkově akademie múzických umění za rok 2009*. Brno : JAMU, 2010. str. 78 s. ISBN 978-80-86928-7.
- JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V BRNĚ. 2010. *Výroční zpráva o činnosti a Výroční zpráva o hospodaření JAMU za rok 2009*. Brno: JAMU, 2010, 78 s. ISBN 978-80-86928-80-7. Dostupné z WWW: <<http://dokumenty.jamu.cz/>>
- JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V BRNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2006*. Brno: JAMU, 2007, 78 s. Dostupné z WWW: <<http://dokumenty.jamu.cz/>>.
- KIMLIČKA, Štefan. 1997. *Metodika výberu knižničného softveru*. Bratislava: Stimul, 1997. 53 s. ISBN – 80-85697-68-8.
- KIMLIČKA, Štefan. Postavenie a úloha knižnično-informačného systému v informačnom systéme vysokej školy. *Ikaros* [online]. 2005, roč. 9, č. 1 [cit. 2012-04-28]. ISSN 1212-5075. URN-NBN:cz-ik1842. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1842>>.

- Knihovna Bory. 2008. IN: *Univerzitní knihovna ZČU v Plzni*. Plzeň: ZCU, 2008 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://knihovna.zcu.cz/knihovna_bory.php>.
- KRBEC, Pavel. Seminář Automatizace v knihovnách - strategie pro budoucí léta. *Ikaros* [online]. 2010, roč. 14, č. 11 [cit. 04.09.2011]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/6481>>. URN-NBN:cz-ik6481. ISSN 1212-5075.
- KUCHTOVÁ, Marta, CHMELARŮVÁ, Zdeňka. Výroční konference IGeLU 2008. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*, 2008, 17(4), 8-9. ISSN 1210-8502. Dostupné z: <<http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin>>.
- LHOTÁK, Martin. Implementace knihovního informačního systému Aleph 500 v Akademii věd ČR. *Informace: Knihovna Akademi věd ČR*. 2004, č. 2-3, s. 25-27. ISSN 1210-8502.
- MARVANOVÁ, Eva. Web 2.0, Knihovna 2.0, Knihovníci 2.0, Web 3.0 a co dál? *ITlib: Informačné technologie a knižnice*. 2008, roč. 12, č. 1, s. 10-19. Dostupný také z WWW: <<http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib081/marvanova.htm>>. ISSN 1335-793X.
- Masarykova univerzita. 2008. *Průvodce knihovnamí MU*. Brno: MUNI, 2008. 32 s. Dostupné z: <http://www.muni.cz/services/library/files/pruvodce_knihovnamí>.
- MERCUN, Tanja, ŽUMER, Maja. New generation of catalogues for the new generation of users : A comparison of six library catalogues. *Program : electronic library and information systems* [online]. 2008, vol. 42, issue 3 [cit. 04.09.2011], s. 243-261. ISSN 0033-0337. Dostupný z WWW: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do;jsessionid=DA4080083F448E8FAA0F66A86C14CC97?contentType=Article&contentId=1735022>>.
- Multidata Praha s.r.o. c2010a *Aleph : o systému* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/o-systemu-aleph/hlavni-rysy>>.
- Multidata Praha s.r.o. c2010b *Aleph : standardy* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/o-systemu-aleph/standardy>>.
- Multidata Praha s.r.o. c2010c *Aleph : moduly : ADAM* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/o-systemu-aleph/moduly-1/adam-aleph-digital-asset-module>>.
- Multidata Praha s.r.o. c2010d *Aleph : moduly : ARC* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/o-systemu-aleph/moduly-1/arc-aleph-reporting-center>>.

- Multidata Praha s.r.o. c2010e *Aleph : o systému: standardy* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/o-systemu-aleph/standardy>>.
- Multidata Praha s.r.o. c2010f *Aleph : uživatelé* [online]. c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.multidata.cz/produkty/aleph/uzivatele>>.
- MUNI. 2003. *Výroční zpráva o hospodaření Masarykovy univerzity v Brně za rok 2003*. Brno: MUNI, 2004. 60 s. Dostupné z: <http://www.muni.cz/media/docs/468/MU_VZH_2003.pdf>.
- MUNI. *Výroční zpráva o hospodaření Masarykovy univerzity v Brně za rok 2002*. Brno: MUNI, 2003. 53 s. Dostupné z: <http://www.muni.cz/media/docs/470/MU_VZH_2002.pdf>.
- MUNI. *Výroční zpráva o hospodaření Masarykovy univerzity v Brně za rok 2004*. Brno: MUNI, 2005. 56 s. Dostupné z: <http://www.muni.cz/media/docs/467/MU_VZH_2004.pdf>.
- O knihovně: *Současnost*. 2010 In: *Akademická knihovna JU* [online]. České Budějovice: JCU, 2010 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z: <<http://www.lib.jcu.cz/cs/soucasnost>>.
- Ostravská univerzita v Ostravě. *Výroční zpráva 2006*. Ostrava: OU, 2007. 64 s. ISBN 978-80-7368-307-8. Dostupné z: <<http://rektorat.osu.cz/dokumenty/vz/zprava2006.pdf>>.
- Ostravská univerzita v Ostravě. *Výroční zpráva Ostravské univerzity v Ostravě 2007*. Ostrava: OU, 2008. 58 s. ISBN 978-80-7368-568-3. Dostupné z: <<http://rektorat.osu.cz/dokumenty/vz/zprava2007.pdf>>.
- Ostravská univerzita v Ostravě. *Výroční zpráva Ostravské univerzity v Ostravě 2008*. Ostrava: OU, 2009. 45 s. Dostupné z: <<http://rektorat.osu.cz/dokumenty/vz/zprava2008.pdf>>.
- Ostravská univerzita v Ostravě. *Výroční zpráva Ostravské univerzity v Ostravě 2009*. Ostrava: OU, 2010. 48 s. Dostupné z: <<http://rektorat.osu.cz/dokumenty/vz/zprava2009.pdf>>.
- Ostravská univerzita v Ostravě. c2012. *Univerzitní knihovna* [online]. Ostrava: OUO, c2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://knihovna.osu.cz/>>.
- PECKOVÁ, Iva, NOVÁK, Ilja, HERZMANN, Jan. *Pořizování a vyhodnocování dat ve výzkumech veřejného mínění*. Vyd. 3. Praha: Oeconomica, 2004. 146 s. ISBN: 80-245-0753-6.
- POSPÍŠILOVÁ, Jindřiška, KOŠTÁLOVÁ, Karolína, NEMEŠKALOVÁ, Hana. *Katalogy nové generace: analýza vybraných systémů z pohledu uživatele*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2009. 66 s. ISBN 978-80-7050-579-3.

- RŮŽIČKA, Jan. Vliv informatizace na knihovnictví . *Inflow: information journal* [online]. 2010, roč. 3, č. 6 [cit. 2012-04-28]. ISSN 1802-9736. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/vliv-informatizace-na-knihovnictvi>>.
- ŘEZANKOVÁ, Hana. *Analýza dat z dotazníkových šetření*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 212 s. ISBN: 978-80-86946-49-8.
- SODOMKOVÁ, Jana. 2003. vysokoškolská knihovna. In KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. 2003- [cit. 24.04.2012]. Systém. č.: 000002032. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktid>>.
- SPÁČIL, Jiří. *Nové trendy meziknihovních služeb v elektronickém prostředí-jejich integrace do výpůjčního systému ALEPH 500 ve Vědecké knihovně Olomouc*. Praha, 2005. 132 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- Statistická ročenka České republiky 2011*. 2011 Praha: Český statistický úřad, 2011 . Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/0001-11-2010>>.
- STÖCKLOVÁ, A. 1993. Kritéria výběru a hodnocení automatizovaných knihovních systémů. In VLASÁK, Rudolf. *Automatizace knihovních systémů 1993*. Praha : SKIP, 1993, s.14-26.
- STÖCKLOVÁ, A. Funkční kritéria hodnocení automatizovaných knihovnických systémů. *I'94*. 1994, roč. 36, č. 3, s. 62-65.
- STÖCKLOVÁ, A. Kritéria výběru automatizovaného systému pro knihovnu a obecná hlediska jeho hodnocení. *I'94*. 1994, roč. 36, č. 2, s. 46-49.
- STÖCKLOVÁ, A. Přehled vybraných českých integrovaných automatizovaných knihovnických systémů. *I'94*. 1994, roč. 36, č. 7-8, s. 188-190, 195.
- STÖCKLOVÁ, A. Přehled vybraných zahraničních integrovaných automatizovaných knihovnických systémů. *I'94*. 1994, roč. 36, č. 9, s. 222-224.
- STÖCKLOVÁ, A. Seznam funkcí automatizovaných knihovnických systémů. *I'94*. 1994, roč. 36, č. 6, s. 155-156, 161.
- STÖCKLOVÁ, Anna [autor statě]: *Automatizace knihoven* [stat' ve sborníku]. editoři: Papík, R., Souček, M., Stöcklová, A. In: *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech I. : Interaktivní modulární výukový systém na podporu informačního a knihovnického vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK; 2001, s. 1-19.

STÖCKLOVÁ, Anna. Automatizace v knihovnách české republiky. IKAROS [ONLINE]. 2006, ROČ. 10, Č. 5 [CIT. 24.04.2012]. DOSTUPNÝ NA WORLD WIDE WEB: <<http://www.ikaros.cz/node/3345>>. URN-NBN:CZ-IK3345. ISSN 1212-5075.

SU Aleph: neformální sdružení uživatelů knihovního systému Aleph [online]. Brno: VUT, c2010. [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.sualeph.cz/>>

SUAleph. *SuAleph* [online]. c2010 . Aktualizováno 10.11.2004 [cit. 2008-07-05]. Profil knihovny Českého vysokého učení technického v Praze. Dostupný z WWW: <http://www.sualeph.cz/k_cvut.htm>.

SURYNEK, Alois, PAUKNEROVÁ, Daniela, LUKEŠ, Martin. *Zpracování projektu: metodická příručka pro předmět 3PS423 Metody výzkumu a jejich aplikace*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2009. 95 s. ISBN: 80-245-1093-6.

ŠKUTA, Ctibor. Automatizace knihovnických systémů s využitím technologie Sikuli. In: *Knihovny současnosti 2010: sborník z 18. konference, konané ve dnech 14.-16. září 2010 v Seči u Chrudimi*. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2010. s. 45-51. ISBN 978-80-86249-59-9. Dostupné na WWW: <http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/ks2010/sbornik_2010.pdf>.

Univerzita Karlova v Praze. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2003*. Praha: UK, 200č. 164 s. ISBN: 80-246-0901-0. Dostupný z WWW:<http://www.cuni.cz/UK-139-version1-VZ2003_Cin.pdf>.

Univerzita Karlova v Praze. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2004*. Praha: UK, 2005. 176 s. ISBN: 80-246-1064-7. Dostupný z WWW:<<http://www.cuni.cz/UK-139-version1-VZC2004.pdf>>.

Univerzita Karlova v Praze. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2005*. Praha: UK, 2006. 180 s. ISBN: 80-246-1250-X. Dostupný z WWW:<<http://tarantula.ruk.cuni.cz/UK-139-version1-VZC2005.pdf>>

Univerzita Karlova v Praze. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2007*. Praha: UK, 2008. 262 s. ISBN: 978-80-254-2680-7. Dostupný z WWW:<<http://certik.ruk.cuni.cz/dokumenty/VZC2007.pdf>>

Univerzita Karlova v Praze. *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2009*. Praha: UK, 2010. 86 s. ISBN: 978-80-245-7851-6. Dostupný z WWW:<<http://tarantula.ruk.cuni.cz/UK-139-version1-UKVZ091cast.pdf>>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. 2011. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2010*. Zlín: UTB, 2011, 73 s. ISBN 978-80-7454-017-2. Dostupné z WWW:

<http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2010.pdf>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2008*. Zlín: UTB, 2009, 85 s. ISBN 978-80-7318-832-0. Dostupné z WWW: <http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2008.pdf>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2009*. Zlín: UTB, 2010, 75 s. ISBN 978-80-7318-930-3. Dostupné z WWW: <http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2009.pdf>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2007*. Zlín: UTB, 2008, 75 s. ISBN 978-80-7318-703-3. Dostupné z WWW: <http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2007.pdf>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2006*. Zlín: UTB, 2007, 49 s. ISBN 978-80-7318-576-3. Dostupné z WWW: <http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2006.pdf>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2005*. Zlín: UTB, 2006, 109 s. ISBN 80-7318-406-0. Dostupné z WWW: <http://web.utb.cz/cs/docs/vz_cinnost2005.pdf>.

VESELÁ, Jana. *Sociologický výzkum*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. 59 s. ISBN: 80-7194-313-4.

VESELÁ, Jana. *Sociologie*. 2. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. 96 s. ISBN: 80-7194-479-3.

VOJNAR, M. 1999. ALEPH 500 v Státní vědecké knihovně v Olomouci. *Knihovní obzor*. 1999, roč. 7, č. 1, s. 4-25. Dostupný také z WWW: <http://www.vkol.cz/obzory/991_02.htm>. ISSN 1210-5791.

VOJNAR, Martin. Aleph 500 : podpora konsorcií knihoven v informační společnosti. In ANDROVIČ, Alojz (ed.); KOPÁČIKOVÁ, Judita(ed.) *INFOS 2003* : zborník z 32. medzinárodného informatického sympózia, ktoré sa konalo v dňoch 7.-10. apríla 2003 v Starej Lesnej. Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 2003. Dostupné také z WWW: <<http://www.aib.sk/infos/infos2003/09.htm>>.

VOJNAR, Martin. Automatizovaný výpůjční protokol v knihovně systému Aleph 500. In *Knihovny současnosti 2000*. Brno : Sdružení knihoven, 2000, s. 67-84. ISBN 80-86249-09-3. Dostupný také z WWW : <http://www.vkol.cz/obzory/991_02.htm>.

VŠCHT v Praze. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2004* [online]. Praha: VŠCHT, 2005 [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.vscht.cz/homepage/udeska/zakl_dokumenty/vyrocní_zpravy/report2004>.

VŠCHT v Praze. *Výroční zpráva o činnosti za rok 2005* [online]. Praha: VŠCHT, 2006 [cit. 2012-4-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.vscht.cz/homepage/udeska/zakl_dokumenty/vyrocní_zpravy/report2005>.

VŠCHT. *Knihovna* [online]. Praha: VŠCHT, 2012 [cit. 2012-4-26]. Dostupný

z WWW: <<http://knihovna.vscht.cz>>.

VUT v Brně. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2003*. Brno: VUT, 2004, 129 s. ISBN 80-214-2654-5. Dostupné z WWW: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2003-d38759/vz-vut-za-2003-pdf-p34849>>.

VUT v Brně. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2005*. Brno: VUT, 2006, 131 s. Dostupné z: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2005-d38773/vut-vz-2005-web-pdf-p34863>>.

VUT v Brně. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2008*. Brno: VUT, 2009, 99 s. Dostupné z WWW: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2008-d38777/o-cinnosti-za-rok-2008-p34867>>.

VUT v Brně. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2009*. Brno: VUT, 2010, 118 s. ISBN 978-80-214-4101-9. Dostupné z: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2009-d38764/o-cinnosti-za-rok-2009-p34854>>.

VUT v Brně. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2010*. Brno: VUT, 2011, 75 s. ISBN 978-80-214-4291-7. Dostupné z: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2010-d53981/vyrocní-zprava-o-cinnosti-za-rok-2010-p47006>>

VUT v Brně. 2003. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2002*. Brno: VUT, 2003, 145 s. ISBN 80-214-2393-5. Dostupné z WWW: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2002-d38758>>.

VUT v Brně. 2005. *Výroční zpráva o činnosti Vysokého učení technické v Brně za rok 2004*. Brno: VUT, 2005, 145 s. Dostupné z WWW: <<http://www.vutbr.cz/uredni-deska/vyrocní-zpravy-vut-f18830/vyrocní-zprava-vut-v-brně-o-cinnosti-za-rok-2004-d38771/vut-vz-2004-web2-pdf-p34861>>.

WANG, Zhonghong. Integrated library system (ILS) challenges and opportunities : a survey of U.S. academic libraries with migration projects. *Journal of Academic Librarianship*. May2009, Vol. 35, Issue 3, s.207-220. ISSN 0099-1333.

Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika. 1998*, částka 39, s. 5348-5419. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě

z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1998/sb039-98.pdf>>.

Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika. 2001*, částka 98, s. 5683-5688. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě

z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2001/sb098-01.pdf>>.

Západočeská univerzita. 2010. In: *SU Aleph: neformální sdružení uživatelů knihovního systému Aleph* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, c2010 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z:

<<http://www.sualeph.cz/clients/zapadoceska-univerzita/>>.

ZENDULKA, Jaroslav. *Databázové systémy : 10 - Architektura klient/server a třívrstvá architektura* [online]. 2003 [cit. 2008-07-05]. Pdf. Čeština. Dostupný z WWW:

<http://www.fit.vutbr.cz/study/courses/DSI/public/pdf/nove/10_clsrv.pdf>.

Seznam grafů

Graf 1 - Implementace IKS Aleph v ČR.....	39
Graf 2 - Otázka č. 1 Uved'te univerzitu, jejíž knihovnu využíváte.	77
Graf 3 - Otázka č. 2 - V jakém vztahu jste k uvedené univerzitě/její univerzitní knihovně?	78
Graf 4 - Otázka č.3 Využíváte veřejný katalog (OPAC) své univerzitní knihovny?	78
Graf 5 - Otázka č. 4 Z jakých důvodů využíváte katalog vaší knihovny?.....	79
Graf 6 - Otázka č. 5 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?	79
Graf 7 - Otázka č. 6 Jaké způsoby vyhledávání ve vašem katalogu používáte?	80
Graf 8 - Otázka č. 7 Využíváte funkci Prohlížení rejstříků?	80
Graf 9 - Otázka č. 8 Využíváte při své práci pokročilé funkce vyhledávání nebo omezení vyhledávání	81
Graf 10 - Otázka č. 9 Jaké pokročilé funkce vyhledávání využíváte?	81
Graf 11 - Otázka č. 10 Jaká omezení při vyhledávání využíváte?	82
Graf 12 - Otázka č. 11 Využíváte přihlášení k uživatelskému účtu?	82
Graf 13 - Otázka č. 12 Jaké funkce čtenářského účtu využíváte?	83
Graf 14 - Otázka č. 13 Používáte při své práci nápovědu a často kladené dotazy (FAQ)?	83
Graf 15 - Otázka č. 14 Využíváte služeb knihovny?	83
Graf 16 - Otázka č. 15 Jakým způsobem provádíte vyhledávání?	84
Graf 17 - Otázka č. 16 Jakým způsobem prodlužujete své výpůjčky?.....	85
Graf 18 - Otázka č. 17 Z jakých důvodů veřejný katalog nevyžíváte?	85
Graf 19 - Otázka č. 18 Jaká vylepšení byste u knihovního katalogu své knihovny využil/a?.....	86
Graf 20 - Otázka č. 1 Používáte při své práci knihovní systém Aleph?	88
Graf 21 - Otázka č. 2 Používáte modul Akvizice/Seriály?	88
Graf 22 - Otázka č. 3 Jaké je Vaše hodnocení modulu Akvizice?	89
Graf 23 - Otázka č. 4 Používáte modul Katalogizace?	89
Graf 24 - Otázka č. 5 Jaké je Vaše celkové hodnocení modulu Katalogizace?	90
Graf 25 - Otázka č. 6 - Používáte výpůjční modul?	90
Graf 26 - Otázka č. 7 Jaké je Vaše celkové hodnocení výpůjčního modulu?	90
Graf 27 - Otázka č. 8a – Uspořádání dílčích funkcí (přehlednost).....	91
Graf 28 - Otázka 8b – Ovládání programu	91
Graf 29 - Otázka 8c – Nápověda k programu	91
Graf 30 - Otázka č. 9 Uved'te spokojenost s IKS Aleph	92
Graf 31 - Otázka č. 10 Uvedl/a byste celkové hodnocení IKS Aleph?	92
Graf 32 - Otázka č. I. Uved'te název Vaší knihovny.....	93
Graf 33 - Otázka č. 13 a Stabilita systému.....	96
Graf 34 - Otázka č. 13 b Možnost parametrizace.....	96
Graf 35 - Otázka č. 13 c Přehlednost při správě / Uživatelská přívětivost systému.....	97
Graf 36 - Otázka č. 13 d Schopnost integrace s externími informačními systémy	97
Graf 37 - Otázka č. 13 e Naplňuje IKS Aleph vaše očekávání?	97
Graf 38 - Otázka č. 13 f Hodnocení podpory a servisu v období instalace.	98
Graf 39 - Otázka č. 13g Cena podpory od dodavatele	98
Graf 40 - Otázka č. 13 h Pořizovací cena systémů	98
Graf 41 - Otázka č. 14 Celkové hodnocení IKS Aleph.....	99
Graf 42 - Otázky č. 4-7 SWOT analýza.....	100

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Logo IKS Aleph	18
Obrázek 2 - Architektura systému (Aleph, 2011-5.1.).....	20
Obrázek 3 - Hlavní lišta, lišta menu a pole vstupních dat (ilustrační obrázek - verze 16)	23
Obrázek 4 - Operační lišta (ilustrační obrázek – verze 16).....	23
Obrázek 5 - Ikona - Aleph ADM	24
Obrázek 6 - Ikona - Akvizice-Seriály	25
Obrázek 7 - Ikona - Katalogizace	27
Obrázek 8 - Formulář katalogizace.....	27
Obrázek 9 - Ikona- Výpůjční modul	29
Obrázek 10 - Omezení vyhledávání.....	33
Obrázek 11 - Ikona MVS.....	36
Obrázek 12 - Mapa implementací IKS Aleph na VŠ knihovnách	39
Obrázek 13 - Logo ÚK ČVUT.....	40
Obrázek 14 Logo ČZU v Praze.....	42
Obrázek 15 - Logo JAMU	44
Obrázek 16 - Logo AK JU	46
Obrázek 17 - Logo MU.....	48
Obrázek 18 - Logo OU	51
Obrázek 19 - Logo Univerzity Karlovy	53
Obrázek 20 - Logo knihovny UTB	55
Obrázek 21 - Logo CIKS VŠE.....	57
Obrázek 22 - Logo VŠCHT Praha	60
Obrázek 23 - Logo VUT v Brně	61
Obrázek 24 - Logo ÚK ZCU	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Přehled bází IKS Aleph	21
Tabulka 2 - Booleovské operátory	32
Tabulka 3 - Speciální znaky.....	33
Tabulka 4 - Základní údaje ÚK ČVUT.....	41
Tabulka 5 - Základní údaje SIC ČZU	43
Tabulka 6 - Základní údaje Knihovna JAMU.....	45
Tabulka 7 - Základní údaje Akademická knihovna JČU	47
Tabulka 8 - Přehled knihoven na MU	48
Tabulka 9 - Základní údaje knihovna Masarykovy univerzity v Brně – Knihovnicko-informační centrum	49
Tabulka 10 - Základní informace Univerzitní knihovna OU	51
Tabulka 11 - Kontaktní údaje Centrální knihovnicko-informační systém	53
Tabulka 12 - Základní údaje knihovny UTB	56
Tabulka 13 - Základní údaje CIKS	58
Tabulka 14 - Identifikační údaje ÚK VŠCHT	60
Tabulka 15 - Knihovny na VUT v Brně	62
Tabulka 16 - Základní údaje knihovna Ústřední knihovna VUT v Brně	62
Tabulka 17 - Základní údaje knihovny ZČU	65
Tabulka 18 - Struktura dotazníku - Uživatelé OPAC	72
Tabulka 19 - Struktura dotazníku Uživatelé služebních modulů Aleph.....	86